

Maisterintutkielma maantieteessä

Ihmismaantiede

Voiko kimppekämpä olla koti?
Kriittisen kodin maantieteen näkökulma yhteisasumiseen

Mia Hyödynmaa

2020

Ohjaaja:
Pia Bäcklund

Maantieteen maisteriohjelma

Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta

Tiedekunta – Fakultet – Faculty		Osasto – Institution – Department	
Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta		Geotieteiden ja maantieteen laitos	
Tekijä – Författare – Author			
Mia Hyödynmaa			
Tutkielman otsikko – Avhandlingar titel – Title of thesis			
Voiko kimppekämpä olla koti? Kriittisen kodin maantieteen näkökulma yhteisasumiseen			
Koulutusohjelma ja opintosuunta – Utbildningsprogram och studieinriktning – Programme and study track			
Maantieteen maisteriohjelma, Ihmis- ja kaupunkimaantiede ja alueellinen suunnittelu			
Tutkielman taso – Avhandlingar nivå – Level of the thesis	Aika – Datum – Date	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages	
Maisterintutkielma 30 opintopistettä	Toukokuu 2020	88 + 3 liitettä	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tutkielma käsittelee yhteisasumista eli asumismuotoa, jossa asuinhuoneisto jaetaan vapaaehtoisesti siten, etteivät kaikki asukkaat ole perheenjäseniä keskenään. Yhteisasuminen, johon usein viittaavat mm. kimppekämpät, kommuunit tai soluasunnot, yhdistetään useimmiten nuorten ja opiskelijoiden asumiseen, ja nähdään siten väliaikaisena asumismuotona. Suuntaa-antavien tilastojen, sosiaalisen ja perinteisen median sekä yritysten käyttäytymisen perusteella voi nähdä viitteitä yhteisasumisen suosion tai kiinnostavuuden kasvusta. Tämä tutkielma valottaa yhteisasumista ilmiönä ja tuo asumismuodon mukaan keskusteluun yhteisöllisestä asumisesta ja asumisen monimuotoisuudesta. Keskityn tutkielmassa yhteisasumiseen (1) henkilökohtaisena kokemuksena kodista ja (2) normatiivisesta koti-ideaalista poikkeavana asumismuotona.</p> <p>Aiempi yhteisasumisen tutkimus on ehdottanut, että yhteisasumisen yleistymisen liittyy taloudellisiin realiteetteihin asumisen kallistuessa suurkaupungissa, mutta samalla asumiseen liittyvät sosiaaliset normit ovat muuttumassa (Heath ym. 2018; Maalsen 2019). Muiden ihmisten kanssa asuminen on taloudellisuuden lisäksi merkittävä syy yhteisasumiselle, ja yhteisasumisen onnistuminen on pitkälti kiinni näiden ihmissuhteiden toimivuudesta (Heath ym. 2018). Teoreettisesti tutkielma nojaa kriittiseen kodin maantieteeseen. Koti on humanistisen maantieteen alalla ymmärretty ideaalina, perustavanlaatuisena paikkana, johon liittyvät turvallisuuden ja kuulumisen tunteet. Koti voi kuitenkin olla myös negatiivisten tunteiden paikka, ja kriittinen kodin maantiede (Blunt & Dowling 2006) ymmärtää kotia laajempänä käsitteenä ja normatiivisten rakenteiden synnyttäjänä ja ylläpitäjänä. Koti on paitsi materiaallinen paikka, myös kuvitelma. Se on lisäksi poliittinen ja monitasoinen.</p> <p>Tutkielma on toteutettu etnografista tutkimusperinnettä seuraten kolmessa tutkimuskodissa pääkaupunkiseudulla. Käytettyjä menetelmiä olivat teemahaastattelut, joista osa oli ryhmähaastatteluja ja osallistuva havainnointi. Aineiston käsittelyssä pyrin johdonmukaisuuteen ja läpinäkyvyyteen. Analyysi keskittyy neljään teemaan: 1. Asunnon fyysisten ominaisuuksien merkitys, 2. Ihmissuhteiden merkitys, 3. Taloudellisuus ja tavaroiden jakaminen, 4. Normatiivisuus ja ennakkoluulot.</p> <p>Tutkielman perusteella yhteisasunto voi tuntua kodilta, ja kodin tunnetta tuovat asunnon fyysiset ominaisuudet sekä muiden ihmisten läsnäolo. Yhteisasumisen valitsemiseen ei ole yksiselitteistä syytä, mutta taloudellisuus ja halu asua muiden kanssa vaikuttavat molemmat asumispäätökseen. Yhteisasumiseen liitetyt ennakkoluulot ovat osittain vähentyneet, mutta se mielletään edelleen vahvasti nuorten asumismuodoksi. Normatiiviset käsitykset kodista ja asumisesta tulivat näkyviksi tutkimuksen aikana, ja perhe liitettiin vahvasti kotiin. Kämpäkaverien läsnäolo voi tuoda perheen lailla turvallisuuden ja välittämisen tunteita sekä arkista sosiaalista kanssakäymistä kotiin. Yhteisasuminen voi mahdollistaa tasokkaamman asumisen edullisemmin, mutta ihmissuhteiden toimivuus on yhteisasumisen onnistumisen kannalta oleellista.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
koti, asuminen, yhteisasuminen, kriittinen kodin maantiede, etnografia			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
University of Helsinki electronic theses library E-thesis/HELDA			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Tiedekunta – Fakultet – Faculty		Osasto – Institution – Department	
Faculty of Science		Department of Geosciences and Geography	
Tekijä – Författare – Author			
Mia Hyödynmaa			
Tutkielman otsikko – Avhandlingens titel – Title of thesis			
Can a shared flat feel like home? Critical geography of home on shared housing			
Koulutusohjelma ja opintosuunta – Utbildningsprogram och studieinriktning – Programme and study track			
Master's program in geography, Human geography			
Tutkielman taso – Avhandlingens nivå – Level of the thesis	Aika – Datum – Date	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages	
Master's thesis, 30 credits	May 2020	88 + 3 appendixes	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>The topic of the thesis is shared housing, in which the apartment is shared voluntarily by people that are not all family members. Shared housing is often associated with young people and students and is thus seen as a temporary form of housing. Indicative statistics, social and traditional media, and corporate behavior provide indications of an increase in the popularity or attractiveness of shared housing. This thesis sheds light on shared housing as a phenomenon and brings it into the discussion around community housing and housing diversity. In the thesis, I focus on shared housing (1) as a personal experience of home and (2) as a form of housing outside the normative ideal home.</p> <p>Earlier research on shared housing has suggested it is related to economic realities, as housing is becoming more expensive in big cities, but at the same time social norms related to housing are changing (Heath et al. 2018; Maalsen 2019). In addition to economic reasons, living with other people is a major reason for choosing shared housing and the success of it depends to a large extent on the social relations inside the home (Heath et al. 2018). The thesis is based on critical geography of home. In humanistic geography home has been understood as an ideal and fundamental place connected to feelings of security and belonging. However, home can also be a place of negative emotions, and critical geography of home (Blunt & Dowling 2006) understands home as a broader concept and as an originator and maintainer of normative structures. A home is not only a material place, but also an imaginary. It is also political and multi-scalar.</p> <p>The research was carried out following the ethnographic research tradition. It took place in three research homes in the Helsinki metropolitan area. The methods used were thematic interviews, some of which were group interviews, and participatory observation. In the analysis of the data, I aim for consistency and transparency. The analysis focuses on four themes: 1. The role of the physical characteristics of the dwelling, 2. The role of social relationships, 3. Economic reasons and sharing of goods, 4. Normative assumptions and prejudices.</p> <p>Based on this research, a shared house or flat can feel like home. The physical characteristics of the dwelling as well as the presence of other people create the feeling of home. The reasons for choosing shared housing are complex, but affordability and the desire to live with others are both recognized as driving forces. The prejudices associated with shared housing have partly diminished, but it is still connected to young people. Normative perceptions of home and housing became visible during the study and the family was connected to home. The presence of flat mates can bring family-like feelings of security and caring, as well as everyday social interactions to home. Shared housing can enable higher quality housing at a lower cost, but the functioning of interpersonal relationships is essential for the success of shared housing.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
home, housing, shared housing, critical geography of home, ethnography			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
University of Helsinki electronic theses library E-thesis/HELDA			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo

1 Johdanto	4
1.1 Asuminen, polkuriippuvuus ja asumispreferenssit	5
1.2 Yhteisasuminen – muutakin kuin opiskelijoiden välivaihe?	8
1.3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	15
2 Tutkimuksen teoreettinen tausta	17
2.1 Yhteisöllinen asuminen ja yhteisöllisyys	17
2.2 Yhteisasumisen motiivit ja onnistuminen	20
2.3 Humanistisen maantieteen koti ja kodin tunne	24
2.4 Kriittinen kodin maantiede	28
2.4.1 Koti materiaalisena ja kuvitteellisena	29
2.4.2 Koti, identiteetti ja valta	31
2.4.3 Kodin monitasoisuus	33
2.4.4 Normatiivinen koti-ideaali	33
3 Aineisto ja analyysi	36
3.1 Kenttätöitä ja avainhenkilöitä – etnografia tutkimusmenetelmänä	37
3.2 Tutkimuksen toteutus	39
3.2.1 Osallistuva havainnointi	40
3.2.2 Teemahaastattelut	41
3.3 Tutkijan rooli	44
3.4 Tutkimuksen eettisyys	47
3.5 Analyysi – materiaalista tutkielmaksi	48
4 Tulokset	51
4.1 Tila ja asunnon ominaisuudet vaikuttavat kodin tunteeseen	54
4.2 Yhteisöllisyys ja taloudellisuus yhteisasumisen valitsemisen syinä	57
4.2.1 Yhteisöllisyys – muut ihmiset tuovat kodin tunnetta	58
4.2.2 Taloudellisuus – jakaminen mahdollistaa tasokkaamman asumisen	63
4.3 Normatiiviset odotukset yhteisasumisesta	67
5 Yhteenveto ja johtopäätökset	73
5.1 Yhteenveto kriittisen kodin maantieteen näkökulmasta	73
5.2 Tutkimuksen luotettavuus ja onnistuminen	74
5.3 Johtopäätökset ja pohdinta	75
<i>Kiitokset</i>	81
<i>Kirjallisuus</i>	82
<i>Liitteet</i>	83

1 Johdanto

Yhteisasuminen ja muut yhteisöllisen asumisen muodot ovat olleet viime aikoina esillä, mutta silti ”kimppakämppeihin” liittyy paljon ennakkoluuloja. Viralliset tilastot eivät tavoita yhteisasumista (Kannisto 2019), poliitikot ja virkamiehet ohittavat sen opiskelijoiden väliaikaisena asumismuotona (Salmi 2019) ja keskustelu yhteisöllisestä asumisesta keskittyy suunnitelmalliseen ryhmärakennuttamiseen. Asumisen kulut kasvavat suurissa kaupungeissa ja toisaalta eri ikäisten yksinäisyys herättää keskustelua. Eräs ystäväni totesikin taannoin, että yhteisasuminen on ”ainoa järkevä vaihtoehto”.

Joillekin yhteisasuminen vaikuttaakin olevan itsestään selvyys, mutta toisille hyvin kaukainen todellisuus. Avioliittoon perustuvan ydinperheen normi on vahva asumista määrittävä tekijä ja muunlainen asuminen nähdään ensisijaisesti opiskelijoiden ja nuorten väliaikaisena vaiheena (Salmi 2019). Koti liitetään vahvasti perheeseen, ja perhe taas käsitetään parisuhteeseen perustuvaksi yksiköksi (esim. Johansson & Saarikangas 2009). Toisaalta uudistuotanto keskittyy myös kehittämään yhä pienempiä yksioita, koska yksin asuminen yleistyy. Miten yhteisasuminen muotoutuu ja onnistuu tämän kaiken keskellä?

Tässä tutkielmassa paneudun yhteisasumiseen ilmiönä: osana asumista, henkilökohtaisen kodin tunteen sekä normatiivisten kotikäsitteiden kautta. Minua kiinnostaa yhtäältä yhteisasuntojen asema yhteiskunnallisessa keskustelussa ja asumista ohjaavien normien ja ennakkoluulojen vaikutus yhteisasumiseen, ja toisaalta itse yhteisasunnon sisäinen maailma, tilan rakentuminen ja kodin tunne. Yhteisasuminen näyttäisi muodostuvan kaikessa hiljaisuudessa ja kaikesta huolimatta ihmisten oman ohjautuvuuden myötä. Miksi nämä ihmiset asuvat yhteisasunnoissa, onko heitä enemmän kuin ennen, millaista elämä yhteisasunnoissa on ja kokevatko he olevansa kotona?

Tutkielma kuvaa tutkimusprosessia, jonka alussa ihmettelen yhteisasumisen epämääräisyyttä ja siihen liitettäviä vahvoja normatiivisia oletuksia. Löydän viitteitä yhteisasumisen yleistymiseen ja sitä kohtaan osoitetun kiinnostuksen lisääntymiseen. Käsittelen humanistisen maantieteen kotikäsitteitä ja kodin tunnetta ja laajennan ajatusta kodista kriittisen kodin maantieteen avulla. Ymmärrän ideaalin kodin asumista ohjaavana normatiivisena rakenteena. Valitsen etnografisen tutkimusotteen ymmärryksen syventämiseksi ja pääsen vierailulle kolmeen yhteisasuntoon pääkaupunkiseudulla.

Tutkimukseni toteutuu osallistuvan havainnoinnin ja haastatteluiden avulla. Kerron kolmesta erilaisesta yhteisasunnosta ja pohdin niiden asukkaiden kodille antamia merkityksiä ja ajatuksia yhteisasumisesta. Aineistoni kautta yhteisasunto näyttäytyy monipuolisena ja asumisen normeja paljastavana mutta niitä myös kyseenalaistavana kotina. Lopuksi pohdin yhteisasumista osana monimuotoista asumisen tulevaisuutta, sen suhdetta kotiin ja yhteisöllisen asumisen yläkäsitteeseen.

1.1 Asuminen, polkuriippuvuus ja asumispreferenssit

Suomalainen asumispolitiikka on julkisen sektorin ja yksityisten toimijoiden yhteensovittamista, jonka tavoitteita ovat riittävän ja kohtuuhintaisen asuntotuotannon ja tonttitarjonnan turvaaminen, jotta asuntomarkkinat pysyvät tasapainoisina ja asumisen kustannukset kohtuullisina. Asuntopolitiikan toimijoita ovat julkisella sektorilla lainsäädännöstä vastaava eduskunta ja toimenpiteitä ohjaava hallitus sekä ympäristöministeriö. Lisäksi ympäristöministeriön alaisuudessa toimii ja asuntopolitiikkaa pääasiassa toimeenpanee Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA). Tärkeässä roolissa ovat myös kunnat, jotka vastaavat kaavoittamisesta, maankäytöstä ja asuntotuotannon suunnittelusta. Yksityisen sektorin toimijoita taas ovat yksityiset rahoittajat, rakennuttajat ja rakennusliikkeet ja esimerkiksi VVO:n ja Saton kaltaiset kiinteistöomaisuutta hallinnoivat yhteisöt. Ristiriitaiset intressit, kuten yhtäältä kohtuuhintaisen asumisen turvaaminen ja toisaalta rakentamisen ja asuntovarallisuuden tuotto-odotukset, hankaloittavat asuntopolitiikkaa. (Häkli ym. 2015: 7-8)

Pääsääntöisesti asuntojen hinnat ja vuokrataso määräytyvät Suomessa vapailla asuntomarkkinoilla, mutta asuntojen hintoja sääntelee myös valtion asuntopolitiikka. Asuntojen hinnat ja vuokrat ovat kallistuneet jatkuvasti kasvavilla paikkakunnilla, kuten Helsingissä. Vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen vuokrasääntely päättyi 1990-luvulla, minkä jälkeen vuokra-asumisen kalleudesta on kehkeytnyt ongelma Suomessakin. (Häkli ym. 2015: 8-12). Nykyään asuntopolitiikkaa hallitsee ”kohtuuhintaisen” asumisen edistäminen, joka käytännössä tarkoittaa julkisin varoin tuettuja, markkinahintaa alemman vuokratason asuntoja, joita ohjataan vähävaraisille tai erityisessä asunnon tarpeessa oleville (Eerola & Saarimaa 2015). Suomessa asunnottomuus on kansainvälisesti vertailtuna pientä,

joten kohtuuhintaisuuden politiikka voidaan nähdä onnistuneena. Pitkäaikaisasunnottomuuden onnistuneen vähentymisen pääsyy on Suomessa onnistunut Asunto ensin -malli, jonka ydinajatuksena on mahdollistaa jokaiselle asunto, edellyttämättä sitoutumista kuntoutustoimintaan tai päihitteettömyyteen. Vasta kun asuminen on järjestetty, muihin ongelmiin on paremmat edellytykset tarttua. Asunnottomuutta ei ole kuitenkaan kokonaan onnistuttu kitkemään, vaan tavoitteen saavuttaminen edellyttäisi pääkaupunkiseudulla vuokra-asuntotarjonnan lisäämistä. (Granfelt ym. 2015)

Taloustieteen näkökulmasta järjestelmää on kritisoitu, sillä kaupungin tai kunnan perimä alempi vuokra merkitsee käytännössä asumistukeen verrattavaa tulonsiirtoa asukkaalle. Lisäksi asunnon saajien valinta vaikeutuu, kun kysyntä kasvaa tarjonnan pysyessä samana. Normaalisti kysyntää rajoittaisi sen kasvaessa nouseva hinta taloustieteen teorian mukaisesti. Kun halukkaiden määrä on valtava, on käytännössä mahdotonta valita asukkaiksi juuri ne, jotka asuntoa todellisuudessa eniten tarvitsisivat. Kohtuuhintaisuuden politiikan voidaan siis nähdä sekoittavan asuntomarkkinoita. (Eerola & Saarimaa 2015)

Perinteisesti Suomi on omistusasumisen maa, mutta vuokra-asuminen on lisääntynyt 2000-luvulla. Vuokra-asuntoja oli vuoden 2018 lopussa suomalaisista asunnoista 33 prosenttia ja niissä asui noin neljännes väestöstä. Vuokralla asuvat yleisemmin nuoret, alle 30-vuotiaista 79 prosenttia. (SVT 2018). Vuokra-asuminen on yleistynyt myös maailmalla erityisesti nuorten keskuudessa ja ilmiöstä on muodostunut käsite vuokraajasukupolvesta (*Generation rent*). Vuokraajasukupolvi viittaa kasvavaan ilmiöön, jossa nuorten vuokralla asuminen lapsuudenkodin ja omistusasunnon välillä pitenee. Ilmiö johtuu yksityisten vuokramarkkinoiden kasvusta ja hintojen noususta (McKee ym. 2017). Iso-Britanniassa toteutetussa tutkimuksessa todettiin, että asuntojen hintojen noususta huolimatta ihmiset pitävät kiinni omistusasunnon haaveesta tai ideaalista, mikä aiheuttaa tyytymättömyyttä ja esimerkiksi vaikeuttaa kuulumisen ja kodin tunteiden muodostumista (McKee ym. 2017).

Polkuriippuvuudella asumisessa tarkoitetaan historiallista säännönmukaisuutta, jossa aiemmin tehdyt päätökset ohjaavat myös tulevia päätöksiä (Juntto 2010a: 18-19). Polkuriippuvuus vaikuttaa monella asumisen osa-alueella: ”asumistavoissa ja asumisen instituutioissa, asuntokannan koostumuksessa, asuntojen koossa, talotyypissä, rakennus- ja sisustustyyliissä sekä rahoitusmarkkinoiden toimijoissa” (Juntto 2010a: 19). Asumispolku taas viittaa yksittäisen henkilön tai perheen asumishistoriaan, jossa menneisyyden

tapahtumat niin ikään vaikuttavat päätöksiin. Asumispolun rinnalla on käytetty asumisuran käsitettä, johon liittyy normatiivinen odotus asumisen ideaalista toteutumisesta vuokra-asunnosta omakotitaloon. (Juntto 2010a: 20-21)

Asumistutkimuksessa puhutaan usein asumispreferensseistä, eli niistä toiveista, tarpeista, mieltymyksistä ja arvostuksista, joita asumiseen liitetään (Hasu 2010: 59). Asumispreferenssit voivat liittyä esimerkiksi talotyyppiin, sijaintiin tai asunnon hallintamuotoon. Preferenssien tunnistaminen voi olla vaikeaa, sillä ne eivät aina heijastele toteutunutta toimintaa. Taloustieteessä puhutaan paljastetuista preferensseistä toteutuneen käyttäytymisen perusteella, mutta todellisuudessa valinta voi olla tilannekohtainen päätös, johon vaikuttavat monet muuttujat. Esimerkiksi asunnon sijainti ja talotyyppi (esim. omakotitalo) voivat olla yhtä painavia preferenssejä, mutta lopulta päätöksentekoon vaikuttavatkin eniten työmatkakustannukset. (Hasu 2010: 60-61) Toisaalta Anneli Juntton (2010b: 293) mukaan toteutuneet valinnat ja asumispreferenssit kohtaavat vain harvoin, koska arjen realiteetit pakottavat kompromisseihin. Siksi tarvitaankin asumisratkaisujen monimuotoisuutta ja asukastietoa tuottavaa tutkimusta (Juntto 2010b: 294-295).

Erilaiset elämäntilanteet vaikuttavat asumisen toiveisiin ja tarpeisiin. Väestön ikääntyminen aiheuttaa uudenlaisia haasteita asumiselle, ja viime vuosina on yleistynyt käsitys kotona asumisen tärkeydestä ikääntyvien ihmisten asunto- ja hoivapolitiikassa. Uudet asumisen muodot, kuten esteettömiksi suunnitellut senioritalot, joiden alaikäraja on usein 55 vuotta ja ikäihmisten yhteisöllinen asuminen ovat lisääntyneet. Yhteisölliset asumisen muodot yhteisasumisesta erilaisiin yhteisöllisiin palvelutaloihin vastaavat yksinäisyyden ja sosiaalisen eristyneisyyden aiheuttamiin haasteisiin. (Jolanki & Kröger 2015). Toisaalta myös perheiden muuttuminen ja yksinasujien lisääntyminen muokkaavat asuntotarpeita. Yhden ja kahden hengen talouksien määrä on lisääntynyt jo useamman vuosikymmenen ajan ja vuoden 2018 lopussa suomalaisista asutokunnista 44 prosenttia oli yhden hengen talouksia (SVT 2018).

Asumistutkimuksista saa helposti yksinkertaistetun kuvan suomalaisesta asumisesta, jossa hallitseva toive on omakotitalo rauhallisella ja luonnonläheisellä alueella. Kuitenkin lähempi tarkastelu osoittaa, että asumispreferensseistä löytyy alakulttuureja, jotka kytkeytyvät arvomaailmaan, elämäntilanteeseen ja ikävaiheeseen (Juntto 2010b: 288-289). Kyttä ym. (2010) hahmottelivat ja testasivat erilaisia preferenssityyppeille nuorilla

aikuisilla Helsingin Arabianrannassa ja Lohjan Muijalassa. Tutkimuksessa ilmeni huomattavan erilaisia asumistoiveita ja valintoja ohjaavia perusteita, mikä osoittaa asumispreferenssien monimuotoisuuden. Suomalaista asumista on vahvasti ohjannut rakennusliikevetoisesti tuotettu asunto-osakeyhtiömalli ja asuntosuunnittelijat (Juntto 2010a), mutta viime vuosina esimerkiksi ryhmärakennuttamishankkeet ovat tuoneet uutta asukaslähtöistä suunnittelua yhä enemmän käytäntöön. Se edistää asumisen monimuotoisuuden toteutumista, kun asukkaat pääsevät helpommin vaikuttamaan asumiseensa myös suunnittelu- ja rakennusvaiheessa.

1.2 Yhteisasuminen – muutakin kuin opiskelijoiden välivaihe?

Yhteisasumisella tarkoitan tässä tutkielmassa sellaista asumismuotoa, jossa asuinhuoneistossa asuu useita henkilöitä, jotka eivät kaikki ole sukulaisia keskenään tai romanttisessa suhteessa. Koska tällaista asumismuotoa on Suomessa tutkittu vähän, ei vakiintunutta termiä tunnu olevan, vaan populaarilähteissä ja arkipuheessa eri termit sekoittuvat. Puhutaan kimppekämpistä, kommuuneista, yhteisasunnoista, jaetuista asunnoista ja yhteisöllisestä asumisesta tällaiseen asumiseen viitaten.

Vestbro & Horelli (2012) kutsuvat yhteisöllisen asumisen muotoa, jossa jaetaan asunto ei-perheenjäsenten kesken, kommuuniksi (*commune*). Koen kommuuni-sanankuitenkin ongelmallisena sen poliittisen kaiun ja ideologisen painon takia. Yleisin termi arkikielessä kyseiselle asumismuodolle tuntuu olevan kimppekämpä. Koen kuitenkin senkin hieman ongelmallisena, sillä se on hyvin puhekielinen ja liitetään ehkä korostuneesti nuoruuteen. Lisäksi käytössä on soluasunto, jota esimerkiksi opiskelija-asuntosäätiöt usein käyttävät. Siksi koen soluasunnon yhdistyvän erityisen herkästi opiskelijoiden asumiseen.

Heath ym. (2018) käyttää termiä jaettu asuminen (*shared housing*), ja perustelee valintaa sillä, että merkittävä osa tutkimusta varten haastatelluista englanninkielisistä, erityyppisissä yhteisöllisen asumisen muodoissa asuvista henkilöistä, puhui jaetusta asumisesta, ja että ”asunnon jakaminen” yleisesti sisältää oletuksen siitä, että asunto jaetaan muiden kuin perheenjäsenten kanssa. Englanninkielinen ”*shared flat*” on myös yleinen termi kuvaamaan tilannetta, jossa huoneisto jaetaan asukkaiden kesken. Arkikielessä tätä ilmausta vastaisi suomeksi ehkä parhaiten juuri kimppekämpä.

Myös australialainen Sophia Maalsen (2019) käyttää termiä ”*share housing*” tutkiessaan modernia asumista, jossa asunto ja sen kulut jaetaan muiden kuin perheenjäsenten kesken. Jaettu asuminen vaikuttaa siis englanninkielisessä maailmassa olevan laajasti käytetty termi kuvaamaan nykyisiä, eri tavoin organisoituneita ja erilaisista motivaatioista kumpuavia yhteisöllisen asumisen tapoja. Helamaa & Pylvänen (2012: 57), jotka keskittyvät selvityksessään yhteisöasumiseen, jossa jokaisella kotitaloudella on oma huoneisto, mainitsevat jaetun asumisen: ”Jaettuja asuntoja ovat tyypillisesti opiskelijoiden soluasunnot, sekä tavallisiin asuntoihin tai esimerkiksi vanhoihin maalaistaloihin perustetut asuinyhteisöt.” Suomen kielessä ”jaettu asuminen” ei kuitenkaan ole yleisesti käytössä, vaan useammin puhutaan esimerkiksi yhteisöllisestä asumisesta, kimppakämpistä tai soluasunnoista.

Useissa löytämistäni populaarilähteissä käytetään termiä yhteisasuminen. Esimerkiksi ajatushautomo Demos Helsingin yhteisöllistä asumista käsittelevässä blogitekstissä (Alanko 2017) mainitaan yhteisasuminen ”jossa myös itse huoneistot jaetaan muiden asukkaiden kanssa.” Käytän tutkimastani asumismuodosta tutkielmassa termiä yhteisasuminen. Se sisältää toisaalta ajatuksen yhteisestä, eli jaetusta huoneistosta, muttei korosta yhteisöllisyyttä, sillä asunnon jakaminen ei välttämättä tarkoita yhteisön muodostamista. Se ei sisällä muitakaan oletuksia, eikä se ole ideologisesti latautunut. Tarkoittamani yhteisasuminen sisältää kaikki sellaiset asumisen muodot, joissa asuinhuoneisto, joka voi olla myös omakotitalo, jaetaan vapaaehtoisesti siten, etteivät kaikki asukkaat ole perheenjäseniä keskenään. Yhteisasunnossa voi siis asua perheitä tai pariskuntia, mutta olennaista on se, että asunto jaetaan myös muiden, kuin oman perheen kesken. Minusta ei ole perusteltua rajoittaa määritelmällä esimerkiksi asujien määrää tai asunnon hallintasuhteita. Käytännön järjestelyt ja yksityiskohdat voivat siis yhteisasunnoissa vaihdella, mutta niitä yhdistää asuinhuoneiston yhteinen käyttö ei-perheenjäsenten kesken.

Yhteisasuminen oletetaan usein nuoruuden tai opiskelun aikaiseksi väliaikaiseksi vaiheeksi. Taru Salmi (2019) tutki pro gradu -tutkielmassaan ruokakunnan käsitteen ongelmallisuutta lainvalmisteludokumenttien ja ministeriöiden muistioiden kautta, ja totesi yhteisasumisesta seuraavaa: ”Vaikka aineisto puhuu yhteisasumisen puolesta, on normilla tiukat rajat. Yhteisasumisen normi on opiskelija, jolla se on vain väliaikainen käytännönratkaisu elämänvaiheen takia.” (Salmi 2019: 34) Lisäksi ”Yhteisasuminen

normitettiin aineistossa pelkästään yksilöille, eikä siihen liitetty ollenkaan perhettä. Yhteisasuminen nähdään siis opiskelijalle normina, mutta rajattuna vain yksilölle. Perheenä ei ole normin mukaista jakaa asuntoa.” (Salmi 2019: 52) Salmen tutkielman perusteella Suomessa vallitsee siis vahva normi, jonka mukaan yhteisasuminen nähdään vaihtoehtona vain perheettömille opiskelijoille.

Suomen opiskelija-asunnot SOA ry:n tuottamassa raportissa Lauri Lehtoruusu (2019) taas tuo esiin opiskelijoiden laskevan kiinnostuksen soluasumista kohtaan. Hän kyseenalaistaa myös oletuksen yhteisasumisen yhteisöllisyydestä: opiskelija-asuntosäätiöiden soluasunnossa kämppekaveri on usein etukäteen tuntematon, jolloin vuorovaikutus saattaa jäädä puuttumaan ja yhteisasumisen kokemuksesta tulee negatiivinen. Vaikuttaa siis siltä, että vaikka yhteisasuminen nähdään opiskelijoille sopivana asumismuotona, opiskelijoista suuri osa ei ole siitä kiinnostunut.

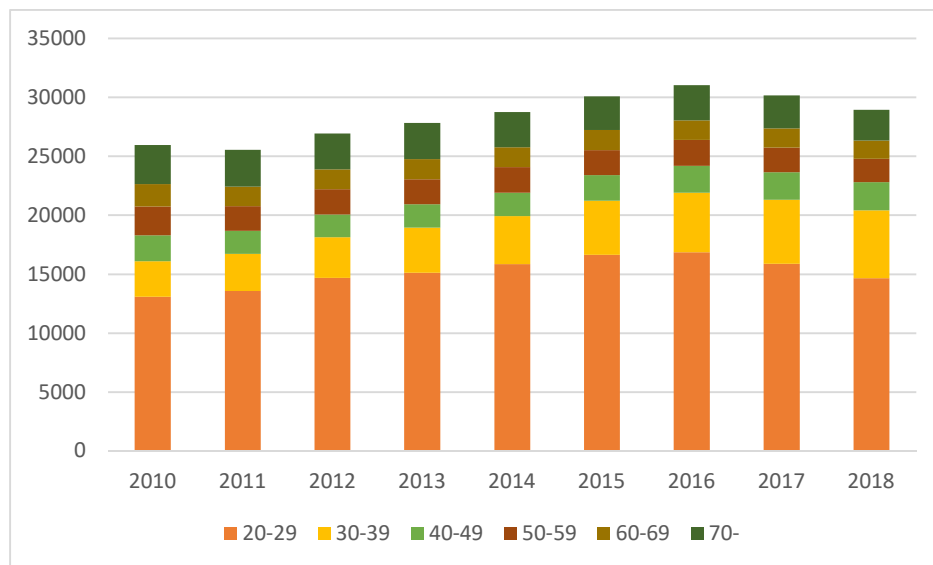
Vaikka asumista tilastoidaan Suomessa kattavasti, yhteisasuntoja ei ole ollut tapana tilastoida. Kvantitatiivisen datan puute vaikeuttaa niin yhteisöllisen asumisen yleensä (Tummers 2016), kuin yhteisasumisen tutkimusta (Heath ym. 2018; Maalsen, 2019). Tilastokeskuksen asumisen tilastoinnin asiantuntijan Otto Kanniston (2019) mukaan ”kimppakämppien” määrästä voidaan tuottaa väestökeskuksen datan avulla suuntaa antavia lukuja. Näiden lukujen taustalla käytetään seuraavia kriteerejä:

- Asuntokuntaan kuuluu yli kaksi henkilöä.
- Asuntokunnan nuorin henkilö on vähintään 18-vuotias.
- Asuntokunnan jäsenet eivät muodosta perhettä.
- Asunto on vakituisesti asuttu.

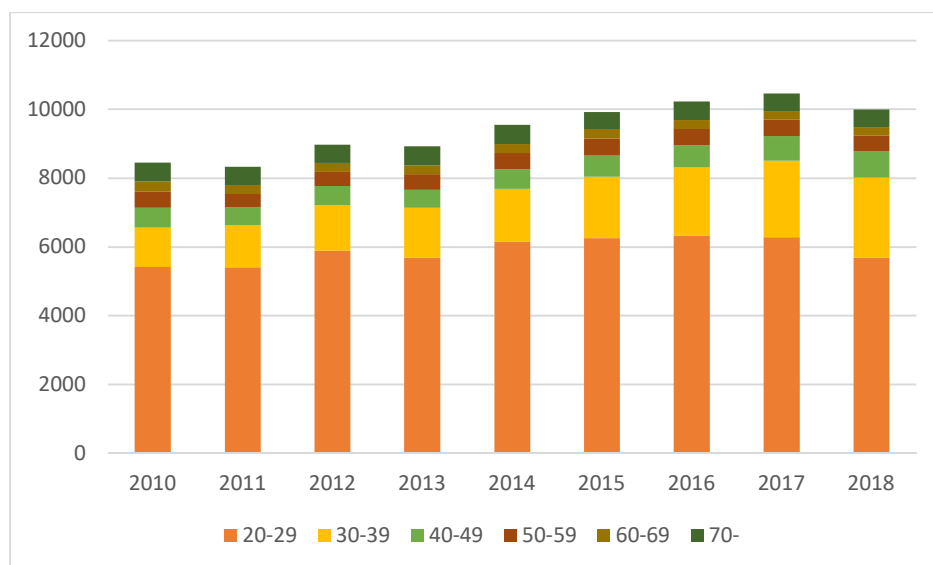
Kriteerit eroavat olennaisesti yllä määrittelemästani yhteisasumisesta. Vaikka nämä kriteerit varmasti tavoittavat osan yhteisasunnoista, jäävät rajauksen ulkopuolelle esimerkiksi kaikki kahden hengen yhteisasunnot, sekä asunnot, joissa osa asujista muodostaa perheen keskenään tai joissa asuu myös lapsia.

Puutteista huolimatta pyysin Tilastokeskuksesta näillä kriteereillä tuotettuja tilastoja Helsingin ja koko Suomen yhteisasunnoissa asuvien henkilöiden määrästä sekä tällaisten yhteisasuntojen määrästä vuosilta 2010-2018. Tilastot osoittavat, että tämäntyypisten

yhteisasuntojen määrä on kasvanut 12 % viime vuosikymmenen aikana koko maassa ja 18 % Helsingissä (Kannisto 2020). Yhteisasunnoissa asuvien henkilöiden määrä on kasvanut prosenttiyksikön tarkkuudella yhtä paljon (12 % Suomessa, 18 % Helsingissä). Kasvu on ollut lineaarista vuosikymmenen alussa, mutta koko maassa vuonna 2017 ja Helsingissä vuonna 2018 yhteisasujien määrä kääntyi pieneen laskuun. Lasku on kuitenkin maltillista, ja selittyy lähinnä 20-29-vuotiaiden ikäluokassa tapahtuneella muutoksella.

Kuva 1. Yhteisasujien määrä ikäluokittain Suomessa. Lähde: Kannisto 2020.

Kuva 2. Yhteisasujien määrä ikäluokittain Helsingissä. Lähde: Kannisto 2020.

Yli puolet yhteisasujista sekä Helsingissä, että koko Suomessa ovat 20-29-vuotiaita. 20-29-vuotiaissa on paljon opiskelijoita ja yhteisasuminen liitetään usein tiiviisti opiskelijoihin, joille onkin tarjolla runsaasti soluasunnoiksi kutsuttuja ratkaisuja erilaisten säätiöiden kautta. On kuitenkin todettu, että opiskelijat ovat haluttomia asumaan soluasunnoissa ja valitsevat yleisesti ottaen mieluummin yksión (Lehtoruusu 2019). Opiskelijat siirtyivät yleisen asumistuen piiriin elokuussa 2017, jolloin asumiseen kohdistuvan tuen maksimimäärä kasvoi jopa huomattavasti entiseen opintotuen asumislisään verrattuna. Muutos vähensi entisestään soluasuntojen kysyntää, sillä opiskelijabarometrin mukaan soluasunto ei ole valtaosalle opiskelijoista mieluisa asumismuoto (Lehtoruusu 2019). Opiskelijoiden käytös voi siis selittää vuoden 2017 jälkeen tapahtunutta pientä notkahdusta.

Ikäluokista yhteisasujien määrän kasvua oli tapahtunut selvästi eniten 30-39-vuotiaiden ikäluokassa, jossa kasvu oli yli 90 % sekä Helsingissä, että koko maassa. Tarkastelujakson loppupuolella tapahtunut laskeva trendi ei koskenut tätä ikäluokkaa. Yli 50-vuotiaiden osalta yhteisasunnoissa asuvien määrä on laskenut noin 20 prosentilla vuodesta 2010 vuoteen 2018.

Yhteisasunnoissa asujien osuus koko väestöstä on tilaston perusteella toki hyvin pieni. Koko väestöstä tilaston perusteella yhteisasunnoissa asuu noin puoli prosenttia (Kannisto 2020; SVT 2020). Helsingiläisistä yhteisasujia on noin 1,5 % (Mäki & Vuori 2019; Kannisto 2020) Onkin huomionarvoista, että yhteisasuminen vaikuttaa olevan yleisempää Helsingissä verrattuna koko maahan. Yli kolmannes koko maan yhteisasujista asuu Helsingissä. Helsingissä myös nuorten osuus yhteisasujista on hieman suurempi.

Vaikka nämä tilastot ovat suuntaa-antavia, eivätkä täysin vastaa käyttämäni määritelmää yhteisasumisesta, voidaan niistä silti tulkita pientä kasvua yhteisasumisen määrässä. Koska tilastokeskuksen käyttämä määritelmä ennemminkin rajaa ulkopuolelle osan yhteisasunnoista, kuin ottaisi huomioon sellaisia asuntoja, jotka eivät yhteisasumisen piiriin kuulu, saattaa yhteisasumisen todellinen määrä olla korkeampikin. Vaikka kyse on prosentuaalisesti pienestä ilmiöstä, se koskettaa kuitenkin tuhansia suomalaisia. Yhteisasuminen normitetaan opiskelijoille, mutta heidän keskuudessaan yhteisasumisen

suosio on laskenut, kun taas 30-39-vuotiaiden ikäluokassa on havaittavissa yhteisasumisen lisääntymistä.

Tilastojen ollessa epäluotettavia, yhteisasumisen trendejä voi havaita muilla keinoin. Maalsen (2019) ja Heath ym. (2018) ovat omissa konteksteissaan käyttäneet yhteisasumisen yleisyyden arviointiin myös erilaisten digitaalisten kanavien käyttäjämäärien analysointia. Esimerkiksi Maalsen (2019: 316) nostaa esiin australialaisen flatmates.com.au -palvelun, jonka käyttäjämäärä oli kasvanut yli 36 % vuonna 2015. Nettisivun kautta etsitään kämppäkavereita ja tarjotaan huoneita yhteisasunnoissa. Suomessa on toiminut vastaavan tyyppinen sivusto kimppakämpä.fi. mutta en onnistunut tavoittamaan sivuston ylläpitäjää tätä tutkielmaa varten.

Monet etsivät asuntoa nykyään sosiaalisen median kautta, kuten Facebookin erilaisista vuokranvälitysryhmistä. Yhteisasumiseen liittyen löytyy omia ryhmiä. Esimerkiksi ryhmä nimeltä *Yhteisöasuminen – kommuunit koolle* on hyvin aktiivinen, ja siinä on yli 14 000 jäsentä (24.3.2020). Jäsenten määrän kehityksestä Facebook ei valitettavasti tarjoa tietoa, mutta jäsenmäärä on melko suuri, etenkin jos voi olettaa, että osa jäsenistä liittyy ryhmään vain yhteisasunnon etsimisen ajaksi, ja poistuu sitten. Ryhmässä etsitään asuntoja, kämppäkavereita tai ihmisiä perustamaan uutta kimppakämpää ympäri Suomen. Esimerkiksi katsoessani 24.3.2020 puolenpäivän aikaan, ryhmässä oli viimeisen 24 tunnin aikana julkaistu 6 ilmoitusta, joissa kaikissa etsittiin kämppäkaveria tai tarjottiin huonetta yhteisasunnosta. Valtaosa ilmoituksista on huolellisesti laadittuja, sisältää kuvia ja kattavan kuvauksen asunnosta ja sen asukkaista tai asunnon etsijästä sekä tämän toiveista asumisen suhteen.

Yhteisöasuminen esimerkiksi ryhmärakennettujen kerrostalojen muodossa on selkeä trendi, mutta erilaiset asumiseen ja rakentamiseen keskittyvät yritykset vaikuttavat huomanneen myös yhteisasumisen kiinnostavuuden. Esimerkiksi vuokra-asuntoyritys Sato tarjoaa yhteisasumisen määritelmään sopivaa ”kimppa-asumista” verkkosivuillaan vaihtoehtona ja antaa ohjeita kimppa-asumiseen (Sato 2020). A-Kruunu -yhtiö on kehittämässä ryhmävuokraukseksi kutsumaansa konseptia, jossa uusia kerrostaloasuntoja suunnitellaan ja rakennetaan yhteisasumista vastaavan ryhmävuokra-asumisen tarkoitukseen. Näin A-kruunu kertoo ryhmävuokrauksesta verkkosivuillaan:

Uuden konseptimme tavoitteena on kehittää tilaratkaisuiltaan sellaisia asuntoja, joissa yhdistyvät yksityinen ja jaettu tila. Näin pystymme tarjoamaan asukkaille yksiön vuokratasoa vastaavalla vuokralla enemmän ja monipuolisempia tiloja. Jaetut asuintilat luovat puitteet sosiaalisten asuinyhteisöiden synnylle, mikä on tärkeä osa konseptia. Ryhmävuokra-asuminen poikkeaa soluasumisesta siten, että asukkailla on mahdollisuus valita asuinkumppaninsa. Näin yhteisöllisyyden idea pääsee todella oikeuksiinsa. Soluasunnot mielletään usein opiskelijoiden asumismuodoksi. Ryhmävuokrakoti ei ole vain opiskelijoille, vaan uudenlaisen konseptin mukaiset kodit on tarkoitettu kaikenikäisille ihmisille, niin nuorille kuin vanhemmillekin. (A-kruunu 2020)

Tekemällä eroa soluasumiseen ja kehittämällä uutta käsitettä ”ryhmävuokrakoti” A-Kruunu välttelee yhteisasumiseen liitettäviä ennakkoluuloja. Soluasunto tulee määritellyksi sen kautta, että asuinkumppaneita ei saa valita. Ryhmävuokrakodissa asuinkumppanien valinta taas on tärkeä osa. Lisäksi konseptin sopivuutta kaiken ikäisille (eikä vain opiskelijoille) korostetaan, mikä osoittaa yhteisasumisen perinteisesti liitettävän opiskelijoihin. A-kruunun mainos siis pyrkii rikkomaan normia, ja tulee siten osoittaneeksi toisaalta normin olemassaolon.

Yhteisasuminen on yhä enemmän esillä perinteisessä mediassa. Esimerkiksi maaliskuussa 2020 Helsingin Sanomissa julkaistiin muutaman päivän sisällä kaksi lapsiperheiden yhteisasumista käsittelevää artikkelia. Ensimmäisessä, Koti-osiossa 15.3.2020 julkaistu juttu ”Perhekommuuni antaa tukea ja turvaa” (Karhapää 2020) kertoo kolmen aikuisen ja kolmen lapsen lapsiperheyhteisöstä ja sekä muista yhteisöllisen asumisen mahdollisuuksista. Toinen artikkeli on julkaistu verkossa, lehden Perhe-osiossa 18.3.2020 ja kertoo kahdesta eronneesta vanhemmasta ja ystävyksistä, jotka päättivät jakaa kodin helpottaakseen taloudellista tilannetta ja arjen pyörittämistä (Visapää 2020). Molemmissa artikkeleissa yhteisasuminen nähtiin yksinhuoltajille hyvänä vaihtoehtona taloudellisesti ja sosiaalisista syistä. Kahden tai useamman aikuisen läsnäolo on niiden mukaan tärkeää niin käytännön järjestelyjen, kuin sosiaalisen kanssakäymisen kannalta. ”Pelkkä lasten seura on aikuiselle pitkän päälle lamaannuttavaa” (Visapää 2020). Käytännössä molemmissa kodeissa aikuisilla oli omat huoneet ja lapsilla yhteiset. Hyvinä puolina nähtiin lastenhoidon helpompi järjestäminen ja ruokakuluissa säästäminen yhteisten aterioiden myötä. Molemmissa

artikkeleissa oli positiivinen sävy ja yhteisasuminen nähtiin uutena, mutta potentiaalisena ja hyvänä vaihtoehtona yksinhuoltajille.

Vaikka yhteisasuminen normitetaan vahvasti opiskelijoiden väliaikaiseksi asumismuodoksi, voi suuntaa-antavien tilastojen, sosiaalisen ja perinteisen median sekä yritysten käyttäytymisen perusteella nähdä viitteitä yhteisasumisen suosion tai kiinnostavuuden kasvusta. Yritysten ja median kiinnostus ilmiöön kertoo siitä, että se nähdään aidosti vaihtoehtona perinteisille asumisen malleille.

1.3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman tarkoituksena on valottaa yhteisasumista ilmiönä asukkaiden näkökulmasta. Asuminen on henkilökohtaista ja monimuotoista, mutta myös poliittista ja yhteiskunnallista. Vaikka yhteisasuminen ilmiönä on marginaalinen, on sen ymmärtäminen tärkeää. Yhteisasumisen yleistymisestä muiden, kuin opiskelijoiden asumismuotona on viitteitä, minkä takia aiheen tutkimus on perusteltua. Yhteisasumiseen liittyy myös paljon ennakkoluuloja, joita tämä tutkielma osaltaan pyrkii tuomaan esiin ja kyseenalaistamaan.

Olen kiinnostunut toisaalta yhteisasuntojen materiaalisesta ja sosiaalisesta todellisuudesta, siitä miten kotia luodaan ja millaiset asiat kodin tunteeseen vaikuttavat henkilökohtaisella tasolla. Lisäksi olen kiinnostunut yhteisasumiseen mahdollisesti vaikuttavista dominoivista kotikäsitteistä. Tutkielmaa ohjaa siten kolme tutkimuskysymystä, jotka pureutuvat yhteisasumiseen (1) henkilökohtaisena kokemuksena kodista ja (2) normatiivisesta koti-ideaalista poikkeavana asumismuotona. Tutkimus on toteutettu etnografisin tutkimusmenetelmin, ja se sijoittui kolmeen tutkimuskotiin, jotka sijaitsevat pääkaupunkiseudulla. Tutkimuskysymykset, joihin pyrin tutkielmassa vastaamaan, ovat:

- 1. Millaiset asiat luovat kodin tunnetta yhteisasumisessa?*
- 2. Miksi yhteisasuminen valitaan?*
- 3. Miten normatiiviset käsitykset kodista vaikuttavat yhteisasumisen todellisuuteen?*

Tutkielma etenee seuraavasti: ensiksi esittelen työni yhteiskunnallisen ja teoreettisen viitekehyksen, joka koostuu yhteisöllisen asumisen ja yhteisasumisen tutkimuksista sekä humanistisen ja jälkihumanistisen, ja kriittisen maantieteen käsityksistä kodista ja asumisesta. Sitten kuvaan ja pohdin tutkielmassa käytettyjä etnografiseen tutkimusperinteeseen perustuvia menetelmiä. Luvussa neljä käsittelen aineistoa neljän teeman kautta: 1. asunnon fyysisten ominaisuuksien merkitys, 2. ihmissuhteiden merkitys, 3. taloudellisuus ja tavaroiden jakaminen 4. normatiivisuus ja ennakkoluulot. Analyysiani ohjaa kriittisen kodin maantieteen teoria, joka ymmärtää kodin materiaalisena ja kuvitteellisena, suhteessa valtaan ja identiteettiin, sekä monitasoisena ilmiönä. Lopuksi vedän yhteen tutkimuksen tulokset, pohdin sen onnistumista ja jatkotutkimusaiheita.

2 Tutkimuksen teoreettinen tausta

2.1 Yhteisöllinen asuminen ja yhteisöllisyys

Yhteisasuminen nähdään yleensä yhtenä yhteisöllisen asumisen muotona. Yhteisöllisen asumisen kattotermin alle mahtuu monta erilaista, erilaisista tarpeista kumpuavaa tapaa asua, joita yhdistää ajatus asumisen – tilojen, välineiden tai palvelujen – jakamisesta jollain tasolla muiden, kuin omien perheenjäsenten kanssa. Yhteisöllistä asumista on vaikea määritellä tyhjentävästi, sillä se on moninaista ja jatkuvasti muuttuvaa, ja merkitsee asujille eri asioita (Helamaa & Pylvänen 2012). Vaikka terminologia ei ole täysin vakiintunutta, yhteisöllinen asuminen on laaja kattotermi, jonka alle mahtuu erilaisia yhteisöllisiä asumismuotoja. Näen yhteisöllisen asumisen määrittelyssä oleellisena myös sen vapaaehtoisen luonteen.

Tummers (2016) avaa kirjallisuuskatsauksessa 2000-luvun tutkimusta yhteisöllisestä asumisesta ja toteaa, että termejä käytetään eri tavoin, ja että eri aloilla käsitykset yhteisöllisestä asumisesta ja sen eri muodoista eroavat toisistaan. Yhteisöllisen asumisen monimuotoisuuden ymmärtäen termien moninaisuus on mielestäni luonnollista. Varsinkin kun asumisen muotoutuminen on lähtöisin asukkaista itsestään, esimerkiksi yhteisasuntoa perustettaessa, kuvastavat käytetyt termit asukkaiden omaa kokemusta ja käsityksiä. Toinen voi haaveilla kommuunista tai yhteisökodista, kun taas toinen asuu rennosti kimppekämpässä, vaikka kyse olisi jollain ylhäältäpäin annetulla määritelmällä samanlaisesta asumisesta.

Yhteisöllinen asuminen nähdään usein joko fyysisiin rakennuksiin liittyvänä projektina tai sosiaalista sisältöä painottavana elämäntapana (Vestbro & Horelli 2012). Fyysisiin rakennuksiin liittyvänä projektina yhteisöllinen asuminen nähdään etenkin arkkitehtuurin ja asuntotuotannon aloilla tulevaisuuden asumisen muotona, kasvavana trendinä (Jarvis ym. 2016), joka liittyy toisaalta asumisen kallistumiseen ja demografisiin haasteisiin, mutta myös ekologisiin arvoihin ja jakamistalouteen (Helamaa & Pylvänen 2012). Kaupungistumisen myötä asumiskulut suurkaupungeissa ovat kasvavan kysynnän vuoksi nousseet jatkuvasti ja esimerkiksi väestön vanheneminen aiheuttaa uudenlaisia asumistarpeita. Sosiaalista sisältöä painottavana elämäntapana yhteisöllisellä asumisella on juuret sosialistisissa ideologioissa ja utopioissa (Vestbro & Horelli 2012). Nämä ideologiset juuret voivat vaikuttaa käsityksiin

ja luoda yhä ennakoluuloja yhteisöllistä asumista kohtaan. Lisäksi vahvana elävä normi ydinperheestä asumisen perusyksikkönä voi vaikuttaa yhteisöllisen asumisen harvinaisuuteen (Helamaa & Pylvänen 2012).

Kun puhutaan yhteisöllisen asumisen kasvavasta trendistä, kyse on useimmiten yhteisöasumisesta. Yhteisöasuminen, englanniksi *cohousing*, useimmiten viittaa sellaiseen asumiseen, jossa rakennus suunnitellaan yhteisöllisyyttä ja tilojen yhteiskäyttöä ajatellen, mutta jossa kaikilla asukkailla on kuitenkin oma asunto (Helamaa & Pylvänen 2012; Vestbro & Horelli 2012; Jarvis ym. 2016). Helamaa & Pylvänen (2012: 25) määrittelevät yhteisöasumisen asuinyhteisöksi, jossa kotitalouksilla on omat asunnot, mutta johon liittyy yhteistiloja, yhteistoimintaa ja yhteisöllinen organisaatio. Yhteisöasumisen pohjoismainen malli perustuu myös tällaiseen organisoituneeseen ja suunnitelmalliseen yhteistoimintaan tähtäävän asumisen malliin, joka on lähtöisin Tanskasta ja Ruotsista (Ajosenpää, 2019, sit. Korpela 2014). Salla Korpela (2014) on kirjoittanut Pohjoismaisen yhteisöasumisen mallista kirjan, joka kertoo ryhmärakennuttamishankkeista ja esittelee yhteisöasumista. Yhteisöasuminen voidaan siis nähdä melko vakiintuneena tarkoittamaan tämän tyyppistä asumista, vaikka arkikielessä termit yhä sekoittuvat.

Yhteisöasuminen on Suomessa melko harvinaista, ja se on useimmiten liitetty erityisryhmiin kuten asuntoloihin ja hoitokoteihin, mutta nähtävissä on myös uudenlaista, asukkaiden omista tarpeista kumpuavaa yhteisöllistä asumista (Helamaa & Pylvänen 2012: 14). Helamaa & Pylvänen (2012) esittävät laajassa yhteisöasumista käsittelevässä selvityksessä, että yhteisöasumisen yleistymisen osana moninaistuvaa asuntopolitiikkaa tarjoaisi Suomessa ratkaisuja sekä demografisiin haasteisiin eli niin ikääntyvän väestön asumiseen kuin nuorten asuntopulaan, että kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin. Yksilöllisyys on korostunut ja perheet monimuotoistuneet, millä on vaikutusta asumispreferensseihin, mutta suomalainen asuntotuotanto on silti ratkaisuiltaan yksipuolista (Helamaa & Pylvänen 2012: 17–18).

Yhteisölliseen asumiseen liittyy luonnollisesti yhteisöllisyyden käsite. Yhteisöllisyys jaetaan usein statukselliseen ja sopimukselliseen yhteisöllisyyteen, joista ensimmäinen viittaa syntyperän tai muun ominaisuuden perusteella muodostuvaan yhteisöön, kuten perheeseen, ja jälkimmäiseen kuulumisen on yksilön valinta (Helamaa & Pylvänen 2012: 34, sit. Lehtonen 1990: 33–35). Koska perinteiset perheeseen tai kyläyhteisöön perustuvat

yhteisöllisyyden muodot ovat modernissa yhteiskunnassa vähentyneet, yhteisöllisyyden on pelätty katoavan. Yhteisöasuminen siten voidaan nähdä pyrkimyksenä rakentaa uudelleen kylämäistä yhteisöllisyyttä. On myös esitetty, että yhteisöllisyys olisi ennemminkin muuttanut muotoaan, ja näin ollen juuri sopimukselliset yhteisöt tai postmodernit yhteisöt olisivat modernin maailman yhteisöllisyyden muoto.

Esimerkiksi Michel Maffesoli (2016) on kehittänyt postmodernin yhteisön käsitettä. Hänelle postmoderniin liittyy vahvasti siirtyminen individualistisesta ja rationaalista toimijaa korostavasta yhteiskunnasta kohti ajassa muokkautuvia ja transitiivisia sekä tunteellisia ja affektiivisia yhteisöjä, eli siirtymää *modernista yhteiskunnasta* kohti *postmodernia yhteisöä* (Dawes 2016). Rationaalinen yhteiskunta korvautuu emotionaalisella yhteisöllisyydellä, ja perinteiset luokkaan, sukupuoleen tai etnisyyteen perustuvat yhteisöt korvautuvat joustavilla, kiinnostuksen kohteiden mukaan määräytyvillä yhteisöillä. Tällaiset ”uusheimot” (neo-tribes) ovat Maffesolin mukaan postmodernin ajan käsite, joka poistaa rajanvedon yksilön ja yhteiskunnan väliltä ja osittain muistuttaa esimodernia yhteisöllisyyttä. (Dawes 2016)

Maffesolin yhteisöllisyys voidaan nähdä myös valinnaisena, kevyenä ja tilapäisenä sekä luonteeltaan aktiivisena yhteisöllisyytenä. Kuulumme yhteisöön, koska haluamme kuulua siihen, emme siksi, että synnymme siihen. Yhteisöt voivat olla päällekkäisiä, ja niiden synnyssä painottuvat myös aika ja paikka. (Lehmusto 2012: 13). Näin yhteisöllisyys voi olla sidoksissa paikkaan, eli esimerkiksi kotiin.

Jutta Harjunen (2016) tutki pro gradu –tutkielmassaan ryhmärakennutetun yhteisötalon yhteisöllisyyttä ja totesi, että postmodernin yhteisöllisyyden olennainen keveys, tilapäisyys ja mielenkiinnon kohteiden vaihtuminen ilmenivät tutkimuskohteena olleessa kerrostalossa, mutta talon omistaminen aiheutti pysyvyyttä, joka teki siitä hieman poikkeuksellisen postmodernina yhteisönä. Yhteisasunnossa on usein kyse vuokra- tai alivuokrasuhteista, jotka ovat hallinnollisesti kevyempiä asumisen muotoja, kuin asunnon omistaminen. Sue Heath (2004) tutki joukkoa nuorten aikuisten yhteisasuntoja ja totesi niiden istuvan hyvinkin postmoderniin yhteisöllisyyteen. Ihmissuhteiden kepeys ja valinnanvapaus, sekä tilapäisyys toteutuu hänen mukaansa yhteisasunnoissa, kun ihmisiä muuttaa sisään ja ulos joskus tiuhaankin, ja yhteisö muodostuu vapaaehtoisesti, asumisen ja kodin rakentamisen lomassa.

On myös hyvä muistaa, etteivät yhteisö ja yhteisöllisyys ole synonyymeja. Yhteisöllisestä asumisesta puhuttaessa yhteisöllisyyden korostaminen voi herättää

ennakkoluuloja. Helamaa & Pylvänen (2012) nostavat yhteisötalojen kontekstissa esiin yhteisöllisyyden käsitteen romantisoinnin ongelmallisuuden:

On aiheellista pohtia liittyvätkö yhteisöasumiseen toisinaan liitetty epäilyt asumismuodon vaativuudesta ja rajoittavuudesta yhteisöllisyyttä romantisoivaan tulkintaan kiinteästä statuksellisesta yhteisöstä. Yhteisöasumisen tulkinta tällä tapaa herättää ymmärrettävästi epäilyjä asumismuotoa kohtaan. Jos taas yhteisö käsitetään arkisemmin yhteistoiminnan ja yhdessäolon järjestämisenä, putoaa yhteisöasumiselta paljon ideologista painolastia pois ja yhteisöön kohdistuvat odotukset ja ennakkoluulot asettuvat uuteen kohtuullisempaan mittakaavaan. (Helamaa & Pylvänen, 2012, 35)

Viimeaikaiset englanninkieliset tutkimukset yhteisasunnoista (esim. Heath ym. 2018; Maalsen 2019) eivät korosta yhteisöllisyyttä, vaan näkevät enneminkin sosiaalisen kanssakäymisen haasteineen ja etuineen yhtenä osana asumista, kuten näemme seuraavassa alaluvussa. Yhteisöllisyys ei siis aina ole yhteisasumisen ensisijainen tai ehkä edes kovin tiedostettu tavoite, sillä yhteisasumisen ensisijainen motiivi on usein taloudellisuus (ks. esim. Maalsen 2019). Yhteisöllisyys ei ole teoreettisesti tutkielmani keskiössä, mutta mahdollisena tekijänä kodin tunteessa se on tärkeää tunnistaa. Lisäksi yhteisöllisyyden pohtiminen on perusteltua, kun yhteisasuminen rinnastetaan muihin yhteisöllisen asumisen muotoihin. Esimerkiksi soluasuntojen kohdalla voi jopa kysyä, onko perusteltua puhua ”yhteisöllisestä” asumisesta: Lauri Lehtoruusun (2019) mukaan vuorovaikutus tietynlaisissa soluasunnoissa voi jäädä hyvin vähäiseksi, joten asuntotyyppi ei takaa yhteisöllisyyttä.

2.2 Yhteisasumisen motiivit ja onnistuminen

Helamaan & Pylväsen (2012: 36) mukaan yhteisöasumisen merkittävin motiivi on yksinkertaisesti ”halu asua yhdessä muiden kanssa”. Tiiviimmässä, yhteisöllisyyteen tähtäävässä naapurustossa asumiseen liitetään turvallisuuden tunne, arjen helpottuminen ja sosiaalisen piirin rikastuttaminen. Yhteisön jäsenillä voi olla yhteisiä arvoja kuten pyrkimys ekologisesti kestävään elämäntapaan. (Helamaa & Pylvänen 2012: 37). Lisäksi yhteisöasumisen hyödyiksi on todettu energiatehokkuus, asumisen edullisempi hinta sekä

sosiaalisen ja materiaalisen joustavuuden lisääntyminen (Jarvis ym. 2016). Dahlström & Minkkinen (2009) ovat kirjoittaneet yhteisöllisestä seniorikoti Loppukiristä, jonka asukkaat haastattelujen perusteella kokivat yhteisöllisen asumisen pääasiassa positiivisena, ja listasivat hyötyinä mm. turvallisuuden, ystäväpiirin laajentumisen, yksinäisyyden torjunnan, yhdessä tekemisen, osallistumisen ja kuulumisen johonkin (Helamaa & Pylvänen 2012: 21, sit. Dahlström & Minkkinen 2009: 70). Vaikka nämä tutkimukset ovat keskittyneet nimenomaan yhteisöasumiseen, voivat samansuuntaiset asiat liittyä myös yhteisasumiseen, sillä perusajatus asuintilojen jakamisesta ja sosiaalisen kanssakäymisen lisääntymisen potentiaalista ovat kaiken yhteisöllisen asumisen taustalla.

Yhteisasumisen merkittävimpinä motiiveina voidaan erottaa taloudellisuus ja sosiaaliset syyt (Heath ym. 2018; Maalsen 2019). Asia ei kuitenkaan ole näin yksiselitteinen, sillä taustalla yhteisasumisen yleisyyteen vaikuttavat yhteiskunnalliset muutokset ja normit. Myös ideologiset valinnat kuten ekologisuus yhdistetään usein yhteisasumiseen, mutta modernina ilmiönä se ei automaattisesti sisällä ideologiaa (Heath ym. 2018: 127).

Sue Heath on tutkinut yhteisasumista laajasti Isossa-Britanniassa. 1990-luvulla toteutetun tutkimuksen keskeisin johtopäätös oli, että haastatellut 20–35 -vuotiaat kokivat yhteisasumisen olevan heille sopiva asumismuoto juuri sillä hetkellä, mutta eivät nähneet sitä ikuisena vaihtoehtona. Osalle yhteisasuminen tuntui mahdollistavan ”pidennetyn nuoruuden”, jossa ei tarvitse sitoutua parisuhteeseen tai asuntolainaan. (Kenyon & Heath 2001). Noin 20 vuotta myöhemmin, Heath ym. (2018: 5) totesivat yhteisasumisen yleistyneen ja sen rajoittamisen tiettyyn elämänvaiheeseen vähentyneen. Yleistymiseen on vaikuttanut asumisen kallistuminen ja osa yhteisasujista kokee asunnon jakamisen sen vuoksi pakollisena ja negatiivisena (Heath ym. 2018: 128). Yhteisasumiseen on siis liitetty vielä 90-luvulla vahvasti nuoruus, huolettomuus ja välivaihe (”pidennetty nuoruus”), kun taas 2020-luvun lähestyessä taloudelliset paineet ovat aiheuttaneet yhteisasumisen yleistymisen ja sen myötä asumiseen liitetyn normin väljentymisen.

Tuore tutkimus Sydneystä toteaa niin ikään, että yhteisasuminen on lisääntynyt ja sen tärkein motivoiva tekijä on taloudellisuus (Maalsen 2019). Sen lisäksi merkittävä osa tutkimukseen osallistuneista mainitsi yhteisasumisen motiiveina sosiaaliset syyt, ja mainintoja tuli myös liittyen sijaintiin, itsenäisyyteen ja ekologiseen kestävyyteen. Heath ym. (2018) toisaalta painottavat, että yhteisasumiseen johtavat motiivit ja valinnat ovat

monimutkaisia, eikä binaarinen ajattelu valinnan ja pakon välillä ole hedelmällistä: ”... sharing is a combination of the ideological and the practical and ... the balance between these is constantly in flux” (Heath ym. 2018: 123). Ideologiset syyt liittyen usein yhteisöllisyyteen ja ekologisuuteen kietoutuvat yhteen taloudellisten syiden kanssa. Yhteisasumisen yleistymisen liittyy taloudellisiin realiteetteihin asumisen kallistuessa suurkaupungissa, mutta samalla asumiseen liittyvät sosiaaliset normit ovat muuttumassa, eikä yhteisasumista nähdä enää ainoastaan välivaiheena lapsuudenkodin ja oman ydinperheasunnon hankkimisen välillä (Maalsen 2019).

Heath ym. (2018) ovat julkaisseet yhteisasumista monipuolisesti käsittelevän kirjan, joka perustuu laajaan tutkimushankkeeseen (*Under the Same Roof project*), jonka yhteydessä on haastateltu 64 yhteisasujaa. He selvittivät mm. ideologisia syitä ja motivaatioita yhteisasumiselle, asumisen taloudellista ja materiaalista organisoitumista sekä tilallisia ja ajallisia аспектеjä yhteisasumiseen liittyen. Kirja pureutuu yhteisasumisen arkipäivään sekä sen taustalla vaikuttaviin odotuksiin asumisesta. Merkittävä johtopäätös kirjassa on, että yhteisasuminen on normista poikkeavaa ja aiheuttaa siksi konfliktin dominoivien perhettä ja omistusasuntoa korostavien asumisnormien ja -ideaalien kanssa (Heath ym. 2018: 122). Nämä ideaalit ovat yhteydessä kodin tunteeseen ja siksi yhteisasujien täytyi tietoisesti ja aktiivisesti luoda kodin tunnetta toisaalta toteuttamalla yksityisyyttä ja toisaalta yhteisöllisyyttä eli merkityksellisiä ihmissuhteita muiden asukkaiden kanssa. Lisäksi he aktiivisesti rakensivat ”yhteistä tunnetta ’meistä’ asuntona” (Heath ym. 2018: 122–123). Yhteistä tunnetta, solidaarisuuden ja kuulumisen sekä turvallisuuden tunteita lisäsivät erilaiset ”rituaalit”, joita tutkimukseen haastatellut kutsuivat usein ”talojutuiksi” (*house things*) tai jopa ”perheajaksi” (*family time*). Näitä rituaaleja olivat yleisimmin yhteiset ruokailut (Heath ym. 2018: 113–115).

Yhteisasumisessa yksityisyyden rajat venyvät perinteisistä perhekeskeisistä normeista katsoen. Kämppekavereiden yksityiseksi tarkoitettujen puuhien kuuleminen, näkeminen ja vaikkapa ruuanlaitosta tulevien tuoksujen haistaminen häivyttävät yksityisen ja julkisen rajoja yhteisasunnoissa ja aiheuttivat osalle tutkimukseen osallistuneista kiusaantuneisuutta. Osa kuitenkin kertoi kokevansa muiden ihmisten liikuskelun äänet turvallisuutta lisäävinä ja mukavina, merkiten sitä, etteivät he olleet asunnossa yksin. (Heath ym. 2018: 123)

Koska perhe asumisen perusyksikkönä on niin kyseenalaistamaton, solidaarisuus ja yksityisyys nähdään perheessä usein itsestään selvyytenä. Heath ym. (2018: 129) kyseenalaistavat tämän oletuksen ja esittävät, että sekä perheiden, että ei-perheiden jakaessa asunnon, erilaisia luovia strategioita käytetään, jotta asunnon dynamiikka saadaan toimimaan ja tuntumaan kodilta. Nämä strategiat kuitenkin voivat olla enemmän tai vähemmän näkyviä ja tiedostettuja. Perheissä strategioiden käyttö on ikään kuin itsestään selvää, kun taas ei-perheen kanssa asuessa nämä strategiat tulevat näkyvämmiksi esimerkiksi yhteisten aterioiden ja muiden ”talojuttujen” myötä. Joissain asunnoissa rituaalit myös rakensivat talon tai asunnon historiaa. Oman historiansa myötä asunto itsessään tulee merkitykselliseksi huolimatta siitä, että asukkaat vaihtuvat ja etenkin pitkään samassa asunnossa asuneet asukkaat saattoivat kokea historian tärkeänä osana asunnon ”me-hengen” ylläpitämisessä (Heath ym. 2018: 116–117).

Helamaa & Pylvänen (2012) pitävät yhtenä yhteisöasumisen kriteerinä yhteisöllistä organisaatiota. Asuminen on siis suunnitelmallisesti yhteisöllisyyteen tähtäävää ja yhteisistä asioista sovitaan järjestelmällisesti. Yhteisasumisen osalta organisaatio ei vaikuttanut olevan aina välttämätön yhteisasumisen onnistumisen kannalta (Heath ym. 2018). Taloudellisista syistä yhteisasuntoon päätyneet kämppekaverit saattoivat lopulta muodostaa eettisiltä lähtökohdiltaan ja arvoiltaan hyvin yhtenäisen ja yhteisöllisen ryhmän, kun taas yhteisten arvojen pohjalta tarkoituksella perustettu osuuskuntamallinen yhteisö (*co-operative*) saattoi kohdata haasteita ihmissuhteiden ja yhteisöllisyyden kanssa. Sattumanvaraiset kohtaamiset käytävillä ja yhteisissä tiloissa voivat olla yhtä merkittäviä ihmissuhteiden onnistumisen kannalta, kuin varta vasten järjestetyt tapaamiset, tai tilojen suunnittelu kohtaamisille otolliseksi. Yhteisasuminen voi siis tutkimuksen perusteella onnistua hyvin erilaisissa puitteissa, eivätkä tarkasti suunnitellut puitteet takaa yhteisasumisen onnistumista. Kirja esittääkin, että yhteisasumisen onnistuminen on aina yhteydessä asujien välisiin ihmissuhteisiin riippumatta siitä, mitkä ovat olleet motiiveina asumismuodon valitsemiseen. (Heath ym. 2018: 125–126)

Sophia Maalsen (2020) esittää, että yhteisasumisen yleistyminen muodostaa ”jakamissukupolven” (*Generation Share*). Termi on jatkumoa edellä mainitulle vuokraajasukupolvelle (*Generation Rent*), joka on muodostunut asumiskulujen noustessa ja vuokraamisen yleistyessä omistusasumisen sijaan. Uutena ja ilmiötä kenties vauhdittavana

seikkana Maalsen (2020) tuo esiin myös digitaaliset alustat, jotka helpottavat yhteisasumisen muodostumista, kun asuntoa ja kämppäkavereita voi etsiä erilaisten nettisivujen ja sovellusten kautta. Jakamissukupolvea on käytetty myös yleisemmin jakamistalouteen ja start-up-yrityksiin viittaavana käsitteenä, mutta asumisen jakaminen on ilmiönä modernia jakamistaloutta vanhempi, vaikkakin sen yleistymisen hyväksyttynä asumismuotona aikuisille, on uutta (Maalsen 2020).

Yhteisasuminen voitaisiin nähdä myös jakamistalouden muotona, vaikka asumiseen liittyen jakamistalouden esimerkkinä on käytetty lähinnä airbnb:n kaltaisia lyhytaikaisen asunnon vuokrauksen muotoja (Maalsen 2020). Jakamistalous ilmiönä on erityisesti Yhdysvalloista alkanut uudenlainen talouden muoto, jossa tavaran omistamisen sijaan keskiössä on käyttöarvo tai palvelu, ja jonka keskeisenä mahdollistajana toimivat erilaiset internet-alustat ja sovellukset. Yhteisöllisyys on yksi jakamistalouden ”moottoreista”, ja ilmiöön liittyviä yrityksiä ja yhteisöjä on syntynyt erilaisista lähtökohdista, joissa myös taloudellisilla ja ekologisilla motiiveilla on roolinsa. (Lahti & Selosmaa 2013) Yhteisasuminen, jossa ison asunnon omistaja esimerkiksi vuokraa osan asunnosta itselleen tarpeettomana eteenpäin saaden siten vuokratuloja, voisi olla yhdistettävissä jakamistalouden periaatteisiin.

2.3 Humanistisen maantieteen koti ja kodin tunne

Koti oli 1970-luvun humanististen maantieteilijöiden yksi merkittävä tutkimuskohde, ja he pitkälle määrittivät maantieteellistä tutkimusta kodista. Heille koti oli merkittävä, jopa perustavanlaatuinen ihmiselämän keskus ja ideaali paikka. Ajatus juontuu Martin Heideggerin kehittämästä asumisen/olemisen termistä *desien* (engl. *dwelling*), jonka hän näkee tarkoittavan fundamentaalista ihmisen olemista maan päällä ja olemassaolon ideaalia muotoa (Heidegger, 1993). Sana *dwelling* (jolle ei suomen kielessä ole suoraa vastinetta) viittaa asumiseen ja sitä kautta kotiin, ja humanistiset maantieteilijät ovat mm. Heideggerin kirjoitusten innoittamana käsitelleet kotia esimerkkinä tästä perustavanlaatuisesta paikasta, jossa ihminen voi olla/asua (*to dwell*) (Cresswell 2004: 24).

Humanististen maantieteilijöiden käsitykset kodista nivoutuvat tiukasti käsityksiin paikasta, sillä koti nähtiin perustavanlaatuisena ja ideaalina paikkana. Humanismin

lähtökohtana on kiinnostus ihmiseen uniikkina lajina ja humanistiset lähestymistavat pyrkivät ymmärtämään yksilöiden subjektiivisia kokemuksia. Siten humanistisen maantieteen mukaan paikka määrittyy ”eletyksi sijainniksi” (Tani 1995: 19 sit. Karjalainen 1986: 114). Tilasta tulee paikka, kun siihen yhdistyy subjektiivinen kokemus. Yi-Fu Tuan käytti termiä toponymia kuvaamaan affektiivista sidettä ihmisen ja paikan välillä (Tuan 1974: 4) ja määritteli paikan suhteessa tilaan. Paikka syntyy tilassa siihen, mihin ihminen pysähtyy. Siinä missä tila on jotakin abstraktia, paikka on konkreettinen yksilön kokemana. Sirpa Tanin (1995: 19) mukaan Tuanin toponymia ”viittaa voimakkaaseen paikkaan kuulumisen tunteeseen, jossa paikka koetaan omaksi, jopa osaksi omaa itseä”. Paikkaan liitetyt muistot rakentavat yksilön kokemusta maailmasta, ja ne voivat olla myös negatiivisia, kuten pelkoja (Tani 1995: 19). Myös vaikkapa valtiosta tai isommasta alueesta, joka on fyysisesti useimmiten henkilökohtaiseen kokemukseen liian suuri, voi tulla paikka taiteen, koulutuksen ja politiikan symbolien kautta (Tuan 1976).

Saman suuntaista näkemystä kehitti Edward Relph, joka liittää paikan keskeiseksi osaksi ihmiselämää ja olemista (*being*) (Cresswell 2004: 21–22) sekä käsittelee sitä identiteetin käsitteen avulla. Relphin mukaan paikalla on oma identiteetti, joka koostuu sen fyysisistä ominaisuuksista sekä ihmisten toiminnasta ja siihen liittämistä merkityksistä (Tani 1995, sit. Relph 1976: 61). Lisäksi ihmiset voivat liittää paikkoihin alueellisen- tai paikkaidentiteetin, jolla tarkoitetaan niitä merkityksiä tai tunteita, joita yksilö liittää tiettyyn paikkaan. Käsitepari osallisuus ja sivullisuus (*inside/outside*) määrittävät identiteettiä: osallisuutta on vahva paikkaan kuulumisen tunne, jolloin paikka liitetään osaksi omaa identiteettiä. Kotiseututunne on esimerkki osallisuuden kokemuksesta ja alueellisesta identiteetistä, jossa kokija kokee kuuluvansa voimakkaasti tiettyyn paikkaan. (Tani 1995:21–22). Relph (1976) käsittelee paikkaa myös sen vastakohdan – paikattomuuden – kautta. Paikat ovat turvallisuuden ja juurtumisen sekä identiteetin keskuksia, ja paikattomuus viittaa juurettomuuden ja ulkopuolisuuden kokoemuksiin, jotka ovat modernin yhteiskunnan myötä lisääntyneet (Relph 1976).

J. Douglas Porteous (1985: 119) tutki paikkakokemusten kuvauksia kirjallisuudessa, ja jaotteli paikan ja ihmisen suhdetta nelikentän avulla, jossa osallisuus ja sivullisuus yhdistyvät kotona olemisen ja poissa kotoa olemisen (*home/away*) kanssa. Osallisuus yhdistettynä kotona olemiseen luo paikkaan kuulumisen tunteen (*sense of place*), jonka Porteous yhdisti

erityisesti maaseutuun ja regionaaliseen romaaniin. Sivullisuus taas liitetään usein poissa kotiseudulta oleviin, kuten turisteihin, pakolaisiin tai kodittomiin (Tani 1995: 25) ja Porteousin (1985) mukaan kirjallisuudessa se liitettiin usein kaupunkiin. Paikkaan kuulumisen tunne perustuu yksilön kokemukseen. Myös Tuan korostaa yksilön kokemusta paikasta, ja myös kodista. “What one feels about home can never be made fully explicit and public” (Tuan 1975: 155).

Humanistiset maantieteilijät käyttivät siis kotia kuvaamaan ideaalia, perustavanlaatuisia paikkaa. Yi-Fu Tuan (1975) näki kodin ihmiselämän keskeisimpänä, hoivan ja turvan paikkana ja kuvasi sitä paikaksi, jossa ihminen voi avoimesti myöntää heikkoutensa ja ruumiilliset tarpeensa. J. Douglas Porteous (1976) kuvasi kotia spatiaaliseksi referenssipisteeksi, jossa tyydyttyvät territoriaaliset tarpeet turvallisuudesta, toiminnallisuudesta ja identiteetin rakentamisesta. Koti on hänen mukaansa rakennettu enemmän tai vähemmän mitattavissa oleva paikka tai alue johon yksilö on emotionaalisesti investoinut, ja kuten Tuan, myös Porteous näkee kodin ideaalina paikkana (Porteous 1976).

Feministisen maantieteen kritiikki kyseenalaisti humanististen maantieteilijöiden käsityksen kodista perustavanlaatuisena, ideaalina paikkana. Esimerkiksi Gillian Rose (1993: 53) totesi humanististen maantieteilijöiden kuten Tuanin käsittelevän paikan ja kodin käsitettä maskuliinisesta näkökulmasta korostaessaan kotia ideaalina paikkana ja lepopaikkana. Sen sijaan, että koti nähtäisiin ideaalina, ympäristöstään irrallisena paikkana, jossa yksilö on turvassa, feministinen kritiikki toi esiin myös kodin negatiiviset puolet: kotia ei ole homogeenisesti koettu harmoniseksi ja onnelliseksi paikaksi, vaan kotiin ihmiselämän keskeisenä paikkana liittyy myös väkivalta ja konflikti, menettäminen ja riisto sekä nostalgia ja muistot (Brickell 2012). Naisille koti on usein merkinnyt työntekoa, minkä lisäksi se on voinut olla henkisen ja fyysisen väkivallan ja alistamisen paikka. Sirpa Tani (1995) tuo kuitenkin esiin, että humanistisen maantieteen kotikäsite ei liity suoraan kodin negatiivisiin puoliin: ”Koti viittaa nimenomaan paikkaan, jonka ihminen *tuntee kodikseen*, jossa hän tuntee olevansa osa paikkaa, sen henkeä ja jossa hänellä on turvallinen olo” (Tani 1995: 30, kursiviivi alkuperäinen). Humanististen maantieteilijöiden tarkoittama kodin tunne siis tarkoittaa positiivisia, kuulumisen ja turvallisuuden tunteita, mutta fyysisenä paikkana koti, kuten muutkin paikat, voivat aiheuttaa myös negatiivisia tunteita ja tunnetiloja ja olla siten epämukava paikka.

Heideggerin (1993) *dwelling* olemisen ideaalina muotona on muokannut myös käsityksiä asumisesta, joka on liitetty paljolti fyysiseen kotiin. Laajemmassa merkityksessä asuminen ei rajoitu fyysiseen kotiin eli asuntoon, vaan tarkoittaa jokaiselle erilaista, merkityksellistä olemista, johon liittyy kokemus vapaudesta ja osallisuudesta (Rautio ym. 2015). Asuminen on ”aktiivista tilan tekemistä, pesänrakentamista nopeasti muuttuvassa maailmassa: se on vaatimus omasta tilasta. Asuminen on kotona olemista, mutta tästä näkökulmasta ”koti” ei määrity muiden rakentamilla seinillä vaan olemisen mielekkyydellä” (Rautio ym. 2015: 104).

Esimerkiksi kauppakeskukset ovat nuorille merkityksellisiä ”hengailun” tiloja aikuisten valvovan katseen ulottumattomissa, ja joissa he kanssa-asuvat materiaalisen kaupunkiympäristön kanssa käytännön toiminnan kautta ja siten tulevat merkitykselliseksi osaksi ympäristöään ja voivat myös pitää sitä omanaan (Pyyry 2016; Pyyry & Tani 2019). Noora Pyyryn (2019) mukaan kanssa-asuminen on kodin luomista yhdessä muiden toimijoiden, mukaan lukien materiaalisen ja ei-inhimillisen ympäristön kanssa, ja se aktiivisen tekemisen lisäksi sisältää joutilaisuutta tai tylsyyttä, joka mahdollistaa maailman ihmettelyn ja avoimuuden uusille ajatuksille ja huomioille. Jälkhumanistisesta näkökulmasta ihmistä ei voi erottaa maailmasta vaan maailma ja ihminen toimivat erottamattomina, ja kanssa-asuminen on mielekästä olemista ja osallistumista maailmassa sekä avoimuutta sen tarjoamille mahdollisuuksille (Pyyry 2019).

Asumisen ei tarvitse kiinnittyä tiettyyn paikkaan, vaan koti voi mielekkään asumisen kautta muodostua hyvin erilaisiin ympäristöihin ja olla lyhytaikaistakin (Pyyry ym. 2017). Asumisen ymmärtäminen laajemmassa merkityksessä ja kanssa-asumisen käsite perustuvat yksilön kokemusten arvostukseen, mikä on humanistisen metodologian peruslähtökohtia (Häkli 1999: 63). Asumisen kokemus voi olla mielekäs, kun siihen liittyy merkityksellisyyden ja oman tilan hallinnan tunteita, eikä asumisen näin määriteltynä tarvitse rajoittua fyysiseen kotiin. Fyysisessäkin kodissa (kuten yhteisasunnossa, johon tutkielma keskittyy) toisaalta myös kanssa-asutaan muiden toimijoiden kanssa, ja asumisen mielekkäänä kotona olemisena voi nähdä kodin tunteen peruslähtökohtana.

Ymmärrän kodin tunteen tässä tutkielmassa positiivisena, turvallisuuteen, merkityksellisyyteen ja miellyttäviin tunnetiloihin viittaavana kokemuksena, tavoiteltavana olotilana omassa fyysisessä kodissa. Kodin tunne on henkilökohtainen kokemus. Keskityn

selvittämään, millaiset asiat yhteisasunnossa luovat tätä positiivista kodin tunnetta. Koen tärkeänä kuitenkin painottaa, ettei kotia kokonaisvaltaisena käsitteenä voi ymmärtää ainoastaan kodin tunteen ja positiivisten tunnetilojen kautta. Lynne Manzo (2003) on korostanut paikan tutkimuksen ongelmallisuutta kodin käsitteen monimerkityksellisyyden takia. Vaikka koti on esitetty metaforana perustavanlaatuisesta paikasta, turvasatamasta ja lepopaikasta, se on ymmärretty usein kirjaimellisesti viittaamaan fyysiseen kotiin (Manzo 2003: 49), joka on johtanut toisaalta paikan tutkimuksen rajoittumiseen positiivisiin paikkatunteisiin ja toisaalta kritiikkiin siitä, että koti olisi aina positiivisten tunteiden paikka. Kriittinen kodin maantiede jäsentää kodin käsitettä laajemmassa kontekstissa, jossa koti nähdään paitsi yksilön kokemuksena ja fyysisenä rakennuksena, myös poliittisena ja monitasoisena ilmiönä positiivisine ja negatiivisine puolineen.

2.4 Kriittinen kodin maantiede

Kodin käsite ei rajoitu vain yksilön kokemaan kodin tunteeseen, vaan koti on aina myös poliittinen ja sosiaalinen rakennelma. Alison Blunt ja Robyn Dowling kehittävät kirjassaan *Home* (2006) kriittistä kodin maantiedettä, jonka ydin on hylätä binaarinen käsitys kodista eksklusiivisena ja idealisoituna ja hyväksyä kodin epämääräisyys ja monimuotoisuus. Heidän tavoitteenaan on laajentaa ymmärrystä kodista ja yhdistää humanistisen maantieteen, asumistutkimuksen ja marxismin kotikäsitteitä. Suuntaus on myös nimensä mukaan kriittinen aiempia näkökulmia kohtaan ja syntyi nimenomaan feministisen, postkolonialistisen ja poststrukturalistisen kritiikin myötä. Näiden eri suuntausten kotikäsitteiden pohjalta kriittinen kodin maantiede ymmärtää kotia laajasti spatiaalisena ja poliittisena ilmiönä. Kodin voi teoreettisesti jäsentää kolmeen osa-alueeseen: 1. koti materiaalisena ja kuvitteellisena (*imaginary*), 2. yhteys kodin, vallan ja identiteetin välillä ja 3. kodin monitasoisuus (*multi-scalarity*) (Blunt & Dowling 2006: 254). Nämä osa-alueet ovat kuitenkin jatkuvasti päällekkäisiä ja toisiaan leikkaavia. Kriittinen kodin maantiede pyrkii myös tuomaan esiin ja purkamaan normatiivisia käsityksiä kodista, jotka nivoutuvat kaikkiin osa-alueisiin. Tutkielma nojaa Bluntin ja Dowlingin kriittiseen kodin maantieteeseen ja seuraavissa alaluvuissa käsittelem sen kolmea osa-aluetta pohjautuen kirjaan *Home* (Blunt & Dowling 2006).

2.4.1 Koti materiaalisena ja kuvitteellisena

Home is lived as well as imagined. What home means and how it is materially manifest are continually created and re-created through everyday home-making practices, which are themselves tied to spatial imaginaries of home. (Blunt & Dowling 2006: 254)

Kriittinen kodin maantiede ymmärtää kodin samaan aikaan fyysisenä paikkana ja ideana tai kuvitelmana (*idea*), siis materiaalisena ja kuvitteellisena. Fyysinen paikka ja materiaalisuus viittaavat esimerkiksi fyysiseen asumukseen, taloon tai asuntoon, kuvitelma taas affektiiviseen tilaan, jota muokkaavat erilaiset tunteet kuten kuulumisen, turvallisuuden ja mukavuuden tunne. Nämä kaksi asiaa eivät ole erillisiä, vaan toisiinsa kiedottuja. Koti ei siis ole pelkkä fyysinen paikka, eikä pelkkä tunne tai kuvitelma, vaan niiden välinen suhde. (Blunt & Dowling 2006: 22, 254)

On siis selvää, ettei pelkkä fyysinen asunto ole itsessään koti. Koti luodaan materiaalisissa ja kuvitteellisissa prosesseissa, joita Blunt & Dowling (2006) kutsuvat ”kodin luomiseksi” (*home-making practices*). Näitä jokapäiväisiä kodin luomisen tapoja ovat muun muassa sisustaminen, siivous ja kunnossapito mutta myös merkityksellisten tavaroiden, kuten perhevalokuvien esillepano. Kodin luomisen tavat ovat luovia ja mielikuvituksellisia ja sitovat eletyn kokemuksen menneisiin tapahtumiin ja menneisyyden koteihin (Blunt & Dowling 2006: 245). Kodin luominen on materiaalista – tavaroiden asettelu ja järjestely, remontti tai siivous – sekä sosiaalisten ja tunnepitoisen vuorovaikutuksen kautta tapahtuvaa, kuvitteellista (Blunt & Dowling 2006: 23). Materiaalisuus ja tunteet tai ajatukset yhdistyvät siis kodiksi, kun tavaroihin ja rakennuksiin syntyy merkityksiä ihmisten mielissä.

Yllä käsittelin kanssa-asumista, joka pohjautuu jälkihumanistiseen ajatukseen siitä, että ihminen on olemassa erottamattomana ympäristöstään. Kanssa-asuminen istuu hyvin ajatukseen kodin luomisesta, ja kodin luominen voidaan nähdä mielekkäänä toimintana yhdessä materiaalisen maailman kanssa. Kodin laajentumista kaupunkitiloihin käsittelevässä artikkelissa Pyyry ym. (2017) yhdistävät asumisen kodin luomiseen (kodin rakentamiseen).

Kodin tuntua eivät tee seinät vaan mielekäs osallistuminen. Silti asuminen ja kodin rakentaminen liittyvät aina erottamattomasti toisiinsa. Mielekäs toiminta saa ihmisen kiinnittymään asioihin ja tiloihin sekä samalla pitämään niistä huolta. Ihminen ottaa osaa maailmansa luomiseen ja jättää siihen jälkensä. (Pyry ym. 2017: 270)

Kodin luomisen prosesseissa olennaisessa osassa ovat myös emotionaaliset ja sosiaaliset suhteet. Kodin materiaallinen kulttuuri heijastaa muuttuvia sosiaalisia suhteita asukkaiden välillä ja kodin luomisen prosesseihin liittyviä konflikteja ja kompromisseja monimuotoisilla tavoilla (Blunt & Dowling 2006: 23, sit. Daniels 2001). Koti on siis myös sosiaalinen prosessi, sillä kodissa ilmenevät ihmissuhteet vaikuttavat kuulumisen ja kotona olemisen tunteisiin (Johansson & Saarikangas 2009: 20).

Kodin materiaalisuus ja kuvitteellisuus ilmenee kotiarkkitehtuurin ja kodikkuuden käsitteen kautta. Se, millaisiksi kodit suunnitellaan, rakennetaan ja sisustetaan, vaikuttaa koettuun asumisen todellisuuteen ja näihin suunnitelmiin, rakennuksiin ja sisustuksiin taas vaikuttaa kuvitelma ja idea kodista (Blunt & Dowling 2006: 254). Kodikkuus (*homeliness*) on kulttuurinen konstruktio, jossa kodin kuvitelma rakentuu sen perusteella, mikä on parempaa, hyväksyttyä ja ideaalia (Blunt & Dowling 2006: 100). Kodikkuutta luodaan materiaalisilla valinnoilla, mikä on osa kodin luomisen prosesseja.

Koti materiaalisena paikkana liittyy tiiviisti myös talouteen. Kuluttaminen perustuu pitkälti kodin luomisen prosesseihin: on esitetty, että kotiin liittyvä kuluttaminen – siis kotia varten tai kotona hyödynnettäväksi ostetut palvelut ja tavarat – on vaikuttanut merkittävästi koko kapitalistisen järjestelmän toimivuuteen (Blunt & Dowling 2006: 90). Kodin merkitys sosiaalisen statuksen merkinä on vahvistanut tätä yhteyttä, ja kun esimerkiksi keskiluokan asuinpinta-ala on kasvanut 1900-luvulla, on kodissa enemmän tilaa, jonka täyttää tavaralla.

Toinen puoli kodin taloudellisesta kytköksestä ovat tietenkin asumisen kulut. Valtaosassa yhteiskunnista asuminen on kaupallistettu kokonaan tai osittain, eli asuminen on hyödyke, joka toisille on varallisuuden ilmentymä, ja toisille sidoksissa köyhyyteen (Blunt & Dowling 2006: 89). Esimerkiksi Suomessa tätä dualismia on pyritty tasoittamaan tukemalla asumista julkisin varoin. Valtaosassa maailmaa asuminen on kuitenkin pääasiassa markkinaehtoista, mikä aiheuttaa sosioekonomiseen asemaan perustuvaa eriytymistä niin spatiaalisesti, kuin sosiaalisesti. Asunnon hallintamuoto on ympäri maailmaa sosiaalisia

eroja luova ja ylläpitävä rakenne, jossa asunnon omistaminen on hierarkian yläportaalla, yksityisiltä vuokramarkkinoilta vuokraaminen seuraavana ja julkiselta sektorilta vuokraaminen alimpana. Asunnon omistajat ovat todennäköisimmin työllistettyjä, valkoisia, keskiluokkaisia, keski-ikäisiä ja koulutettuja (Blunt & Dowling 2006: 91). Kodin omistaminen liitetään myös kodin luomisen prosessiin. Usein puhutaan ennemmin kodin ostamisesta, kuin talon tai asunnon ostamisesta ja kodin luomisen oletetaan olevan helpompaa silloin, kun kodin omistaa (Blunt & Dowling 2006: 93).

Muitakin asuntojen hallintamuotoja toki on, ja Blunt & Dowling (2006: 92) tuovat esiin tärkeän informaalin asumismuodon: asunnonvaltaajat (*squatters*). Asuntojen vuokraaminen, välittäminen, ostaminen ja myyminen ilman laillisen omistajan lupaa on synnyttänyt valtavan informaalin markkinan joissain kaupungeissa ympäri maailmaa. Asunnon valtaaminen on hyvä esimerkki kriittisen kodin maantieteen tavoitteesta laajentaa kodin käsityksiä: koti voi olla koti myös, vaikka se olisi saavutettu laittomia reittejä.

2.4.2 Koti, identiteetti ja valta

Blunt & Dowlingin kriittisen kodin maantieteen toinen osa-alue, koti, identiteetti ja valta, pohjautuu Doreen Massey'n kirjoituksiin paikasta ja kodista. Massey'n (1994: 149) mukaan ihmiset kokevat paikan ja kodin eri tavalla riippuen siitä, miten he sijoittuvat kyseiseen paikkaan ja siihen liittyviin valtasuhteisiin nähden. Massey kutsuu tätä ilmiötä ”valtageometriaksi”. Ilmiö liittyy rakenteelliseen eriarvoisuuteen ja Massey liittää sen keskusteluun globalisaation merkityksestä paikkojen ymmärtämisestä ja aika-tilatiivistymään eli siihen, kuinka teknologia on vähentänyt paikan ja ajan merkitystä. Lentokoneet ja tietoliikenneyhteydet mahdollistavat globalisaation, mutta yhteiskunnallinen asema vaikuttaa siihen, millainen yksilön tai ryhmän suhde siihen on.

Different social groups have distinct relationships to this anyway differentiated mobility: some people are more in charge of it than others; some initiate flows and movement, others don't; some are more on the receiving-end of it than others; some are effectively imprisoned by it. (Massey 1994: 149)

Masseyn huomiot yhteiskunnallisen aseman vaikutuksista paikan kokemukseen ovat yhdistettävissä myös kotiin. Esimerkiksi feministisen kritiikin esiin tuoma huomio siitä, kuinka naiset todennäköisemmin kokevat kodin sorron paikkana ja negatiivisten tunteiden kautta, liittyy valtasuhteisiin. Dominoiva käsitys kodista arvostaa tiettyjä ominaisuuksia ja väheksyy ja siten marginalisoi muita. Länsimaisessa kulttuurissa, johon Blunt & Dowling keskittyvät, näitä dominoivia käsityksiä ovat mm. perhe, patriarkaaliset sukupuoliroolit ja -suhteet, vakaumus, turvallisuus ja omistusasuminen. (Blunt & Dowling 2006: 25–26)

Spatiaalisena kuvitelmana koti osaltaan rakentaa identiteettiä materiaalisuuden ja kuvitteellisuuden kautta yksilöiden kokemusten myötä. Yllä mainittu asunnon hallintasuhde esimerkiksi rakentaa ja toisintaa siihen liitettyä identiteettiä. ”Asumisura” on teoreettinen käsite, joka vahvistaa normia siitä, että asumisen tulee kehittyä ”paremmaksi” iän ja tulojen kasvun myötä. Näitä parempia ominaisuuksia ovat usein normin mukaan esimerkiksi omistaminen, hyvä sijainti ja asunnon koko sekä varustelutaso. (Blunt & Dowling 2006: 93; Juntto 2010a: 20)

Koti nähdään ensisijaisesti heteroseksuaalisen ydinperheen paikkana, johon liittyy myös sukupuolittunut työnjako. Naiset tekevät ylipäänsä usein enemmän kotitöitä, kun taas, kuten jo humanistiset (mies)maantieteilijät kokivat, miehille koti on perinteisesti lepopaikka kodin ulkopuolisesta työstä. Lisäksi kotityöt ovat sukupuolittuneet niiden tyyppin mukaan: naisten työt liittyvät ensisijaisesti hoivaan, jokapäiväisiin kotitaloustöihin ja ”kodinomaisen” ympäristön luomiseen, miehet sen sijaan ovat vastuussa ulkotöistä ja rakennusprojekteista (Blunt & Dowling 2006: 110). Vaikka tällainen jako on nykyään pitkälti kyseenalaistettu, tekevät naiset edelleen Suomessakin enemmän kotitöitä (Tasa-arvobarometri 2017).

Syvään juurtuneet sukupuoliroolit ovat toisaalta aiheuttaneet miehille identiteettikriisejä. Ennen naisten harteilla olleet kotityöt jakaantuvat modernissa yhteiskunnassa tasaisemmin, mutta perinteiset ”miesten työt” liittyen kodin korjaustöihin jäävät edelleen usein miehille. Lisäksi esimerkiksi työttömyyden tai eläköitymisen myötä, kun perheen elättämiseen palkkatyöllä tottuneet miehet kokevat olonsa kotona hyödyttömiksi. (Blunt & Dowling 2006: 112–113) Heteronormatiiviseen mies-nais-dualismiin istumaton sukupuoli- tai seksuaali-identiteetti voi myös vaikuttaa kodin tunteeseen. Gill Valentininen tutkimuksessa kaikki homoseksuaalit nuoret eivät pystyneet

kokemaan kodin tunnetta vanhempiensa kotona seksuaali-identiteetin piilottelun tai kieltämisen takia (Blunt & Dowling 2006: 115 sit. Valentine 1997).

Sekä kodin, että identiteetin rakentumiseen siis vaikuttavat erilaiset normien muodossa esiintyvät valtarakenteet. Vallitseva politiikka ja normit ohjaavat käsityksiä kodista ja kotia voidaan myös käyttää politiikan välineenä. Blunt & Dowling (2006) esittelevät esimerkiksi, miten kotia on käytetty propagandan välineenä vahvistamaan isänmaallisuutta ja imperialismia. ”Kotimaa” liittyy kodin valtioon ja termiä on käytetty rasistisen ja etnisyyteen perustuvan erottelun kontekstissa esimerkiksi natsi-Saksassa (Blunt & Dowling 2006: 160). Kodin vahva symboliikka tekee siitä voimakkaan vallankäytön ja propagandan välineen.

2.4.3 Kodin monitasoisuus

Kotimaa on keskeinen myös kodin monitasoisuuden ymmärtämisessä. Koti on monitasoinen käsite, sillä kodiksi voi mieltää asunnon tai talon skaalan lisäksi esimerkiksi naapuruston, kaupungin tai valtion ja myös kodin luominen venyy fyysisen kodin ulkopuolelle. Kriittinen kodin maantiede ymmärtää kodin monitasoisuuden sosiaalisesti rakentuneena ja maahanmuuton ja diasporan kautta jopa maiden ja maanosien rajojen yli kulkeutuvaksi esimerkiksi sisustuksen, merkityksellisten tavaroiden ja ruokakulttuurin kautta. (Blunt & Dowling 2006: 257).

Lisäksi Blunt & Dowling huomauttavat, että koti on mukana myös luomassa eksklusiivisia rakenteita, koska joku tai jotkut jäävät aina kodin ulkopuolelle. Koti ja kotimainen on siis aina sidoksissa sen ulkopuolisuuteen ja ulkomaiseen, ja siten koti myös luo uudenlaisia tasoja fyysisen kodin ulkopuolelle. Esimerkkeinä tästä he nostavat esiin kotiseudultaan väkivaltaisesti pois ajettut alkuperäiskansat sekä kotimaassaan ”ulkomaalaisiksi” mielletyt ihmiset, jotka kokevat ulkopuolisuutta tai rasistista väkivaltaa (2006: 258).

2.4.4 Normatiivinen ideaali koti

Siihen, miten kotia on usein ymmärretty ja selitetty, liittyy paljon dualismeja ja vastakkaisuuksia, joita kriittinen kodin maantiede pyrkii purkamaan. Koti on ajateltu

esimerkiksi enemmän yksityisenä, kuin julkisena tilana, enemmän naisten kuin miesten paikkana, enemmän sosiaalisen reproduktion kuin tuotannon tai työn paikkana, ja asuntoon rajattuna enemmän kuin globaalissa mittakaavassa (Blunt & Dowling 2006: 255). Kaikki nämä vastakkainasettelut muovaavat ihmisten käsitystä kodista.

Ideaali koti on riippuvainen historiallisesta ja kulttuurisesta kontekstista. Länsimaisessa kulttuurissa ideaali koti on jo pitkään nähty heteroseksuaalisen ydinperheen turvallisena ja vakaana omistusasuntona (Blunt & Dowling 2006: 256; Johansson & Saarikangas 2009: 22) Tämä normi ei ole universaali, vaan muotoutunut historiallisessa ja kulttuurisessa kontekstissa perustuen 1800-luvun eurooppalaisen porvariston käsitykseen onnellisesta kodista, ja keskiluokan laajentuessa tämä kotikäsite on tullut dominoivaksi tavaksi käsittää koti (Johansson & Saarikangas 2009: 23).

Katja Yesilovan (2009) mukaan perheen normia asumisen perusyksikkönä rakennettiin 1900-luvun alussa Suomessa: ”Vuosisadan vaihteesta lähtien perheenjäsenten ja ulkopuolisten välille vedettiin selvä raja. Näiden ryhmien välinen intiimi kanssakäyminen pienessä asunnossa ymmärrettiin terveydelliseksi ja moraaliseksi vaaraksi, jota piti välttää.” (Yesilova 2009: 34). Perhe nähtiin yhteiskunnallisena yksikkönä, ja ydinperhettä luotiin rakentamalla normeja, ja niiden rakentaminen tapahtui myös asuntojen materiaalisuuden kautta (Yesilova 2009: 34–35). Ideaali koti ilmenee toisaalta materiaalisina asuntojen suunnitteluun, tilan käyttöön ja huonekaluihin liittyvinä normeina, mutta ideaalin kodin kuvitelmaan liittyvät tiiviisti myös ihmissuhteet. Perhe liitetään vahvasti kotiin, mutta ideaalin kodin kuvitelma voi asettaa odotuksia myös liittyen sukupuoleen, yhteiskuntaluokkaan, seksuaalisuuteen, ikään tai etnisyyteen.

Blunt & Dowling (2006) kuvaavat esimerkkinä ideaalista kodista amerikkalaista, kaupungin ulkopuolelle sijoittuvaa, omakotialueen perhekeskeistä kotia pihanurmineen (*suburban family home*). Tällainen koti on helppo kuvitella, ja sitä toisintavat erilaiset populaarikulttuurin tuotteet kuten elokuvat, viikkolehdet, asunto- ja huonekalumainokset ja jokapäiväinen puheemme. Näin kuvitelma ideaalista kodista vahvistuu, ja se materialisoituu niiden huonekalujen ja tavaroiden kautta, joita koteihin ostanne. Tätä kuvitelmaa kutsutaan kodikkuudeksi, joka ohjaa ja toisaalta sulkee pois monimuotoisia koteja, sekä asettaa sukupuolittuneita odotuksia. Kodikkuus on kulttuuriseen kontekstiinsa sidottua, ja materiaalisuuden lisäksi se ilmenee kodin sosiaalisissa suhteissa (Blunt & Dowling 2006:

100–101). Toisaalta kodikkuus on yksilöllinen kokemus, ja normatiivisesti ei-kodikkaat paikat voivat tulla kokemuksen myötä kodikkaiksi ja toisin päin (Blunt & Dowling 2006: 26).

Normatiivinen kotikäsite on sidoksissa valtaan ja identiteettiin. Massey (1994) valtageometrian mukaan dominoivan kotikäsitteen ”mukaisesti” elävät ovat paremmassa asemassa kuin ne, jotka rikkovat normia. Normi voi asettaa myös odotuksia, jotka vaikuttavat yksilön kokemuksiin ja odotuksiin kodista ja siten heidän koti-identiteettiinsä. Kodin monitasoisuuden näkökulmasta katsoen normatiivisen kodin käsitteet kulkeutuvat globalisaation kautta ympäri maailmaa. Ideaalin kodin skaala on pitkälti ymmärretty asuntoon rajautuvaksi, mutta kriittisen kodin maantieteen kautta kodin käsite ymmärretään myös esimerkiksi kansallisella tai kansainvälisellä tasolla (Blunt & Dowling 2006: 257). Normatiiviset käsitteet kodista voivat ylittää maiden ja maanosien rajoja, mutta voivat toisaalta myös erota toisistaan erilaisissa kulttuurisissa konteksteissa.

Yhteisasuminen ilmiönä on esimerkki ideaalin kodin normin rikkomisesta. Yhteisasumisessa, jossa asunto jaetaan muidenkin, kuin omien perheenjäsenten kesken, ihmissuhteet kotona poikkeavat totutusta perheideaalista. Myös asuntojen tilaratkaisut voivat olla erilaisia ja kodilta saattaa ehkä tuntua vain oma huone. Pyrin tarkastelemaan aineistoani kriittisen kodin maantieteen osa-alueiden kautta ja pohtimaan, miten normatiivinen koti-ideaali mahdollisesti vaikuttaa yhteisasumisen todellisuuteen, kodin tunteeseen ja tulevaisuuden asumistoiveisiin.

3 Aineisto ja analyysi

Valitsin tähän tutkimukseen etnografisen lähestymistavan, sillä halusin tutkia ilmiötä asukkaiden näkökulmasta. Lisäksi etnografia antoi mahdollisuuden melko avoimeen tutkimusasetelmaan, jossa tutkimuksen fokus voisi tarkentua sen mukaan, millaisia asioita tulee esiin (Crang & Cook 2007: 2). Koska yhteisasumista on tutkittu vähän, laajasti ja avoimen uteliaasti ilmiöön suhtautuva lähestymistapa tuntui perustellulta. Minulla oli omien kokemusteni kautta paljon ennakko-oletuksia yhteisasumisesta, minkä lisäksi pohdiskelin aiheita tuttavieni (joista monet myös asuvat yhteisasunnoissa) kanssa kuukausien ajan ennen varsinaisia vierailujani tutkimuskodeissa. Halusin yhteisasuntojen asukkaiden äänen tutkielmaani, mutta koti maantieteellisenä paikkana ja kuvitelmana viitekehyksenäni koin tärkeänä yhdistää haastatteluihin materiaalsen kodin ja sosiaalisen vuorovaikutuksen havainnointia.

Siinä missä määrällinen tutkimus keskittyy yleensä laajojen aineistojen systemaattisiin tilastollisiin yhteyksiin, keskiarvoihin, muuttujiin ja riippuvuuksiin, laadullinen tutkimus tarkastelee usein suppeampaa aineistoa kokonaisuutena, jossa yleistäminen tai keskiarvot eivät ole mielekkäitä (Alasuutari 1994: 34–38). Laadullisen tutkimuksen voikin määritellä määrällisen tutkimuksen kautta: se on kaikkea sellaista tutkimusta, joka syntyy ilman määrällisesti mitattuja tilastollisia menetelmiä. Laadullinen tutkimus ottaa siten aina huomioon myös ilmiöön liittyvän kontekstin ja tutkii sitä sen ”luonnollisessa ympäristössä”. (Golafshani 2003).

Etnografialle tyypillisesti aineiston keruu ohjasi tutkimuksen kulkua (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014: 8) ja rajausta hahmottui pikku hiljaa tutkimuksen edetessä. Ensisijaiset tutkimusmenetelmät olivat yksilö- ja ryhmähaastattelut sekä osallistuva havainnointi. Lisäksi otin valokuvia kahdesta tutkimuskodista. Aineistoa käsittelin sisällön analyysinä, jossa aineiston järjestelyn apuna käytin koodausta ja teemoittelua. Tutkimuksessa on tapaustutkimuksen piirteitä, sillä aineiston keruu toteutettiin kolmessa kohteessa, joihin viitataan ”tutkimuskoteina”. Tässä luvussa perehdyn etnografiaan laadullisena tutkimusmenetelmänä ja avaan tämän tutkimuksen metodologisia valintoja sekä aineiston keruun vaiheita ja menetelmällisiä haasteita.

3.1 Kenttätöitä ja avainhenkilöitä – Etnografia tutkimusmenetelmänä

Etnografialle on vaikea löytää tyhjentävää määritelmää. Sillä viitataan kuitenkin useimmiten tutkimukseen, joka yhdistelee erilaisia laadullisia (ja joskus myös määrällisiä) menetelmiä ymmärtääkseen ja kuvatakseen ilmiöitä tai kulttuuria arkielämän kokemusten kautta (Allsop ym. 2010; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014; Pink ym. 2017). Etnografia voidaan ymmärtää lisäksi menetelmän sijaan ”koko tutkimusprosessia ohjaavana ja sitä määrittävänä tutkimusotteena” (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014: 7). Usein etnografia samastetaan osallistuvaan havainnointiin, joka onkin menetelmistä perinteisesti tärkein ja perustavanlaatuisin. Sen lisäksi tutkija valitsee mitä tahansa muita menetelmiä kuten teemahaastatteluja, ryhmähaastatteluja, kirjallisia lähteitä tai jopa tilastoaineistoja, mallintamista tai arkistolähteitä (Crang & Cook 2007: 35). Menetelmien valinta saattaa tapahtua vasta kenttätöön ollessa jo käynnissä, kun havainnoinnin tai ensimmäisten haastattelujen perusteella esimerkiksi aukeaa uusia näkökulmia tai mahdollisuuksia.

Enemmän kuin käytetyt menetelmät, etnografiaa määrittääkin sen päämäärä ymmärtää jokapäiväisen elämän merkityksiä yksilön tai ryhmän näkökulmasta (Crang & Cook 2007: 1) sekä luonteeltaan monimutkaisia olemisen ja elämän ilmiöitä (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014: 27). Lisäksi se pyrkii havainnoimaan sekä sitä, mitä ihmiset sanovat, että mitä ihmiset tekevät (Herbert 2000). Sen erottaa monista muista menetelmätraditioista se, että se ottaa huomioon myös tutkijan tuntemukset ja ajatukset, joita syntyy, kun tutkija syventyy tutkimuskohteeseensa kaikilla aisteillaan. Steve Herbert (2000) perustelee etnografian käyttöä maantieteessä, jossa paikan merkityksen kokonaisvaltainen ymmärtäminen on olennaista:

This is particularly relevant to geography, because attachments to place are created through various symbolic markers and activities that involve members' senses. Attachment to place is also deeply felt, and thus the researcher must appreciate the group's emotional life. (Herbert 2000: 553)

Kuten Hämeenaho & Koskinen-Koivisto (2014: 8) toteavat, ”etnografia perustuu empirialle”. Tämä tarkoittaa, että aineiston keruu eli ”kenttätö” ohjaa tutkimuksen

etenemistä ja siten etnografialle on tyypillistä yllätyksellisyys ja jatkuva sopeutuminen. Mike Crang ja Ian Cook (2007) esittävätkin, ettei etnografisessa tutkimuksessa tulisi seurata perinteistä tutkimuksen järjestystä ”lue – tee – kirjoita”, vaan että nämä kolme auttamatta sekoittuvat etnografisen tutkimuksen edetessä ja kentällä tehtyjen havaintojen perusteella esimerkiksi koko tutkimuksen teoreettinen viitekehys saattaa vaihtua.

Kenttä on etnografisen tutkimuksen keskeinen käsite ja usein puhutaankin ”kenttätööstä”. Perinteisesti kenttätö ohjaa mielikuvat ulkotilaan, kenties ulkomaille ja erityisesti antropologiassa vieraan kulttuurin pariin. Kenttä voi kuitenkin olla hyvin moninainen, se ei ole paikkaan sidottu, ja voi ilmetä virtuaalisena tai tekstuaalisena (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014: 12) eikä etnografia aina vaadi yhtäjaksoista kuukausien mittaista kenttätöä (Crang & Cook 2007: 39). Hämeenahon & Koskinen-Koiviston (2014: 12–13) mukaan tutkija konstruoima kenttä ei ole koskaan valmis, vaan muotoutuu tutkimuksen edetessä. Tämän tutkimuksen kenttä oli koti, ja tarkemmin määriteltynä yhteisasunto, ja se muodostui osallistujien kanssa vuorovaikutuksessa lyhyiden vierailujen avulla.

Ian Cook (2005, myös Crang & Cook 2007) painottaa tutkimuskohteen saavutettavuutta ja sen luomia haasteita. Usein etnografinen tutkimuskohde, kuten yhteisö tai työympäristö voi olla vaikea saavuttaa, ja päästäkseen sen joukkoon tekemään tutkimusta, tulee hyvissä ajoin olla yhteydessä yhteisön avainhenkilöihin ja pyrkiä lähestymään yhteisöä monien, eri ”portteja vartioivien” kontaktien kautta. Tässä tutkimuksessa avainhenkilöt olivat yhteisasunnoissa asuvia enemmän tai vähemmän minulle tuttuja ihmisiä. Aloin siis kysellä heiltä mahdollisuutta yhteistyöhön, ja sovin aikatauluista heidän kanssaan. He olivat linkki minun ja tutkimuskotien välillä.

Kuten Pink ym. (2017: 95) tuovat esiin, koti on hyvin erityinen tutkimuskenttä, sillä se on yksityinen ja intiimi paikka, jossa eletään kaikista arkisinta jokapäiväistä todellisuutta ja on harvinaista, että tutkija voi käytännössä tehdä pitkäkestoista osallistuvaa havainnointia. Tutkijan ja tutkittavan välillä on oltava luottamus, jotta voi päästä vierailulle jonkun kotiin. Tilanne on haastava myös tutkijalle, sillä kulttuuriset käyttäytymissäännöt ja normit ohjaavat myös sitä, miten toisen kotona ollaan. Siksi tunsinkin oloni epävarmaksi pyrkiessäni enemmän tai vähemmän tuntemattomien ihmisten kotiin, vaikka esitinkin asiani mahdollisimman kohteliaasti ja avoimesti.

Avainhenkilöni olivat merkittäviä, sillä he suhtautuivat varmasti kaikki myönteisesti pyyntöihini heti ensi kysymällä, koska tunsin heidät jollain tasolla ennalta. Lisäksi minun oli helpompi luoda luottamussuhde myös asuntojen muihin asukkaisiin. Jos olisin lähtenyt etsimään tutkimuskohdetta täysin vieraiden ihmisten kautta esimerkiksi sosiaalisen median asuntoryhmissä, prosessi olisi ehkä vienyt vielä enemmän aikaa, koska avainhenkilöiden luottamuksen voittaminen olisi ollut sen ensimmäinen askel.

Kaikki ennakkotieto, joka minulla asunnoista ja niiden asukkaista oli, teki omasta asemastani tietenkin erityisen ja vaikutti havainnointiini. Ensimmäisessä tutkimuskodissa olin käynyt ennenkin ja olin tavannut asukkaita. Etukäteen jännitin, pystynkö huomaamaan merkittäviä yksityiskohtia, jos olen nähnyt ne jo aiemmin tai vaikuttavatko oletukseni tutuista asukeista kysymyksiini tai tulkintaani. Tuttujen avainhenkilöiden käyttäminen oli kuitenkin tietoinen valinta. Koska tutkimuskenttäni oli koti, en uskonut kenenkään tuntemattoman päästävän minua tuosta vain kylään luokseen. Vaikka joku olisi päästänytkin, olisin huolestunut omasta turvallisuudestani. Kuten Pink ym. (2017) toteavat, etnografisessa tutkimuksessa niin tutkittavien kuin tutkijan turvallisuus on aina otettava huomioon. Koska teen tutkielmaani yksin, olisi yksin tuntemattomien ihmisten kotiin meneminen ollut turha riski, minkä lisäksi oma jännitykseni olisi varmasti vaikuttanut entistä enemmän kykyyni havainnoida.

3.2 Tutkimuksen toteutus

Etnografinen aineiston keruu haastattelujen ja osallistuvan havainnoinnin keinoin tapahtui helmikuussa 2020. Tutkimukseen osallistui kolme tutkimuskotia, jotka sijaitsevat pääkaupunkiseudulla. Menetelmälliset valintani muotoutuivat prosessin kuluessa. Käytännössä haastattelut olivat lopulta merkittävän aineistoni, jota osallistuva havainnointi ja kenttäpäiväkirjani tukevat. Vierailuni tutkimuskoteihin olivat käytännön syistä niin lyhyitä, että havainnointiin oli rajallisesti aikaa. Ensimmäisessä tutkimuskohteessa osallistuva havainnointi oli merkittävimmässä roolissa, sillä siellä minulla oli mahdollisuus viettää enemmän aikaa. Toisaalta oli tärkeää ja perusteltua, että haastattelut sijoittuivat kotiin: vaikka vierailut kodeissa 2 ja 3 olivat lyhyitä, se mahdollisti kotien materiaallisen todellisuuden huomioinnin. Etnografinen tutkimusmenetelmä tunnistaa tutkijan

subjektiiviset kokemukset osaksi tutkimusaineistoa (Herbert 2000) ja vaikka osallistuvan havainnoinnin osuus jäi tässä tutkimuksessa rajalliseksi, eivät pelkät haastattelut olisi mahdollistaneet analyysin keskittymistä osittain myös materiaaliseen todellisuuteen.

3.2.1 Osallistuva havainnointi

In its basic form it can be described as a three-stage process in which the researcher somehow, first, gains access to a particular community, second, lives and/or works among the people under study in order to grasp their world views and ways of life and, third, travels back to the academy to make sense of this through writing up an account of that community's 'culture'. (Crang & Cook 2007: 37)

Näin kuvattuna osallistuva havainnointi voi kuulostaa melkein yksinkertaiselta, mutta todellisuudessa jo sen nimi sisältää ristiriitaisuuden. ”Osallistumisella” viitataan subjektiivisen tutkijan hakeutuvan sellaiseen rooliin, jossa hän elää tai työskentelee samalla tavoin, kuin tutkittava yhteisö, siis osallistuu heidän toimintaansa ja arkeensa ja rakentaa ihmissuhteita tutkittavien kanssa. ”Havainnoinnilla” taas viitataan ennemmin taustalla tapahtuvaan tapahtumien seuraamiseen ja katseluun, sekä niiden kirjaamiseen ja muuhun dokumentointiin jonkinlaisena objektiivisena tarkkailijana. (Crang & Cook 2007: 37)

Tämä osallistuvan havainnoinnin perusristiriita kuitenkin kuuluu menetelmään, ja voidaan ajatella, että joinain hetkinä havainnointi on enemmän osallistuvaa, ja toisina taas osallistuminen on enemmän havainnoivaa. Näinhän on arkielämässäkkin useissa tilanteissa, kun välillä jäämme keskustelussa enemmän kuuntelijan rooliin ja toisinaan keskitymme tekemiseen. Osallistuvassa havainnoinnissa oleellista on pyrkiä kehittämään intersubjektiivista ymmärrystä tutkijan ja tutkittavien välille (Crang & Cook 2007: 37). Tässä tutkimuksessa käytin ensisijaista havainnointia, eli olin itse tapahtumapaikalla ja havainnoin nykyhetkeä. Toissijaista havainnointia on esimerkiksi sellaisten visuaalisten materiaalien havainnointi, jotka joku muu on tuottanut (Kearns 2010: 244).

Osallistuva havainnointi tässä tutkimuksessa painottui kotiin 1. Siellä ehdin tehdä havaintoja kodin materiaalisuuden lisäksi asukkaiden sosiaalisesta kanssakäymisestä ja omista kokemuksistani ja tuntemuksistani. Kahdessa muussa kodissa osallistuva

havainnointi painottui ”kotikierroksille”, joiden aikana asukkaat esittelivät kotia. Vaikka havainnointihetket olivat kodeissa 2 ja 3 melko lyhyitä, kirjasin kenttäpäiväkirjaani huolellisesti tapahtumien kulun ja sen, mitä asukkaat kertoivat kodistaan sekä kuvailin asuntoa. Kenttäpäiväkirjaa kertyi yhteensä 14 sivua (fontti Calibri 11, riviväli 1,15). Ensimmäisessä ja toisessa asunnossa otin myös joitakin kuvia, jotka tukivat muistiani asunnon sisätilojen kuvailun osalta. Kirjasin jälkikäteen ylös myös sellaisia keskusteluja, joita käytiin nauhoitetun haastattelun ulkopuolella. Esimerkiksi kodissa 2 olin jo ovensuussa, kun asukkaille tuli vielä mieleen mainita tärkeäksi kokemansa säilyneet ystävyysuhteet entisten asukkaiden kanssa. Keskustelimme siitä hetken ja kotiin päästyäni kirjasin keskustelun muistinvaraisesti kenttäpäiväkirjaani.

Käytin kenttäpäiväkirjan kirjoittamisessa apuna Crang & Cookin (2007: 51–52) hahmottelemaa kysymyslistaa, josta olin poiminut sopivia kysymyksiä omaa tutkimusaiheittani ajatellen. Kysymykset etenivät paikantamisesta ja konkreettisesta ympäristön kuvauksesta muiden ihmisten vuorovaikutukseen, omaan vuorovaikutukseen ja lopulta omiin tuntemuksiin. Lopulta kuitenkin kenttäpäiväkirjan kirjoittaminen oli pitkälti ajatuksen virtaa, jossa yritin saada kaiken paperille ennen, kuin unohdan. Toinen, yksinkertaisempi tapa kirjoittaa kenttäpäiväkirjaa olisi sen jakaminen sarakkeisiin, joista ensimmäiseen kirjataan tapahtumia, ja toiseen tuntemuksia, jotta nämä kaksi pysyvät erillään (esim. Kuusisto-Arponen 2016). Jälkikäteen ajateltuna sarakkeet olisivat selkeyttäneet kenttäpäiväkirjaa, jossa nyt tapahtumien kuvailu ja omat tuntemukset ovat enemmän sekaisin.

3.2.2 Teemahaastattelut

Haastattelu on hyvä menetelmä, kun kiinnostuksen kohteena ovat ihmisten mielipiteet tai kokemukset, sillä haastattelu avoimin kysymyksin mahdollistaa mielipiteiden tai tapahtumien kuvailun ja voi paljastaa, mikä on haastatellulle tärkeää (Dunn 2010: 102). Näin päästään käsiksi yksilön kokemusten tuomiin merkityksiin (Cloke ym. 2004: 149). Tässä tutkielmassa haastattelut olivat merkittävässä osassa, sillä tutkimuskohteena olivat osaltaan asukkaiden omat kokemukset yhteisasumisesta.

Tein yhteensä kolme yksilöhaastattelua ja kaksi ryhmähaastattelua. Haastatteluni olivat semi-strukturoituja teemahaastatteluja, joissa keskustelimme välillä hyvinkin vapaamuotoisesti etukäteen määrittelemistäni teemoista. Haastatteluissa esiin tulevat merkitykset ja kokemukset ovat aina käydyn keskustelun ja tutkijan tulkinnan tulos. Voidaankin sanoa, että haastattelututkimuksessa tutkija itse on mukana luomassa tai rakentamassa merkityksiä, mitä kutsutaan intersubjektiivisuudeksi. Haastattelu on aina vuorovaikutteinen sosiaalinen tilanne, ja intersubjektiivisuudella tarkoitetaan sitä, että osallistuja tunnustetaan subjektiiviseksi olennoiksi, joka punnitsee ja harkitsee, mitä kertoo haastattelijalle sekä mahdollisesti muokkaa sanomisiaan tai lisää yksityiskohtia omien valintojensa mukaan ja mahdollisesti haastattelijan vuorovaikutuksen myötä. Kyse ei näin ollen ole objektiivisesta tiedosta, jonka osallistuja välittäisi tutkijalle vaan yhdessä rakennetusta tulkinnasta. (Cloke ym. 2004: 150)

Etnografisessa tutkimuksessa haastattelut ovat useimmiten merkittävässä osassa (Crang & Cook 2007: 60), ja niin myös tässä tutkielmassa. Vaikka varauduin yllättäviin tilanteisiin ja muutoksiin, jotka ovat etnografiassa tavallisia, suunnittelin ennen kenttätöön aloittamista haastattelevani jokaista osallistujaa kahden kesken. Lisäksi uumoilin lyhyen ryhmähaastattelun olevan hyvä keino aloittaa jokaisessa asunnossa. Lopulta päädyin tekemään ensimmäisessä tutkimuskohteessa kolme yksilöhaastattelua, enkä ollenkaan ryhmähaastattelua ja kahdessa muussa tutkimuskohteessa ainoastaan ryhmähaastattelun. Valintani juontui ensinnäkin siitä, että ensimmäisessä kodissa asukkaat eivät juuri olleet kotona yhtä aikaa tutkimusjaksoni aikana. Koska vietin ensimmäisessä kodissa eniten aikaa eli noin kaksi vuorokautta, ehdin käydä ryhmähaastattelua muistuttavia, mutta luonnollisempia keskusteluita asukkaiden kanssa arkiaskareiden lomassa. Näistä keskusteluista nousseita huomioita löytyy kenttäpäiväkirjastani.

Valitsin pelkät ryhmähaastattelut menetelmäksi kahdessa jälkimmäisessä kodissa osittain käytännön syistä, sillä riittävän ajan löytäminen yksilöhaastatteluja varten osoittautui hankalaksi. Lisäksi ensimmäisessä kodissa informaalit yhteiset keskustelut olivat olleet antoisia. En myöskään kokenut enää tarpeelliseksi viettää useampaa vuorokautta tutkimuskodeissa havainnoimassa, sillä menetelmä on hyvin aikaa vievä sen aineistolle tuottamaan lisäarvoon nähden. Näin suunnitelmani muuttuivat tutkimuksen edetessä käytännön syistä sekä oppimani perusteella.

Ryhmähaastatteluissa se, miten ihmiset ovat valmiita kertomaan ajatuksistaan muiden kuullen ja sosiaaliset suhteet vaikuttavat keskusteluun (Crang & Cook 2007). Sosiaalisten suhteiden merkitys korostuu, kun kyseessä on toisensa jo valmiiksi tunteva ryhmä. Henkilöiden persoonallisuudet tulivat selvästi esiin siten, että osa osallistujista oli äänessä enemmän ja esimerkiksi keskeytti tai täydensi toisten lauseita. Tällainen on normaalia luonnollisessa keskusteluissa, mutta ryhmähaastattelussa se mahdollisesti vaikuttaa lopulliseen tulkintaan, sillä keskeytyksen myötä alkuperäinen puhujan ajatus voi jäädä pimentoon. Esimerkiksi seuraavassa katkelmassa Antin puhe katkeaa keskustelun virratessa eteenpäin.

Niko: *Niin täshän oli meitä just ne edeltäv- ne jotka ei ottanu tätä ne ois halunnu tähän neljännen ihmisen niinku [toho huoneeseen.*

Paula: *[Et toi ois ollu huone.*

Antti: *Et ne ois [ton-*

Paula: *[Mut ne ei suostunu ne vuokranantajat siihe et täällä asuu kunno... hullu kommuuni.*

Toisaalta ryhmähaastattelussa voi olla myös etuja. Kun ryhmän jäsenet tuntevat toisensa etukäteen, ei haastattelun alkuun tarvita erityistä jään rikkomista. Molemmissa ryhmähaastatteluissa kaikki osallistuivat keskusteluun ilman, että jouduin kannustamaan heitä mukaan, vaikka puheenvuorot ehkä jakautuivatkin epätasaisesti persoonallisten piirteiden takia. Tilanne on ennestään tutulle ryhmälle luonnollisempi, ja he pystyvät ehkä rentoutumaan tilanteessa nopeammin. Ryhmähaastattelu oli luonteva menetelmä tässä tutkimuksessa myös siksi, että tutkin juuri kotia ja ryhmähaastatteluun osallistuivat juuri saman kodin jakavat henkilöt. Näin ollen keskustelu koski toisaalta yhteisasumista yleisenä ilmiönä, mutta toisaalta myös juuri kyseistä kotia ja asukkaiden kokemuksia juuri siitä kodista. Ryhmähaastatteluissa tuli ilmi erityisesti moninaiset näkökulmat ja ilmiöiden monimuotoisuus, kun osallistujat olivat osittain eri mieltä eri teemoista ja saivat sitä kautta toisensa pohtimaan eri näkökulmia.

Yhdistin haastatteluihin myös materiaalisuutta, ja haastateltavat esittelivät haastattelun kuluessa minulle huoneita ja tavaroita. Näin ollen haastattelujen ja osallistuvan havainnoinnin raja oli häilyvä, kuten Crang & Cook (2007: 60) toteavat sen usein olevan.

Haastattelu on pohjimmiltaan keskustelua, joka on sosiaalista vuorovaikutusta, jonka aikana tutkija oppii ilmiöstä lisää.

Haastatteluni olivat kaikki semi-strukturoituja teemahaastatteluja. Käsiteltävät teemat olivat 1. asunto ja tavarat, 2. sosiaaliset suhteet 3. koti ja 4. yhteisasuminen, mutta teemoja ei käsitelty tässä järjestyksessä kaikissa haastatteluissa. Teemat ovat myös limittäisiä, joten kysymys yhden teeman alta saattoi ohjata keskustelun toisen teeman puolelle. Käytin haastatteluissa haastattelurunkoa, jonka olin valmistellut etukäteen (liite 1), mutta en seurannut sitä orjallisesti, vaan seurasin haastattelun kulkua ja pyrin pitämään keskustelun luonnollisena. Minusta oli tärkeää, että haastatellut saivat kertoa itselleen tärkeistä asioista sen sijaan, että kaikki olisivat vastanneet tismalleen samoihin kysymyksiin. Lisäksi halusin säilyttää itselläni mahdollisuuden ohjata keskustelua sen mukaan, millaisia asioita haastatellut kertovat. Sen vuoksi en myöskään jakanut etukäteen valmistelemiani kysymyksiä haastatelluille, vaikka sekin on joskus hyödyllistä (Dunn, 2010: 105).

Yksilö- ja ryhmähaastatteluissa haastattelurunko oli sama, mutta jätin kysymättä joitakin kysymyksiä, joiden en kokenut sopivan ryhmätilanteeseen. Selvin esimerkki tästä oli kämpppäkavereiden välisiin suhteisiin pureutuvat kysymykset. Yksilöhaastatteluissa pyysin osallistujia kuvailemaan kämpppäkavereitaan, mutta ryhmähaastattelussa en kokenut kysymystä mahdolliseksi. Jälkikäteen ajateltuna ryhmähaastatteluita varten olisi voinut olla perusteltua miettiä haastattelurunkoa tarkemmin uudelleen sen sijaan, että luotin improvisointikykyihini.

3.3 Tutkijan rooli

Tutkijan voidaan etnografisessa tutkimuksessa nähdä olevan itse tutkimuksensa tärkein työväline, sillä havainnointiin perustuvan etnografian perustana on tutkijan oma kokemus, ajatukset ja tulkinnat (Cloke ym. 2004: 169). Vaikka tutkija on aina subjektiivinen olento ja kaikkeen tutkimukseen liittyy aina tutkijan tekemää tulkintaa, on tulkinnan osuus etnografiassa erityisen selkeä, sillä jokapäiväisen elämän ilmiöiden, tavaroiden ja tapahtumien merkitykset eivät ole aina suoraan tulkittavissa, vaan ne välittyvät muun muassa ilmeiden, eleiden ja reaktioiden kautta (Herbert 2000). Etnografiaa on pitkälti tästä syystä kritisoitu subjektiivisuuden vuoksi, mutta juuri havainnointi ja havaintojen tulkinta on

etnografian rikkaus. Pyrkimällä asettumaan tutkittavien asemaan, saa ilmiöstä esiin myös sellaisia havaintoja, joita tutkittavat itse eivät halua, osaa tai ymmärrä kertoa (Herbert 2000). Asioiden arkipäiväisyys, rutiinit ja tutut asiat ovat helposti niin lähellä ja niin tuttuja, ettei niihin kiinnitä huomiota. Siksi etnografia on hyvä menetelmä myös kodin tutkimiseen (Pink ym. 2017).

Tutkija on aina subjektiivinen olento, eikä laadullisessa tutkimuksessa voi esittää objektiivisesti tosia väittämiä (Crang & Cook 2007: 13). Etnografiassa tutkijan oman position pohtiminen ja ymmärtäminen on erityisen tärkeää, sillä tutkijan havainnointi, ajatukset ja tulkinta ovat merkittävässä osassa aineistossa, joka voi koostua tutkijan omista muistiinpanoista. Pyrin parantamaan tutkielman läpinäkyvyyttä käyttämällä runsaasti aineistoesimerkkejä, jolloin lukijalla on mahdollisuus muodostaa omia tulkintoja esittämieni tulkintojen rinnalle.

Tutkijan rooli voidaan nähdä joko ulkopuolisena tai sisäpiiriläisenä, ja etnografiassa tavoite on usein päästä sisäpiiriläiseksi, kurkistamaan tutkittavan yhteisön arkeen. Crang & Cook (2007) painottavat kuitenkin, että rooli ei ole koskaan näin yksinkertaisesti määriteltävissä. Siihen, miten tutkija sijoittuu tutkittaviensa keskuudessa ja miten häneen suhtaudutaan, vaikuttaa valtava määrä tutkijan itsensä hallitsemattomissa olevia seikkoja ulkoisesta olemuksesta tunteisiin ja tapoihin toimia tietyissä tilanteissa (Crang & Cook 2007: 44). Pitkäkestoisessa etnografiassa on mahdollista muuttaa omaa toimintaa, opetella kieltä tai yhteisön tapoja ja siten päästä lähemmäs sisäpiiriläisen asemaa, mutta esimerkiksi ihonväriään tai muita ulkoisia ominaisuuksia on vaikea muuttaa.

Tässä tutkimuksessa tutkijan rooli oli selvästi enemmän ulkopuolisen tarkkailijan, kuin sisäpiiriläisen rooli. Koska vierailuni olivat lyhyitä, ei asemani ehtinyt muovautua siten, että olisin kokenut olevani yksi yhteisasunnon asukkaista. Ensimmäisessä tutkimuskodissa pääsin hieman lähemmäksi tällaista kokemusta, sillä vietin siellä pidemmän aikaa, noin kaksi vuorokautta. Tänä aikana kenttäpäiväkirjastani ilmenee, kuinka jännitykseni vähenee ja opin hiljalleen talon tavoille. Muissa tutkimuskodeissa vierailuni olivat vielä lyhyempiä, vain noin kahden tunnin mittaisia, ja koostuivat pääasiassa haastattelusta. Silloin rooli on selvästi ulkopuolinen tarkkailija, jonka kysymyksiin osallistujat vastaavat. Nojaankin aineistossa pääasiassa osallistujien kertomuksiin sekä asunnoista fyysisinä rakennuksina tekemiini havaintoihin, enkä niin paljon omiin tuntemuksiini ja kokemuksiini yhteisasumisesta.

Toisaalta minulla oli ennen tutkimuksen alkua paljon kokemusta yhteisasumisesta yleisesti, joten suhteessa koko yhteisasumiseen ilmiönä olen hyvinkin sisäpiiriläinen. Olen asunut erilaisissa yhteisasunnoissa itsekin, ja minulla on siten tietenkin paljon omiin kokemuksiini perustuvia mielipiteitä ja näkemyksiä yhteisasumisesta. Kokemuksestani juontuva kiinnostus oli yksi merkittävä syy tutkielman aiheen valintaan. Tutkielma perustuu keräämääni aineistoon, ja olen pyrkinyt tarkastelemaan sitä sellaisenaan. Omat kokemukseni vaikuttavat taustalla kuitenkin väistämättä. Taustani voi nähdä myös tutkielman vahvuutena, sillä omien kokemusten myötä aihepiiri on ollut minulle tuttu, mikä on helpottanut mm. haastattelurungon laatimista.

Laadullista tutkimusta suunnitellessa ja analysoidessa on aina kiinnitettävä huomiota myös valtasuhteisiin. Yleisesti ottaen tutkija akateemisesti koulutettuna on aina valta-asemassa tutkittavaansa nähden (Kearns 2010: 248). Se, että tutkimuksen tulos tulee olemaan tutkijan kirjoittama tulkinta, asettaa tutkijan valta-asemaan ja se on tärkeää huomioida. Paitsi lopulliseen tutkimustulokseen, tutkijan asema voi myös vaikuttaa tutkimukseen osallistujien olemukseen, valintoihin ja kertomuksiin.

Kun tutkija on omana itsenään läsnä tutkittavien kanssa, ovat jokapäiväiset, keskustelujen ja tapahtumien herättämät tunteet osa tutkimusta. Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen (2016) on kirjoittanut myötätunnosta etnografisen metodologian osana, ja toteaa, että harjaantuneen tutkijan tulisi kyetä säätelemään tunteitaan ja ajattelemaan selkeästi, jopa tarvittaessa kannattelemaan sosiaalista tilannetta. Myötätunnon kokeminen tutkimustilanteessa mielekkäästi tarkoittaa ”ei-tuomitsevaa asennetta ja affektiivista tasapainoa, jossa ystävällisyys ja tunteiden tasapaino mahdollistavat myötätunnon syntymisen ilman, että myötätuntoa kokevalle syntyy tilanteesta ylitsepääsemätöntä ahdistusta tai pelkoa” (Kuusisto-Arponen 2016: 400). Myötätunto on erityisen tärkeää sellaisessa tutkimuksessa, jossa tutkittava on haavoittuvassa asemassa, ja jossa tutkijan esittämät kysymykset tai muut tutkimusmenetelmät tuovat tutkittavan mieleen mahdollisia traumaattisia muistoja tai epämieluisia ajatuksia. Näiden heränneiden tunteiden tulkinnassa kehollisuus on merkittävässä osassa, ja myös myötätunnon osoittaminen tapahtuu paitsi puheen, myös eleiden kautta (Kuusisto-Arponen: 2016).

Vaikka tutkimusaiheeni ei ensisijaisesti kohdistunut haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisiin, on myötätunto ja ei-tuomitseva asenne mielestäni aina tärkeää. Koti on

emotionaalisesti latautunut käsite, ja esimerkiksi kysymykseni kodin merkityksestä saattoivat tuoda mieleen epämiellyttäviä muistoja tai hankalia tunteita. Valtaosa tutkittavien kanssa yhdessä koetuista tunteenpurkauksista olivat kuitenkin positiivisia, kuten yhteisiä naurun hetkiä. Koska toteutin etnografista tutkimusta ensimmäistä kertaa, koin tunteiden hallinnan osalta haasteellisimpana oman jännitykseni. Jännitys vaikutti siten, etten esimerkiksi muistanut kysyä joitakin kysymyksiä suunnitellusti ja välillä sekosin omissa sanoissani. Avoimuuden luoma luottamus ja kaikissa haastattelutilanteissa vallinnut rauhallinen ja ystävällinen ilmapiiri kuitenkin mahdollisti tutkimuksen onnistumisen näistä ”virheistä” huolimatta.

3.4 Tutkimuksen eettisyys

Noudatin tutkielmassa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ihmistieteisiin luettavien tutkimusalojen eettisiä periaatteita. Näihin kuuluvat tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyyden kunnioittaminen ja tietosuojasta huolehtiminen (Kohonen ym. 2019, toim.). Tutkittavia on informoitava tutkimuksesta avoimesti ja henkilötietojen käsittelyssä on noudatettava huolellisuutta siten, ettei osallistujien yksityisyys vaarannu. Huolehdin eettisten periaatteiden noudattamisesta informoimalla kaikkia osallistujia kirjallisessa muodossa heidän äidinkielellään (liitteet 2–3). Lisäksi kävimme jokaisen haastattelun aluksi lyhyen keskustelun, jossa kerroin tutkimuksesta ja aineiston käsittelystä sekä annoin mahdollisuuden kysymyksille. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja informoin osallistujia siitä, että osallistumisen voi keskeyttää tai perua missä tahansa vaiheessa.

Etnografisen tutkimusotteen takia minun oli hankala määrittää, mitä henkilötietoja osallistujilta keräisin. Ennen tutkimusjakson alkua en kokenut systemaattisesti tarvitsevani tutkittavista juuri mitään tunnistetietoja kuten syntymäaikaa, henkilöturvastunnusta tai muita identifioivia tietoja. On kuitenkin selvää, että koska tapaan osallistujat kasvokkain, vietän heidän kanssaan aikaa ja haastattelen heitä, tulee heistä paljastumaan sellaisia tietoja, joista he ovat tunnistettavissa. Henkilötietoja ovat kaikki sellaiset tiedot, joista henkilö voi olla tunnistettavissa (Tietoarkisto 2019). Arkaluontoisia henkilötietoja ovat esimerkiksi etniseen alkuperään tai poliittiseen mielipiteeseen liittyvät tiedot sekä terveystiedot. Vaikka

tämäntyyppiset tiedot eivät liity suoraan tutkimuskysymyksiini, oli juuri tutkimuksen toteutustavan takia mahdollista, että saan tietooni kyseisenlaisia henkilötietoja. En tallentanut muistiinpanoihini mitään sellaista henkilötiedon luonteista informaatiota, jota en kokenut tutkimuskysymysten kannalta oleellisena ja sitouduin vaitioloon.

Anonymisoin kirjallisen aineistoni mahdollisimman pian sen tuottamisen jälkeen. Kirjallista aineistoa olivat kenttäpäiväkirjani sekä haastatteluiden litteroidut osat. Säilytin aineistoa ja tunnistetietoja erillään toisistaan. Tässä tutkimuksessa huomioitavaa oli, että koska tutkimuskotien asukkaat osallistuivat kaikki tutkimukseen yhdessä, he tiesivät toistensa osallistumisesta ja näin ollen on todennäköistä, että he tunnistavat itsensä lisäksi toistensa sitaatit valmiista tutkielmasta pseudonyymeistä huolimatta. Mainitsin tämän kaikkien haastattelujen alussa, eikä kukaan haastateltava kokenut asiaa ongelmalliseksi. On kuitenkin mahdollista, että joku haastateltavista jätti jotakin kertomatta siksi, ettei halunnut kämppäkavereidensa tietävän asiasta.

Kuten yllä on mainittu, etnografinen tutkimus, etenkin kodissa tapahtuessaan, vaatii tutkijan ja tutkittavan välillä vallitsevan luottamuksen. Minulle luottamuksen mahdollistivat ennen kaikkea avainhenkilöt. Tutkittavien luottamus minua, tutkijaa kohtaan on kuitenkin yhtä oleellinen. Sen rakentamisen aloitin avainhenkilöiden kanssa keskustellessani. Kerroin tutkimuksesta avoimesti ja selitin, miksi tarvitsisin heidän apuaan. Päästyäni paikan päälle, pyrin antamaan avoimen ja turvallisen vaikutelman itsestäni toimimalla rauhallisesti ja suunnitellusti, jotta saavuttaisin tutkittavien luottamuksen. Luotettavuutta lisäsi myös kirjallinen sitoumus (liitteet 2–3), jonka jaoin kaikille osallistujille ennen haastattelujen aloittamista.

3.5 Analyysi – materiaalista tutkielmaksi

Etnografisessa tutkimuksessa analyysi tarkoittaa erilaisten materiaalien jäsentämistä ja järjestämistä sekä niiden uudelleen tarkastelua kriittisesti ja huolellisesti. Huomionarvoista on, että analyysi ei ole erotettavissa omaksi todellisuudekseen, vaan se on kiinteä osa tutkimusprosessia, ja muotoutuu usein jo aineiston keruun aikana, kun tutkija tekee ensimmäisiä huomioitaan aineistosta ja ohjaa sen myötä tutkimusprosessin jatkoa. (Crang & Cook 2007: 133)

Tässä tutkimuksessa esimerkiksi aiemmat haastattelut ja ensimmäisessä kodissa tekemäni havainnot ohjasivat aineiston keruuta seuraavissa kodeissa. Totesin jotkut kysymyksistäni osallistujille hankaliksi tai tutkimuskysymysten kannalta tarpeettomiksi, ja oivalsin uusia hedelmällisiä tapoja herättää ajatuksia osallistujissa. Toisaalta ensimmäisen aineistonkeruujaksoni aikana tekemäni havainnot saivat vahvistusta tutkimuksen edetessä, mutta toisaalta sain vielä viimeisessäkin kodissa täysin uusia tai aiempiin verrattuna päinvastaisia havaintoja, jotka muokkasivat analyysia uuteen suuntaan.

Aineiston keruun jälkeen aloitin lukemalla ja kuuntelemalla kaiken keräämäni aineiston läpi ja tekemällä samalla muistiinpanoja ja huomioita. Hahmottelin näiden huomioiden perusteella teemoja, joiden mukaan koodasin tekstimuotoisen aineiston eli kenttäpäiväkirjani ja nauhoituksista tekemäni muistiinpanot. Koodaaminen on aineiston jäsentämistä, jossa systemaattisesti jokainen merkittävä osa aineistoa yhdistetään koodiin. Koodaamiseen on erilaisia tapoja ja myös erillisiä tietokoneohjelmia (Crag & Cook 2007: 140). Koska olin tuottanut kaikki lopulliset muistiinpanoni ja kenttäpäiväkirjani tekstinkäsittelyohjelmalla, koodasin ne yksinkertaisesti käyttämällä eri värejä ylivivauksia. Sen jälkeen kuuntelin ja luin aineistoa uudelleen useita kertoja, kiinnittäen järjestelmällisesti kullakin kierroksella huomiota tiettyyn teemaan. Otin ylös kaikki teemoihin liittyvät keskustelunpätkät ja koodasin ne samoilla väreillä omaan tiedostoonsa. Välillä saman keskustelunpätkän sisällä oli viittauksia useaan teemaan.

Teemoja läpikäydessäni litteroin aineistosta teemoihin liittyvät olennaiset osat. Tutkielmaan päätyneiden lainausten osalta olen selkeyttänyt kieltä ja poistanut esimerkiksi merkityksen kannalta tarpeettomia täytesanoja (esim. niinku, hmm, öö). Näin sitaatit ovat selkeämpiä ja ymmärrettävämpiä ja lukijan on siten helpompi arvioida tulkintaani, mikä parantaa tutkimuksen luotettavuutta. Täytesanojen ja maneeristen ilmausten poistaminen parantaa myös aineiston anonymiteettiä. Teemat muotoutuivat vielä ensimmäisten läpikäyntikierrosten aikana, ja lopulta ne olivat

- 1. Asunnon fyysisten ominaisuuksien merkitys*
- 2. Ihmissuhteiden merkitys*
- 3. Taloudellisuus ja tavaroiden jakaminen*
- 4. Normatiivisuus ja ennakkoluulot*

Teemojen pohjalta muotoutui analyysin rakenne, joka etenee seuraavassa luvussa yllä mainitussa järjestyksessä. Ihmisten merkitys ja taloudellisuus on yhdistetty samaan alalukuun, sillä ne nivoutuvat mielenkiintoisesti yhteen ollen molemmat merkittäviä motiiveja yhteisasumiselle.

4 Tulokset

Tässä luvussa esittelen aineistosta nousevia tuloksia esimerkkien avulla peilaten niitä aiempaan yhteisöasumisen tutkimukseen ja kodin teoriaan. Vierailuni kolmessa kodissa olivat hyvin erilaisia, mutta niistä löytyi myös yhteisiä piirteitä. Käsittelen aineistoa teemoittain, yhdistellen eri kodeissa tehtyjä havaintoja ja käytyjä keskusteluja. Esittelen kuitenkin aluksi lyhyesti tutkimani kodit, jotka erottelen koteina 1, 2 ja 3.

Koti 1

Tutkimuskodeista ensimmäinen, koti 1, sijaitsee helsinkiläisellä omakotitaloalueella noin kymmenen kilometrin päässä keskustasta. Asunto on paritalon puolikas vehreällä ja rauhallisella alueella. Asunnossa on kolme kerrosta, joista sisään tullaan keskikerrokseen. Keskikerroksessa sijaitsee avara keittiö/olohuone, jossa on iso ruokapöytä sekä sohva ja paljon viherkasveja. Ikkunat ovat suuret ja tilasta pääsee terassille, josta portaita pitkin pääsee omalle pihalle. Keittiö on tilava ja moderni. Keskikerroksessa on lisäksi yksi makuuhuone ja kylpyhuone. Yläkerrassa on kaksi makuuhuonetta ja vessa. Alakerrassa on takkahuone, jossa on televisio ja kirjahylly, sekä sohva. Alakerrassa on myös sauna ja kodinhoitohuone, ja sieltäkin pääsee ulos pihalle.

Asukkaina tässä kodissa on kolme: Elsa, Anna ja Minna (nimet muutettu). Elsan vanhemmat omistavat asunnon, ja asukkaat ovat siinä vuokralla. Elsa on opiskelija, Anna ja Minna työssäkäyviä, tosin Minna työskentelee kotona. Kaikki ovat alle 30-vuotiaita. Jokaisella on oma makuuhuone, mutta he viettävät paljon aikaa yhteisissä tiloissa, joita on paljon. Isossa keittiössä mahtuu kokkailemaan yhtä aikaa ja asukkaat ovat järjestäneet myös yhteisiä juhlia osittain yhteiselle ystäväpiirille. Asukkaat näkevät toisensa ystävyksinä ja tekevät asioita yhdessä. He esimerkiksi katsovat elokuvia kotona ja elokuvateatterissa sekä saunovat yhdessä. Kodissa korostuu tilan määrä, jota asukkaat pitivät myös tärkeänä. Kaikki kertoivat viettävänsä eniten aikaa yhteisissä tiloissa oman huoneen ollessa lähinnä nukkumista varten. Viettäessäni aikaa kodissa 1 huomasin itsekin, kuinka tilava asunto ja eri kerrokset mahdollistivat oman rauhan.

Kodissa 1 vietin noin kaksi vuorokautta, sunnuntaiaamupäivästä tiistaiaamupäivään, havainnoimassa ja haastattelemassa. Haastattelin jokaista asukasta yksitellen, haastattelut kestivät 35–60 minuuttia. Vietin aikaa erityisesti Elsan ja Minnan kanssa ja ikään kuin kuvittelimme hetken aikaa yhdessä, että olisin heidän uusi kämppäkaverinsa. Anna ei ollut kotona tutkimusjakson alkupuolella, mutta saapui maanantai-iltana. Haastattelut tapahtuivat sunnuntaina (Elsa ja Minna) ja tiistaina (Anna). Annan äidinkieli ei ole suomi, ja hänen kanssaan haastattelu toteutettiin siksi englanniksi.

Koti 2

Koti 2 sijaitsee aivan Helsingin keskustan tuntumassa, vanhassa kivikerrostalossa. Asunto on ollut kimppakämpä ainakin 1980-luvulta asti. Se koostuu aulamaisesta tilasta, josta neljä ovea johtavat asukkaiden omiin huoneisiin ja yksi, ovea lähinnä oleva ovi keittiöön, joka sijaitsee ulkoa tullessa oikealla. Aulatilán kaikki ovet ovat vaalean vihreiksi maalattuja ja koristeellisia. Keittiö on remontoitu ja siisti, ja siellä on puinen tupapöytä ja penkit. Keittiön perällä on ikkuna ja sen vieressä iso hylly ruokatarvikkeille. Ikkunalla on viherkasveja.

Asukkaina on tällä hetkellä Mari, Liisa, Rosa ja Laura (nimet muutettu). Iältään he ovat 28–57-vuotiaita ja heidän elämäntilanteensa olivat hyvin erilaisia. Nuorin asukas Rosa käy töissä ja on asunut asunnossa vuoden. Laura opiskelee uutta ammattia ja on muuttanut asuntoon viimeisimpänä, vain muutama kuukausi ennen haastattelua. Hän viettää viikonloput toisella paikkakunnalla lastensa kanssa ja asuu siis tutkimuskodissa vain opiskeluviikot. Liisa opiskelee niin ikään uutta ammattia ja on asunut asunnossa kolme vuotta. Mari on asunut asunnossa jo 12 vuotta, mutta viettää noin puolet ajasta maaseudulla lapsuutensa omakotitalossa. Mari on asunnon päävuokralainen ja huolehtii muiden vuokrasopimuksista ja käytännön asioista.

Asunto on toiminut yhteisasuntona hyvin pitkään, ja asukkaat ovat vaihtuneet monta kertaa. Uudet asukkaat valitaan niin, että kaikki saavat vaikuttaa päätökseen. Hakijat kutsutaan kylään, minkä jälkeen päätös uudesta kämppäkaverista tehdään yhdessä. Asukkaat eivät siten välttämättä olleet tunteneet toisiaan etukäteen. He kertoivat viettävänsä eniten aikaa omissa huoneissaan, mutta että keittiössä voi tavata muita, jos on tarve jutella jonkun kanssa.

Huoneet asunnossa ovat hyvin eri kokoisia, ja asunnon uusimmat tulokkaat asuvat pienimmissä huoneissa. Isoissa huoneissa on asuttu jo pidemmän aikaa, ja niissä on enemmän huonekaluja ja harkitun oloinen sisustus. Isoista huoneista on myös kaunis maisema, jonka niiden asukkaat mainitsivat. Pienemmissä huoneissa huonekaluja ja sisustustavaroita on vähemmän. Koska asunto on ollut pitkään yhteisasuntona, monet huonekaluista ovat asuntoon vuosien varrella jääneitä. Mari kertoi, kuinka ullakon varasto oli ollut pullollaan tavaroita, jotka joku muu oli remontin yhteydessä onneksi hävittänyt. Asunnossa pitkään asunut Mari mainitsi myös asunnon ”boheemin” historian: siivouskäytännöt olivat ennen olleet huonolla tolalla ja Marin huoneessa, joka on toinen isommista huoneista, on seinään maalattu taideteos. Marin mukaan teoksen tekijä on ”ihan oikea taiteilija”, joka joskus asui asunnossa.

Kodissa 2 tein ryhmähaastattelun, joka kesti noin 1,5 tuntia. Haastattelun aikana asukkaat myös esittelivät kotiaan, pääasiassa omia huoneitaan. Muuten haastattelu tapahtui keittiössä, joka on asunnon ainoa varsinainen yhteinen tila.

Koti 3

Kolmas tutkimuskoti sijaitsee Espoossa, hieman uudemmassa, 70-luvun kerrostalossa. Asunnossa on kodin 1 tapaan runsaasti avointa, yhteistä tilaa. Eteisestä lähtee suoraan eteenpäin käytävä, jonka varrella vasemmalla ovat asukkaiden omat huoneet. Huoneet ovat eri kokoisia ja isoin huone sijaitsee keskimmäisenä. Huoneissa on isot ikkunat, joiden takia huoneet kuulemma ovat viileitä talvella. Yhteiset tilat ovat asunnon toisella puolella ja kylpyhuone ja vessa sijaitsevat keskellä. Yhteiset tilat jakaantuvat keittiöön ja apukeittiöön, sekä asukkaiden sanojen mukaisesti pelihuoneeseen ja edustustiloihin.

Yhteisissä tiloissa huonekaluja on vähän. Pelihuoneessa, joka sijaitsee keittiön vieressä, on sohva ja televisio videopelivälineineen. Pelihuoneeseen ei ole ovia ja se sijaitsee keittiön ja edustustilan välillä. Edustustila on siis varmaankin olohuoneeksi tarkoitettu tila, jossa on ruokapöytä, iso ikkuna merinäköalalla ja kulku parvekkeelle sekä toisella seinustalla sohva ja kirjahylly. Keskellä huonetta on lasinen sohvapöytä, jonka päällä on muovinen kukkakimppu. Yhteisten tilojen huonekalut oli hankittu yhdessä, mutta asukkaat kertoivat, etteivät vietä juuri aikaa tässä edustustilaksi kutsutussa olohuoneessa. Nimi ”edustustila”

tulikin juuri siitä: sinne saattoi tuoda esimerkiksi kylään tulevat vanhemmat, mutta normaalisti aikaa vietetään omissa huoneissa tai pelihuoneessa.

Kodissa 3 asuu kolme alle 30-vuotiasta opiskelijaa: Niko, Antti ja Paula (nimet muutettu). Aukkaat tuntevat toisensa opiskelijajärjestötoiminnan kautta ja olivat löytäneet asunnon yhdessä kaikkien ollessa uuden asunnon tarpeessa hieman alle vuosi ennen haastattelua. Asunto oli löytynyt hyvin nopeasti ja asukkaat kokivat olleensa onnekkaita saadessaan sen. Hekin ovat asunnossa vuokralla. He kuuluvat samoihin kaveriporukoihin, mutta eivät kaveriporukan illanviettoja lukuun ottamatta kuulemma viettäneet juurikaan aikaa yhdessä, kotona tai sen ulkopuolella. Tein myös kodissa 3 ryhmähaastattelun, joka kesti noin 75 minuuttia ja sisälsi asunnon esittelykierroksen.

4.1 Tila ja asunnon fyysiset ominaisuudet vaikuttavat kodin tunteeseen

Kodin luominen on Blunt & Dowlingin (2006: 23) mukaan materiaalista ja kuvitteellista. Koti on materiaallinen ja sosiaalinen, ja se miten koti materiaalisesti luodaan, on aina yhteydessä sosiaaliseen vuorovaikutukseen sekä kuvitelmaan kodista. Yhteisasunnoissa kiinnitin huomiota materiaaliin ja tilankäytöllisiin seikkoihin, jotka tekivät asunnosta kodin. Luovat kodin luomisen keinot toivat yhteisasuntoihin yksityisyyttä ja toisaalta kodinomaisuutta syntyi materiaalisilla keinoilla.

Kaikissa kodeissa omat huoneet olivat hyvin yksityisiä, ja esimerkiksi kodissa 2 uusin asukas ei ilmeisesti ollut edes nähnyt muiden huoneita sisältä. Kodissa 1 olen kirjannut kenttäpäiväkirjaani seuraavaa:

Yhteisten ja yksityisten tilojen ero oli selkeä. Kävin Minnan, Annan ja Elsan huoneissa vain kerran ja pyysin itse päästä niihin. Minnalle huoneen näyttäminen vaikutti olevan kaikista vaikeinta, kävimme siellä vain pikaisesti ja hän vaikutti olevan hieman kiusaantunut. [...] Myös Anna oli hieman hämmentynyt aluksi, kun pyysin voinko haastatella häntä hänen huoneessaan, mutta suostui kuitenkin helposti ja siisti huonetta vähän ja järjesti minulle istumapaikan nojatuolista ja paikan papereilleni siirtämällä yöpöytää. (Kenttäpäiväkirja 19.2.2020)

Tilankäytössä oli eroja. Vaikka kodeissa 1 ja 3 molemmissa oli runsaasti yhteisiä tiloja, niitä käytettiin eri tavoin. Kodissa 1 aikaa vietettiin lähinnä yhteisissä tiloissa, kodissa 3 taas

asukkaiden kertoman perusteella enemmän omissa huoneissa. Omien huoneiden osalta osallistujien kesken oli paljon eroja siinä, kuinka tärkeänä oman huoneen sisustusta tai esineitä pidettiin. Osalla oma huone oli ollut valmiiksi kalustettu eikä tavaroihin vaikuttanut olevan merkittävää tunnesidettä, osa taas koki tärkeänä sen, että oli saanut sisustaa omaa huonettaan ja monilla huonekaluilla ja esineillä oli tunnearvoa.

Esimerkiksi Anna kertoi, että seitsemän vuoden yhteisasumisensa aikana hän oli jokaiseen asuntoon laittanut valosarjan ja kuvia perheestään tai ystävistään, ja koki sen tuovan jatkuvuuden tunnetta. Liisan huoneessa lähes jokaisella esineellä tuntui olevan tarina, joka liittyi asuntoon, hassuun sattumukseen tai suvun historiaan. Toisaalta taas Minna kertoi tottuneensa monissa opiskelija-asuntoloissa asuessaan siihen, etteivät kalusteet ole hänen omiaan eikä kokenut sen vaikuttavan kodin tunteeseen. Kodissa 2 jo pitkään asuneiden huoneissa oli enemmän niin huonekaluja, kuin muita esineitä kuten tauluja ja tekstiilejä, kuin niiden, jotka olivat asuneet asunnossa vähemmän aikaa. Asunnossa pitkään asuneet ja paljon aikaa huoneissaan viettävät asukkaat kertoivat myös huoneistaan ja tavaroistaan paljon enemmän. Oman huoneen merkitys vaikuttikin olevan kaikkein tärkein Liisalle ja Marille, jotka olivat asuneet niissä pisimmän aikaa, Mari yli kymmenen vuotta ja Liisa kolme vuotta.

Materiaalisia ominaisuuksia, joita yhteisasunnoissa erityisesti arvostettiin, olivat muun muassa tila, sijainti sekä ”hienous” ja varustelutaso. Erityisesti kodissa 1 puitteet nähtiin vuokraan nähden hienoina.

Minna: *Tää on niinku niin älyttömän hieno kämpppä, et täähän on just niinku paritalo tai omakotitalo, tääl on ihan jättävästi enemmän tilaa, mä en oo ikinä asunu talos mis ois esimerkiks kodinhoituhuone.*

Mia: *Joo*

Minna: *Et mulle se on ihan älytön ja ohan se niinku.. just se et on kylpyamme //naurahdus// ja kaks kylppärii.*

Anna: *I get a big room, we have, so the facilities are great here, like, I have my room, basically an en-suite, like a lot of bathrooms, sauna, garden, a full, modern kitchen, which is wonderful for me, I love the kitchen.*

[...]

Anna: *Umm, what else? Space! Haha, space because, even though, when I was living on my own, [...] even though I was paying probably double, I had probably a quarter of the space, that I have when I live with other people.*

Mia: *Yeah*

Anna: *So... and that's one of the main reasons that I like living here. Because I have so much space. Like I can really breath in the house. [...] I don't want my whole life in a box, you know?*

Erityisesti asunnoissa, joissa oli paljon yhteistä tilaa, tila ja asunnon ominaisuudet nähtiin olevan yhteydessä kodin tunteeseen. Kodissa 3 asukkaat kertoivat halunneensa ostaa yhdessä huonekaluja yhteiseen tilaan, jotta se tuntuisi kodikkaammalta. Kodissa 1 taas yhteisten tilojen sisustus oli ollut valmiina, sillä asunto oli yhden asukkaista vanhempien omistama ja he olivat jättäneet sinne paljon huonekaluja ja muita tavaroita. Tällainen kodinomainen asunto rinnastettiin kimppakämppiin tai soluasuntoihin, joissa yhteiset tilat on minimoitu ja joita siis ei nähty samalla tavalla kodinomaisina.

Minna: *Nii ohan täs myös siis se et, onhan tää tilana aika sillee kodinomainen että, mä oon niinku ollu just sellasis kimppakämpis, esimerkiksi just mun sisko on asunu [kaupungin nimi] useis opiskelijakimppakämpis, jotka on sellasii, et ihmiset asuu siel ehkä yhen vuoden [...] ja just niis voi olla enemmän sillee viis kuus ihmistä.*

Mia: *M-hm.*

Minna: *Ja ne on enemmän just silleen et on monta huonetta jotka on kaikki makuuhuoneita, ja sit on yks keittiö joka on yhteinen. Mut ei välttämät oo muuten yhteisii tiloja. Nii ohan tää enemmän sellane, et tällases kämpäs vois myös kuvitella et asuis joku niinku, perhe.*

[...]

Minna: *[...] Et tää ei [...] ei oo just sellanen... Vuokrattava kämpä missä niinku, jotenki vaihtuis paljon vuokralaiset tai et ois selvästi sellanen buy to let tyylinen kämpä.*

Mia: *Joo.*

Minna: *Niin sekin on kyllä ehkä //naurahdus// aika tärkeä nyt ku miettii vähän sillee et on myös niinku kiva ympäristö.*

Kodeissa 1 ja 3 siis yhteisten tilojen nähtiin tuovan kodin tunnetta. Toisaalta kodissa 2 yhteisiä tiloja oli vähemmän, vain keittiö. Keskustelussa ei tullut esiin, että he olisivat kaivanneet enemmän tilaa kodin tunteen saavuttamiseksi. Kodin 2 tärkein materiaallinen ominaisuus vaikuttikin olevan sijainti ydinkeskustan vieressä.

Yhteisasuminen oli vaatinut joitakin erityisiä luovia järjestelyitä. Kodeissa 1 ja 2 esimerkiksi jääkaappi ja muut ruoka-ainehyllyt oli jaettu niin, että jokaisen ruokatavaroille oli tilaa keittiössä. Kodissa 3 tilojen jako ei ollut ihan niin selkeä, ja joitakin ruoka-aineita käytettiin yhteisestikin (esimerkiksi kahvia). Luovuutta oli kuitenkin käytetty myös kodissa 3, missä Paulan huone oli kenties alun perin tarkoitettu muuksi kuin makuuhuoneeksi, ja sen

ovena toimi vain kevytrakenteinen liukuovi. Lisäksi eteisen ja huoneen erotti varsinaisen seinän sijaan vain vaatekaappi, jonka läpi äänet muualta asunnosta kuuluivat huoneeseen hyvin. Sen takia Paula oli pyrkinyt parantamaan äänieristystä asettelemalla huonekaluja ja tekstiilejä huoneensa käytävän puoleiselle seinustalle.

Materiaalisia kodin luomisen keinoja yhteisasunnoissa olivat luovat järjestelyt, joilla helpotettiin arkea, luotiin kodinomaista tunnelmaa ja mahdollistettiin yksityisyys ja oma rauha. Ideaalin kodin kuvitelma vaikutti taustalla ehkä siihen, millaisten asioiden asunnossa nähtiin luovan kodin tuntua: huonekalut ja sisustusesineet myös yhteisissä tiloissa, tila ja asunnon arkkitehtuuri ylipäänsä, sekä oman huoneen yksityisyys ja omat merkitykselliset tavarat.

4.2 Yhteisöllisyys ja taloudellisuus yhteisasumisen valitsemisen syinä

Materiaalisena aspektina taloudellisuus on kodin ja asumisen kannalta merkittävää: asuminen on hyödyke, ja siten aiheuttaa sosioekonomiseen asemaan perustuvaa eriytymistä (Blunt & Dowling 2006). Sophia Maalsenin (2019) mukaan taloudellisuus on merkittävin yhteisasumisen valinnan motiivi Sydneyssä Australiassa, mutta seuraavaksi eniten mainittu motivoiva tekijä oli sosiaalisuus. Tämä tutkimus antaa viitteitä vastaavasta tilanteesta: Kaksi merkittävintä esiin noussutta syytä yhteisasumisen valitsemiseen olivat muiden ihmisten läsnäolo ja taloudelliset syyt. Käsittelen tässä luvussa molempia motiiveja sekä näiden kahden muodostamaa yhteyttä. Monelle tuntui olevan vaikeaa erottaa, kumpi onkaan kaikista painavin syy yhteisasumisen valitsemiselle. Myös Heath ym. (2018) kiinnittivät huomiota ideologisten ja käytännöllisten syiden monimutkaiseen liittoon yhteisasumisen motivoivina tekijöinä. Osittain taloudellisuus nähtiin myös ikään kuin itsestään selvänä yhteisasumisen hyötynä, joka ilmeni tasokkaamman asumisen saavuttamisena pienemmillä kuluilla. Sosiaaliset suhteet olivat myös merkittävässä roolissa kodin tunteen muodostumisessa.

4.2.1 Yhteisöllisyys – muut ihmiset tuovat kodin tunnetta

Niko: *Nii ehkä se tavallaa just on pieni semmone luottamus et on sit jotain niinku, ei nyt perhettä mut jotain vähän sen kaltasta, joka sit vähä, saattaa [auttaa jossai pienis jutuis.*

Paula: *[Nii, nii, jep.*

Kaikissa kolmessa tutkimuskodissa tuli esiin ihmisten tai ihmissuhteiden merkitys kodin rakentumisessa. Joko ihmiset ylipäänsä tai ainakin juuri omat kämppikset olivat merkittävä tekijä siinä, että asunto tuntuu kodilta. Kodin tunne siis ilmeni sosiaalistenkin prosessien kautta. Muiden ihmisten läsnäolo ja sosiaaliset kontaktit kotona nähtiin yksimielisesti yhteisasumisen hyvänä puolena. Toisaalta esiin tuli myös se, että asumiskokemuksen onnistumiseen ja kodikkuuteen vaikuttaa ihmissuhteiden toimivuus. Huomio on linjassa Heathin ym. (2018: 126) johtopäätösten kanssa: Yhteisasumisen onnistuminen on yhteydessä asujien välisiin ihmissuhteisiin. Käsittelen ensin sosiaalisten kontaktien merkitystä ja sitten ihmissuhteiden toimivuuden merkitystä esimerkkien avulla.

Kaikissa haastatteluissa tuli esille se, että muiden ihmisten läsnäolo on hyvä asia kimppekämpässä. Se oli osalle jopa itseisarvon kaltainen, kodin tuntua lisäävä seikka ja tuli esiin muun muassa seuraavassa katkelmassa ryhmähaastattelusta.

Laura: *[...]Mäkin oon niin paljon asunu vaa aina jonkun kanssa, vaikken mä nyt ihan kimppekämpässä oo valtavasti asunu mutta siis ku on ollu pitkään naimisissa ja kaikkee ni ei oo tottunu siihen et olis yksin, nii mä jotenki tunnen sen kotoisaksi myöskin että on muita ihmisiä.*

Mari: *Mm, joo.*

Laura: *Tai että just se että kuulee et siel menee jonku askeleet ni mulle se on jotenki semmost rentouttavaa.*

Mari: *Nii, joo, että mä ainaki oisin aika onneton kyllä, yksin asumassa... Se ois niinku aika ankeeta. //naurua// Suoraan sanottuna.*

Heathin ym. (2018) toteuttamassa tutkimuksessa käsiteltiin yksityisen ja julkisen rajojen venymistä, jota yhteisasuminen aiheuttaa. Intiimien äänten, kuten suihkussa käymisen kuuleminen voi olla kiusaannuttavaa. Osa taas oli kokenut muiden äänet Lauran tavoin turvallisuuden tunnetta lisäävinä ja siten mukavina. Ikäviä tunteita aiheuttavia kokemuksia äänistä ei tullut tässä tutkimuksessa juuri esiin. Ryhmähaastattelutilanteissa voi kuitenkin olla, että niistä kertominen koettiin kiusaannuttavaksi. Kodissa 2 epämieluisista äänistä keskusteltiin vähän, mutta keskustelu liittyi enemmän kunnioitukseen: ulko-oven tai

vessan pöntön kannen lyöminen kiinni yöaikaan ei ole soveliaista. Yksilöhaastatteluissakaan äänet eivät tulleet esiin, vaikka kysyin kaikissa kolmessa haastatteluissa myös yhteisasumisen negatiivisista puolista.

Yllä olevassa keskustelussa Mari lisäksi vertasi yhteisasumista ajatukseen yksin asumisesta, ja jotkut osallistujista vertasivat nykyistä asumismuotoa aiempiin kokemuksiin yksin asumisesta. Yksin asumiseen liitettiin yksinäisyys ja siihen verrattuna yhteisasumisen tuomat ihmiskontaktit nähtiin toivottavina.

***Anna:** And that six months that I was living on my own... the reason I chose to do that was to see, if I could live on my own.*

***Mia:** M-hmm.*

***Anna:** And also, because I wanted to like escape, the //naurua// thing of being surrounded by people all the time and, whatever. But at the end of those six months I realized that I didn't like living alone. And that I felt super lonely, and... that... it didn't have this essence of home. Like, I know I said I don't feel at home but... it felt more like, an empty apartment.*

***Mia:** Yeah.*

***Anna:** Than when you live with other people. So I think my main... goal- No, main... reason for living in shared living is to be surrounded by people.*

Muiden ihmisten läsnäoloon yhdistettiin kaikissa tutkimuskodeissa positiivisena asiana myös sosiaalisten kontaktien löytyminen kotoa silloin, kun niitä kaippaa. Tärkeänä koettiin se, että kotona on joku, jolle voi purkaa esimerkiksi työpäivän jälkeen mielessä pyöriviä asioita, ja se, että halutessa on mahdollisuus sosiaalisuuteen tai yhteisöllisyyteen. Yhteisöllisyys rinnastettiin myös omaan rauhaan, joka on tärkeä kotiin liitettävä ominaisuus. Oma rauha on siis tärkeää, mutta mahdollisuus sosiaalisuuteen kotona myös olennaista.

***Elsa:** Et jotenki, emmä tiää, siinä [yhteisasumisessa] yhdistyy se oma rauha, mutta sit myös se semmone yhteisöllisyys tosi kivasti. Että mun mielestä just suomalaisille ihan hyvä, että on se oma rauha, mutta sitten myös, se että on myös muita ihmisiä että ei oo ihan sillä lailla omassa kopperossaan vaan koko ajan. Tekee ihan hyvää. Ja ei tuu ihan hulluks. //naurua//*

Kotona olevien sosiaalisten kontaktien nähtiin jopa helpottavan arkea. Kun kotona on kavereita, joiden kanssa olla sosiaalinen, ei tarvitse erikseen lähteä ulos nähdäkseen muita ihmisiä yhtä usein. Kotona sosiaalisuus voi myös olla helpompaa ja tapahtua luonnostaan, jos se ei muuten ole itselle luontevaa tai jos siihen ei ole monia tilaisuuksia. Esimerkiksi

Minna, joka työskentelee kotona, kertoi pitävänsä erityisesti ”kämpän mukana tulleista ystävyys-suhteista”.

Minna: *Ja omal kohal just se et varsinkin kun muussa elämässä ei välttämättä ois muuten niin paljon sellasta yhteiselo, niin sit se on ihan niinku... Se on niinku tosi kiva asia. //naurua//*

Muiden ihmisten läsnäolo nähtiin myös käytännöllisemmässä valossa, huolenpidon ja turvallisuuden kautta. Kun kotona on muitakin, saa apua helposti sairastumisen sattuessa ja on joku, joka alkaa ihmetellä, jos ei saavukaan kotiin normaalisti. Kodissa 1 oli yhteinen seinäkaleri, ja kodissa 3 sähköinen kalenteri, johon pidemmät poissaolot merkittiin etukäteen, etteivät kämppäkaverit huolestu. Kodissa 2 ihan vastaavasta tavasta ei ollut puhetta, mutta huolenpito tuli keskustelussa esiin.

Liisa: *Niin sellast vähän niinku huolehtimista et just ettei oo sitä vaaraa sit että olis siellä kuolleena yksiossä. Jos joku on sairas tai jotain muuta nii sitten just toinen voi käydä kaupassa ja tällasta.*

Turvallisuus tuli esiin myös kodissa 3, kun muisteltiin yhden asukkaan huolimatonta uuninkäyttöä. Se nähtiin myös siltä kannalta, että asukkaat voivat aiheuttaa vaaratilanteita, jotka vaikuttavat kämppäkavereihinkin. Asia tuotiin kuitenkin esiin humoristisesti ja asukkaat kokivat silti, että kämppiksiin voi luottaa, jos tarvitsee apua esimerkiksi loukkaantumisen takia. Havainnointijakson aikana kodissa 1 asukkaiden välillä oleva huolenpito näkyi myös välittävinä eleinä, kuten halauksina ja kuulumisten kysymisenä.

Ylipäänsä muiden ihmisten läsnäolo tai mikä tahansa sosiaalinen kontakti ei kuitenkaan automaattisesti tee yhteisasumisesta miellyttävää, vaan ihmissuhteiden toimivuudella on siinä iso rooli. Ihmissuhteiden toimivuuden merkitys tuli esiin kaikissa kodeissa. Asukkaat kokivat tulevansa keskenään toimeen, minkä takia arki jaetussa asunnossa sujui. Moni pystyi kuitenkin myös kuvittelemaan tilanteen, jossa jokin häittäisi ihmissuhdedynamiikkaa eikä asiaa nähty itsestäänselvyytenä.

Laura: *[Mut siis, kyl mä voisin kuvitella että, et jossain muissa porukoissa, tai siis muissa kimppekämpissä vois olla enemmän niitä negatiivisii puolii, mut must tuntuu et me ollaan kaikki sillee, aika samanrytmisiä ja aika silleen saman, niinku, sosiaalisella tasolla ehkä samanlaisia, ja kaikki osataan*

huomioida toisemme. Nii meil ei oo mun mielest niinku semmost ongelmaa et, et olis liikaa meteliä tai, olis liikaa jotain semmost häiritsevää.

Minna: *[...] Ja mä voin kuvitella et ... yhteisasumisessa, et varmaan se on just se, et ne kämppikset on joko se paras asia, tai sit se on se kauhein asia jota pitää vaan sietää.*

Minnan ajatus perustui aiempaan huonoon kokemukseen yhteisasunnosta, jossa hän ei tuntenut muita asukkaita hyvin, kaksi asukasta oli ajautunut ilmiriitaan ja joku oli pyytänyt kävelemään hiljempaa käytävillä. Keskusteluissa nousikin esiin joustavuuden merkitys yhteisasumisen onnistumisessa. Joustavuus nähtiin myös tilaisuutena kehittyä ”sietämään” erilaisia toimintatapoja.

Elsa: *Ja sitte, en mä tiedä... oppii myös jotenkin, toimimaan ihmisten kanssa ja olemaan ihmisten kanssa. Sillain et jos asuu ihan yksinään niin sitte... mun mielestä siihen verrattuna, niin kimppakämpässä oppii myös vähän sillee, ottamaan huomioon muita ihmisiä. Että se on ihan kiva. Ja tärkeä asia //aurahdus// oppia kenelle vaan.*

Antti: *No siis, hyvii puolii on se et pinna kasvaa ainaki*

Paula: *Joo.*

Toisten asukkaiden kunnioitus tuli myös esiin kaikissa tutkimuskodeissa. Kunnioitus ilmeni esimerkiksi siisteydestä huolehtimisessa. Kaikissa kodeissa oli jollain tapaa organisoitu siivousta, ja jääkaapin ovi oli siinä keskeisessä roolissa. Kodeissa 2 ja 3 oveen oli kiinnitetty siivousvuorot, joita noudatettiin yhteisymmärryksessä. Kodissa 3 kaikki siivosivat jotakin viikoittain, kodissa 2 yksi henkilö siivosi kerralla kaikki yhteiset tilat. Lisäksi kodissa 2 oli sääntö, ettei keittiöön jätetä tiskejä lojumaan. Kodissa 1 jääkaapin ovesta oli ”nakkilista”, jossa oli listattuna erilaisia siivoustehtäviä, kuten imurointi, kukkien kastelu ja vessat. Suoritettuaan jonkun tehtävän, kukin merkitsi oman nimensä alle ylös päivämäärän, jolloin siivous oli tehty. Tämä nakkilista ei siis velvoittanut siivoukseen tiettyä ajankohtana, vaan enneminkin seurasi siivousten jakaantumista asukkaiden kesken. Haastatteluissa kaikki kodin 1 asukkaat pitivät järjestelmää toimivana, ja että näin järjestettynä siivoukseen ei tullut liikaa paineita, mutta talo pysyi kuitenkin kunnossa, sillä kaikki olivat sitoutuneita siisteyteen. Näin myös jokainen pystyi huolehtimaan itselle

mieluisimmista ja tärkeimmistä siivoustehtävistä, ja asukkaiden kertoman mukaan heille oli syntynyt luonnollinen työnjako preferenssien mukaan.

Siivousta lukuun ottamatta näissä yhteisasunnoissa ei oltu kirjoitettu ylös erityisiä sääntöjä tai velvoitteita. Tällaisia järjestelyitä tärkeämmältä vaikuttivat siis juuri toimivat ihmissuhteet ja kommunikointi, sekä toisten kunnioitus. Huomio on jälleen linjassa Heath ym. (2018) tulosten kanssa. Yhteisasumisen onnistuminen ei aina vaadi järjestelmällistä organisaatiota, vaan mielekäs asuminen voi syntyä myös rennommilla järjestelyillä. Kodissa 2 Mari totesi osuvasti, kun siivousvuoroista tuli puhe:

Mari: *Nii joo ei, ei voi liian jäykkää ohjeita pistää. Tilanteet vaihtelee.*

Asumisen onnistuminen ei vaikuttanut olevan riippuvainen siitä, tunsivatko asukkaat toisiaan ennalta. Myös ihmissuhteiden syvyys vaihteli. Kodissa 1 kaikki asukkaat kokivat toisensa ystäviksi, ja pitivät lämpimiä suhteita myös merkittävänä kodin tunteen kannalta. Kodissa 3 asukkaat olivat kavereita keskenään ja ennalta tuttuja, mutta kertoivat viettävänsä todellisuudessa aikaa keskenään harvakseltaan, ja että kyse oli yleensä isomman kaveriporukan tapaamisista. Kotona he eivät kertoneet tekevänsä yhdessä asioita. Kodissa 2 taas asukkaat olivat vaihtuneet jo monta kertaa, ja uusia asukkaita haettiin avoimen haun avulla. Olennaisena kuitenkin nähtiin se, että kaikki asukkaat osallistuvat uuden tulokkaan valintaan tasavertaisesti. Lisäksi tärkeänä koettiin ylipäänsä se, että asukkaat itse saavat valita uuden asukkaan, eikä siitä päättä esimerkiksi asunnon omistaja.

Yhteisasumisen onnistumisessa ja kodin tunteen syntymisessä ihmissuhteiden toimivuus vaikuttaa olevan hyvin tärkeää, ja niiden onnistumisen edellytyksenä on se, että asuintoverit ovat tuttuja tai itse valittu. Lisäksi kotiin yhdistettiin jonkinlainen tunne siitä, että saa olla oma itsensä eikä tarvitse olla varuillaan.

Rosa: *Mut siis koti, [...] Mut kylhän tää tottakai on myös koti että se on sellane mis... saa tulla, pystyy olla oma ittensä ja [...] saa tulla ja mennä miten haluaa että, ei tarvi pelätä. Tai, ei pelätä, mutta sillai miettiä että, ketä mä häiritseen tai sillai nii. Kyllähän koti voi olla monta asiaa. Tai, monta paikkaakin.*

Mia: *Mm.*

Liisa: *Vähän sillee samal taval et no, sillai et voi jotenki, tai ei tartte jännittää just sitä olemista, et voi niinku olla sillai ku on että, sitähän se [koti] kai on.*

Tähän kodin luomisessa merkittävään tunteeseen siitä, että saa olla oma itsensä, yhdistyi ihmissuhteiden toimivuus. Kodin tunne nähtiin tunteena kuulumisesta ja turvallisuudesta ja se syntyi sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Ihmisten läsnäolo kotona rinnastettiin myös perheeseen, vaikkei kukaan suoraan pitänytkaan kämppäkavereita perheenään.

Minna: *Mut sillee just et... ehkä just se et koska on hirveen kivoi ihmisii, ni ei hirveest, ei oo sellasta et tarttis vaik varoo tai mitään.*

Elsa: *Ku kuitenkin kotiki on välillä justiinsa, siihen liittyy vaikka perhe tai tämmöset, niin sit just semmonen olo että susta välitetään koska sulla on niinkun, ihmisiä jotka, asuu sun kanssa saman katon alla.*

Sosiaaliset kontaktit luovat kodin tunnetta yhteisasuntoihin ja tekevät arjesta mielekästä, mutta ne voivat myös tehdä asumiskokemuksesta negatiivisen. Saman huomion tekivät Heath ym. (2018), jotka painottavat luovien strategioiden tiedostettua ja tiedostamatonta käyttöä kodin dynamiikan toimivuudeksi. Myös kriittisen kodin maantieteen kehyksessä sosiaalisen kanssakäymisen merkitys kodin luomisessa on tärkeä. Koti ei automaattisesti ole turvallinen lepopaikka, vaan ympäristö ja sosiaalinen vuorovaikutus vaikuttavat turvallisuuden ja kuulumisen tunteisiin (Blunt & Dowling 2006). Kotia luodaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, ja ihmissuhteiden toimivuus on tärkeää, jotta yhteisasunnon asukkaat voivat tulla toimeen keskenään. Tämän mahdollistaa toisaalta se, että kämppäkaverit ovat ennalta tuttuja, tai se, että uusi asukas valitaan yhdessä haastattelun perusteella. Täysin vieraiden ihmisten kanssa kodin luominen voi olla haastavampaa.

Liisa: *Tai että koen kans et on ollu montaki kotia ja siinä hetkessä missä on nii sit se koti on niinku se mihin voi luoda sen oman semmosen pesän. Mut et jos ei siinä ympärillä ois semmosii sopivii ihmisiä niin sillon se ei ois kyl mahdollista.*

4.2.2 Taloudellisuus – jakaminen mahdollistaa tasokkaamman asumisen

Yhteisasumisen taloudellisuus tuli kiinnostavalla tavalla esiin haastatteluissa. Se oli selkeästi tärkeä syy yhteisasumiseen, mutta toisaalta sen merkitys sidottiin tiukasti sosiaalisuuteen, jota käyn läpi edellisessä kappaleessa.

Mia: Mites sitten... Oliko teillä jotain erityisiä syitä muuttaa just kimppakämppään? //tauko// Joitain on tietysti tullu tässä ehkä jo esiin mutta jos palataan vielä.

Mari: No Helsingis tietenki se vuokran suuruus.

[Useampi muu]: Mmm.

Mari: Mut mulla kyllä enempi painaa tää että on niinku ihmisii ympärillä.

Laura: No mul varmaa just molemmat. Mulla ei olis ollu varaa ottaa yksin kämppää mut sit, mä siis hyvin mielelläni asun muitten kanssa.

Mari: Niin no joo mullon vähän kyl sama.

Yhteisöllisyys ja taloudellisuus nähtiin molemmat painavina yhteisasumisen valintaan vaikuttavina seikkoina tai niitä ei haluttu erottaa toisistaan. Tämän aineiston perusteella ei siis voi todeta, kumpi on osallistujille merkityksellisempi hyöty, edullisuus vai ihmisten kanssa asuminen. Esimerkiksi Annan ajatukset yhteisasumisen hyödyistä antavat viitteitä siitä, ettei taloudellisuus olisi painavin tai ainoa ajava voima yhteisasumiselle.

Anna: Because, whether I'm their friend or not, it's good to be with other people and company, I like company all the time. //tauko// Apart from when I want to be alone or I'm at work, but coming home to... people is really nice. And then there is the practical reason of money.

Mia: [Yeah.

Anna: [That it's much cheaper to live with other people. And my budget for the last seven years //naurua// has gone from student budget to part time work budget so it has not really changed.

Mia: M-hmm.

Anna: If I for example had... a lot more money then maybe I would think of changing my lifestyle. Like, living.. somewhere else but... even then.. I don't think I would because I like being surrounded by people.

Pelkkä mielipide ei tietenkään osoita sitä, miten Anna tai joku muu todellisessa tilanteessa toimisi, esimerkiksi tulotason noustessa. Aineistossa eräs toinen asia kuitenkin tukee ajatusta siitä, ettei taloudellisuus olisi ainakaan ainoa syy yhteisasumiselle. Elsa asuu vanhempiensa omistamassa talossa, kodissa 1, ja alun perin he pyysivät vain häntä sinne asumaan pitkän ulkomailla oleskelun ajaksi. Perhe toivoi, että joku pitäisi asunnosta huolta ja vuokra on siksi alhainen.

Elsa: Joo, et kyl mä niinku heti ku tää niinku tuli ilmi tai mun vanhemmat pyysi että, jos voisin asuu tässä nii kyl mä aluks, oli vähän semmone että en mä tiiä et haluunks mä asuu täällä mutta sitten mulle tuli mieleen se ajatus että no,

et ehkä mä voisin asuu täällä, jos täällä ois muita mun kanssa. Et jotain kavereita jotka sattuis tarttemaan kämppää.

Edullisuus ei myöskään ole yksiselitteinen itseisarvo, vaan osallistujat puhuivat asioista, joita asunnon ja vuokran jakaminen mahdollistaa, kuten Laura jatkoi tämän alaluvun alussa olevaa keskustelua:

Laura: *Nii. Et, kyl ne painaa molemmat. Tai just siis ehkä se että nyt mä pystyn asuu ihan täällä keskustassa. Et jos mä niinku maksaisin saman verran nii, mää asuisin jossain tosi kaukana, mut tää mahdollistaa sen et pystyy asuu oikeesti ja, tää on siisti kämppä, tää on niinku tosi hieno, iso, ja täs on oikeesti kaikkee tilaa ja kaikkee et tää mahdollistaa niin paljon hienoi juttui, se että asuu yhes muitten kaa.*

Minnalle yhteisasuminen oli tuntunut pienituloisena jopa ainoalta vaihtoehdolta. Hän oli ulkomailla opiskelut päätettyään muuttanut takaisin vanhempiansa luokse, eikä hänen budjettiinsa sopivan yksión löytäminen Helsingistä tuntunut todennäköiseltä. Paitsi että yksiöt ovat Helsingissä kalliita, Minnan kokemuksen mukaan niihin oli myös paljon hakijoita. Hänellä oli huono aiempi kokemus yhteisasumisesta, mutta päätti silti antaa kodille 1 mahdollisuuden sen edullisuuden takia ja siksi, että asunto oli puitteiltaan niin hieno. Hänen kohdallaan edullisuus ehkä toimi siis houkuttelevana voimana yhteisasumisen kokeilemiseen uudestaan.

Tavaroiden jakaminen ja tasokkaamman asumisen mahdollistuminen edullisemmin tuli esiin kaikissa kodeissa, vaikka ne olivat varustelultaan eritasoisia. Kodissa 2 painavin yhteisasumisen tuoma etu tuntui olevan hyvä sijainti, mutta keskustelussa tuli esiin myös se, että jo pitkään kimppekämpänä toimineessa asunnossa keittiötarvikkeet olivat valmiina ja osa myös huoneiden kalusteista oli vanhojen asukkaiden jättämiä.

Laura: *Ja siis se, just se, siis siinäkin säästää rahallisestikin ihan valtavasti et kun mä muutin tänne, et mulla on toinen asunto mihin mä meen opiskelemaan. Et mun ei tarvi hankkia kaikkee pyykinkuivaustelinettä, astioita, niinku, kaikkee.*

Mari: *Mm.*

Laura: *Kaikkee siivousvälineitä, imuria vaikka.*

Samaan keskusteluun Mari oli tuonut ympäristönäkökulman liittyen tavaroiden jakamiseen, ja nämä asiathan kietoutuvat tiukasti yhteen.

Mari: *Nii, se ois taas lisää kamaa maapallolle.*

Tavaroiden jakaminen oli osa yhteisasumisen arkea myös muissa asunnoissa. Kodissa 3, tilavassa asunnossa apukeittiöineen oli muun muassa tiskikone, pyykinpesukone ja kuivuri, ja se nähtiin yhteisasumisen etuna.

***Niko:** Nii, mut onhan se kans, esimerkiks nyt ku meit on useempi ni sit on jotenki luonnollista et meil on just pyykinpesukone ja kuivuri ja ehkä astianpesukone ja tämmösii juttui.*

Jokaisen ei siis tarvitse omistaa kaikkia koneita, vaan jokainen oli tuonut aiemmista asunnoistaan jotakin. Kodissa 3 oli toisaalta myös käynyt niin, että pyykinpesukoneita oli kaksi, joten toinen oli jäänyt käyttämättömäksi. Myös kodissa 1 hienot puitteet, kuten moderni keittiö, kodinhoitohuone ja kylpyamme nähtiin isona plussana. Suuressa asunnossa iso merkitys annettiin myös tilavuudelle. Havainnointijaksoni aikana kiinnitin siihen huomiota itsekin. Kenttäpäiväkirjassani mainitsen, kuinka

Täällä on paljon tilaa. Yhteisiä tiloja on enemmän, kuin makuuhuoneiden neliömäärä. Keittiö-oleskelutila on iso ja avara, ja ruokapöytään mahtuisi isokin illallisseurue. Kun olen alakerrassa ja Minna yläkerrassa, on helppo unohtaa toisen läsnäolo ja olla rauhassa itsekseen. (Kenttäpäiväkirja 16.2.2020)

Tämän aineiston perusteella yhteisasumisen taloudellisuus tuntuu olevan asujille merkittävä asia, mutta ei ainoa syy valittuun asumismuotoon. Toisaalta on mahdollista, että etenkin ryhmähaastatteluissa omien kämppekavereiden kanssa taloudellisuuden nimeäminen pääsyyksi asumiseen olisi ollut epämiellyttävää, ja siksi sen rinnalle nostettiin halu jakaa arkea muiden kanssa. Lisäksi pelkän taloudellisuuden sijaan korostettiin niitä arvoja tai asioita, joita asunnon jakaminen mahdollistaa: hyvän sijainnin, hienon ja tilavan asunnon sekä tavaroiden jakamisen tuoman rahansäästön ja ympäristöhyödyn.

Sophia Maalsenin (2019) mukaan Sydneyssä yhteisasujien pääasiallinen motiivi on taloudellisuus, eli se, ettei yksin ole varaa toteuttaa toivomansa kaltaista asumista. Maalsen yhdistää yhteisasumisen yleistymisen siten asumisen kallistumiseen. Kuten Heath ym. (2018), myös Maalsen tunnistaa, että vaikka taloudelliset motiivit ajavat yhteisasumiseen, yhdistyy motiiveissa myös muita, erityisesti sosiaalisia аспектеja painottavia syitä. Myös Suomessa asumisen kulujen noususta puhutaan paljon, ja Helsingissä vuokra-asuminen on muuta maata kalliimpaa. Maalsen (2019) erittelee myös aineistostaan sijainnin yhdeksi

erilliseksi motiiviksi. Itse näen, että sijainti on yhteydessä taloudellisuuteen, sillä sijainti vaikuttaa asumisen hintaan ollen siis yksi asumisvalintaan vaikuttava tekijä muiden joukossa. Tässä tutkimuksessa sijainti oli yksi ”etu”, jonka asunnon jakamisella saattoi saavuttaa, muita etuja olivat mm. tavaroiden, kuten kodinkoneiden jakaminen ja tila.

4.3 Normatiiviset odotukset yhteisasumisesta

Yksi kysymykseni haastatteluissa liittyi ulkopuolisten mahdollisiin kommentteihin yhteisasumisesta ja siihen, nähdäänkö yhteisasuminen yleisenä. Osallistujien kokemukset vaihtelivat tässä asiassa melko paljon. Osa koki yhteisasumisen omassa tuttavapiirissään hyvin tavallisena asiana, jota kukaan ei ole kummeksunut tai kommentoinut. Yhteisasuminen mielletään usein nuorten ja opiskelijoiden väliaikaiseksi asumismuodoksi (Salmi 2019) ja se tuli tässä tutkimuksessa myös vahvasti esiin. Esimerkiksi alle 30-vuotias Elsa pitää oman ikäistensä elämässä yhteisasumista tavallisena.

Elsa: [...] Musta tuntuu että toki mun ympärillä on ihmisiä jotka monet on asunu vaikka kimppakämpässä iteki [...] Nii tavallaan se on aika normi, myös. Ehkä. Niinku tän ikästen... elämässä että on jossain vaiheessa ollu ehkä kimppakämpässä myös. [...] Et musta tuntuu et se ei ehkä oo semmonen outo asia ainakaan. Semmosta ei oo tullu vastaan. Et enemmän sitte just... vaikka kivoja kommentteja.

Kodissa 2, jossa osa asukkaista oli hieman vanhempia ja osa kokeneita yhteisasujia, koettiin yhteisasumisen muuttuneen hyväksyttäväksi viime aikoina:

Laura: Mut siis, ehkä se alkaa olee jotenkin semmonen normi, et kun Helsingis alkaa oikeesti vuokrat olee sitä tasoo et ei sul oo varaa asuu yksin, niin aikuiset ihmisetkin siis asuu kimppakämpissä eikä se oo enää mitään semmosta hörhökommuunimeininkiä vaan

Mia: Mm.

Laura: Tai niinku et ei siihen enää liity semmosta jotenkin oletusta, tai semmosta niinku outoutta.

Mia: Joo

Laura: Vaan se on nykyään vaan semmonen käytännöllinen ratkaisu, mitä ihmiset tekee.

Mari: Nii joo, se on tullu sieltä seitkytluvulta se kommuuni että kaikki on niinku yhteistä ja...

Laura: Mm.

Mari: Et semmonen sosialistinen meininki.

Laura: Nii.

Mari: Et eihän se nyt enää oo semmosta ja sit se on ihan viime vuosina muuttunu ihan normaaliks tää homma.

Ennakkoluulot yhteisasumista kohtaan ovat siis Marin ja Lauran mukaan vähentyneet, ja Lauran mielestä siihen on vaikuttanut vuokratason nousu, joka on tehnyt yhteisasumisesta ”käytännön ratkaisun” ja siten yleisempää. Luotettavia tilastoja asiasta ei löydy, mutta viitteitä yhteisasumisen yleistymisestä on näkyvissä, kuten pohdin edempänä. Mari toi esiin kommuuni-sanana yhteyden sosialistiseen ideologiaan, mutta koki, ettei nykyisellä ”kimppakämpä”-asumisella ole sosialismin kanssa mitään tekemistä.

Rosan kokemat ulkopuolisten ihmettelyt olivat liittyneet ikään ja elämänvaiheeseen, joka ei normien mukaan sopinut yhteisasumiseen. Rosa on sunnilleen saman ikäinen Elsan kanssa, mutta koki erityisesti työkavereidensa pitävän yhteisasumista outona.

Rosa: *Mut kyl mun mielestä sitte riippuu vähän, koska [...] tai siis ei nyt sellasii läheisii ystävii, ei ne nyt sano mulle et missä sä asut tai tälle mut, kyl aika paljon kuulee sillee et mä en missään nimessä haluis asuu kenenkään kaa ja [...] jos on jossain tietys iässä jo et jos kolkyt alkaa ole jo, että mitä sä nyt asut vielä kimppakämpässä? Et kyl niitä kuulee tollasii vielä et ei se oo mikään mun mielestä normi kaikille missään nimessä [...]*

Rosan kokemuksissa näkyy, kuinka ikä ja elämäntilanne vaikuttavat siihen, miten yhteisasumiseen suhtaudutaan. Koska yhteisasuminen liitetään normatiivisesti nuoruuteen ja opiskeluun, sen valintaa vanhemmalla iällä ja valmistumisen jälkeen saatetaan kummeksua. Tutkimukseen osallistuneista yhteisasujista moni oli nuori, ja vaikka he eivät olleet itse kokeneet ihmettelyä asumisestaan, osan puheista ilmeni ajatus siitä, että vanhempana yhteisasuminen olisi erikoisempaa. Anna koki itsekin tilanteen kodissa 1 ikään kuin välivaiheena, jossa kaikki nuoret asukkaat vielä etsivät omaa polkuaan, eikä lopullisena kotina.

Anna: *Whereas here we, I think we're still in this stage of... Elsa is still a student, Minna just got back from England. Like, finding our feet, in a way.*

Mia: *Yeah.*

Anna: *Like it's not a.... Yeah, finding our feet way, like temporary, until we... become grown up //nauraen, molemmat nauraa//.*

Kodin 2 keskustelussa yksin asumisen tiukkaa normia tietyn iän jälkeen kyseenalaistettiin.

Rosa: *Nii, sillai et kyllähän me silti ollaan vielä, tai silti ihmiset on sillai että, tiettyyn ikään mennessä pitää sitten muuttaa yksin ja asua yksin ja, et vaik on tosi paljon ongelm-, tai siis tosi moni ihminen asuu yksin, ja sit puhutaan koko ajan et se on ongelma et vanhat ihmiset esimerkiksi asuu yksin ja kuolee yksin, kukaan ei edes tiedä et ne kuolee et tällasia on uutisissa ja ihmiset on et voi voi voi tällasta, mut silti on sellanen kuva että, no kyl sun silti pitää siinä, ku sä oot, jossain tiettyssä iässä, et sä voi enää asuu välttämättä jaetussa asunnossa että, kyl mä ainaki kuulen sitä aika paljon edelleen [...]*

//paljon myötäilevää muminaa//

Laura: *Nii sit, silti ihmisil on just hirvee semmonen toisen ihmisen nälkä.*

Rosa: *Nii*

Laura: *Sillee et ois kiva tulla kotiin ja siellä olis joku.*

Rosa: *Nii*

Laura: *Ja sit silti on outoo asuu yhdessä jonku kanssa, jonka kanssa sä et oo missää romanttisessa suhteessa.*

Rosa: *Nii*

Laura: *Mikä on jotenki tosi hassua.*

Rosa: *Nii*

Liisa: *Mm*

Laura: *Et, miks ihmeessä on niin tiukka jotenki.*

Perinteinen, länsimainen normatiivinen koti-ideaali on vahvasti sidoksissa perheeseen (Blunt & Dowling 2006) ja se näkyi myös keskusteluissa. Kaikissa tutkimuskohteissani koti yhdistettiin jossain kohtaa perheeseen tai parisuhteeseen. Toisaalta yhteisasuminen nähtiin ensisijaisesti vaihtoehtona yksin asumiselle, ja perhe tai parisuhde mahdottomana tai vaikeana yhdistää yhteisasumiseen, mutta toisaalta ihmeteltiin myös oletusta siitä, että aikuisena kodin saisi jakaa jonkun kanssa vain romanttisessa suhteessa. Perheen yhteys kotiin tuli esiin sekä suoraan että ikään kuin taustalla vallitsevana oletuksena. Esimerkiksi Anna pohti, miksei tunne asuntoa kodikseen:

Anna: *Because it's not your home. In a way. Like you know like, it's not where I'm gonna have my family, and you know this idea of family, and I don't live with [kumppanin nimi] for example, maybe that plays a role. Maybe if I'd live with [kumppanin nimi] it would, that would feel like home.*

Annan ideaalin kodin kuvitelmaan liittyy pohdinnan perusteella siis perhe tai kumppani, minkä takia hän ei täysin saavuta kodin tunnetta yhteisasunnossa. Ajatus yhteisestä kodista kumppanin kanssa saattoi vaikuttaa siihen, millaisia asioita Anna toi haastattelussa esiin. Hän oli tässä tutkimuksessa ainoa, joka ei kertonut tuntevansa nykyistä

asuntoa kodiksi, vaikka kertoi monia hyviä puolia asunnosta sekä aiemmista kokemuksistaan yhteisasumisesta ja kyseenalaisti itse myös perhekeskeistä käsitystä kodista. Palaamme Annan pohdintaan tämän luvun lopussa.

Kuten yllä tuli esiin, ihmissuhteet kotona yhteisasunnossa rinnastettiin keskusteluissa myös perheeseen, mikä osoittaa kodin ja perheen vahvaa yhteen liittämistä. Usein ihmiset, joiden kanssa koti jaetaan, ovat perhettä. Kämppekaverit voivat ikään kuin korvata puuttuvaa perhettä, jos sellaista ei ole. Alla olevassa sitaatissa taas parisuhteen puuttuminen nähdään ikään kuin luonnollisena syynä entisten kämpppisten yhteisasumiselle, joka on jatkunut opiskeluajan jälkeen.

Antti: *Mut sielt meidän solusta nämä jotka on sitte, asumisaika loppunu ja ylipäättään muutenki muuttanu ni, on muutamii näitä jotka on viime aikoina sit kanssa just päätyny kimppakämppiin [että sitte*

Mia: *[Hmm, okei*

Antti: *Ennen kaikkee just [...] jos ei oo ollu mitään parisuhdetta tai mitään muuta semmosta nii sit se on ollu semmonen kätevä.*

Perhe otettiin myös avoimemmin esiin erityisesti nuorten osallistujien keskuudessa, ja nähtiin tulevaisuudessa vaihtoehtona, joka ensisijaisesti sulkisi yhteisasumisen pois. Osalle ajatus oman perheen perustamisesta ja sen myötä oman kodin hankinnasta tuntui hyvin tärkeältä ja yhdistettiin aikuistumiseen.

Paula: *Mä ehkä nään sen silleen päin että... no jos mä nyt oon ikuisesti sit //nauraen// tai siis et jos kävis nyt silleen et erois ja sit ois loppuelämänsä sinkku [...] Nii, I don't know, maybe sit vois miettii jotain tilannetta, mut kyllä ajattelee sillee et pikkuhiljaa haluis perustaa perhettä ja rupee käymään niinku, tai siis semmosta ihan normaali arkee.*

Elsa: *Ja en tiedä toki, jos jotain vaikka lapsia hankkis niin kyl must tuntuu että, ehkä se on kuitenkin aina helpompi sitte omassa [...] talossa et sitte, siin on vähän semmonenki fiilis että, jos mul ois vaikka lapsia nii sitte mä pidän hereillä koko //naurua// muuta taloo et kyllähän siin tavallaan tulee semmone oma, omatki sillee velvollisuudet sitte siinä että, ei voi ihan... et se riippuu vähän et mitä tulevaisuus tuo mukanaan.*

Yksi haastateltava mainitsi perheellistymisen esteenä yhteisasumiselle tulevaisuudessa siitä näkökulmasta, että sopivat kämppisehdokkaat vähenevät, vaikka itseä yhteisasuminen voisi kiinnostaa.

Minna: *Mut sinänsä mä voin kuvitella, et mitä vanhemmaks tulee ja sitä enemmän ihmisil on niinku just parisuhteita ja ehkä haluu asuu kumppaneidensa kanssa [...] Niin sillee mä voin kuvitella et tulee olee harvempii ihmisii joita se niinku kiinnostais. Ja mä en esimerkiksi, oo ihan varma minkälaista se ois vaikka asuu jossain kimppakämpässä jos siel ois joku, et asuis joku joka ois niinku pari //naurahdus//. [...]mä voisin kuvitella et se vois olla, ehkä vähän eri dynamiikka tai.. vähän jotenki jänskä.*

Yllä mainitaan myös haastava dynamiikka skenaariossa, jossa yhteisasunnossa asuisi pariskunta. Samaa aihetta käsiteltiin kodin 3 ryhmäkeskustelussa, jossa perheiden yhteisasuminen tuotiin mahdollisuutena esiin, mutta ei nähty omalle kohdalle sopivana.

Paula: *Nii, ja onhan siis niit ihmisii jotka asuu kimppakämpässä perheen kaa, tai siis tavallaa, niitähän on, olemassa kuitenkin. Mut, ite ainkai haluu niinku omistaa asunnon ja sillee, et mulle se on tosi tärkeit ja sit semmone niinku... oma koti, on olemas, niinku konseptina, mitä mä tavottelen mun elämässä kuitenkin.*

Mia: *Mm*

Antti: *No, aikalailla, vähän niinku sama.*

Perheen ja kodin yhteyteen liittyen esiin nousee kaksi mielenkiintoista seikkaa. Ensinnäkin ihmissuhteet kotona rinnastettiin herkästi perheeseen, kuten tulee ilmi sosiaalisia suhteita käsittelevässä alaluvussa 6.2.1. Toiseksi perhe nähtiin pääasiassa vaikeana yhdistää yhteisasumiseen eli yhteisasuminen nähtiin ensisijaisesti perheettömien asumismuotona. Tutkimissani yhteisasunnoissa ei asunut perheitä, joskin yhdellä osallistujalla oli pieniä lapsia, joiden luona toisessa kaupungissa hän asui viikonloput. Valtaosa tunsi yhteisasunnon kodiksi, mutta osalle osallistujista kyse on nuoruuden välivaiheesta ennen sitä ”oikeaa” kotia, johon liitetään perhe tai parisuhde.

Yhteisasuminen nähtiin toimivana ja hyvänä asumismuotona, mutta samaan aikaan normatiivinen koti-ideaali tuli esiin muiden ihmisten ennakkoluuloissa tai saattoi vaikuttaa asenteisiin tai toiveisiin kodista ja tulevaisuudesta. Mackee ym. (2017) totesivat asuntojen hintojen nousun vaikuttavan vuokraajasukupolven kuulumisen ja kodin tunteisiin ja aiheuttavan tyytymättömyyttä, sillä omistusasunnon ideaali vaikuttaa vahvana hintojen noususta huolimatta. Mahdollisesti vastaava mekanismi vaikuttaa myös yhteisasumisen taustalla. Vaikka asumisessa ei sinänsä ole mitään vikaa, kulttuurinen normi omassa asunnossa yksin tai perheen kanssa asumisesta voi vaikuttaa taustalla ja saada aikaan epäonnistumisen tunnetta, joka vaikuttaa kodin tunteeseen. Annan pohdiskelu kodista tuo

esiin kysymyksen siitä, voisiko kodin tunteen saavuttaa paremmin, jos kotiin yleensä liitetyt arvot päivittäisi oikeasti itselle arvokkaisiin asioihin.

Anna: [...] I'm not sure whether shared living is something that... is becoming more acceptable for adults, or, you know, for a longer period of time, to live with other people. 'Cause in the past, you were... encouraged to live with your partner, or your couple, as soon as you were with them. That maybe... people do it for longer and longer I don't know. And then, maybe... I struggle to call it home because I'm holding the... traditional idea of home in my head.

Mia: Yeah.

Anna: Rather than thinking of the values of home. Like I'm happy here... I'm with friends, you know. I feel safe here... Like, they should really be the values of home but, instead I think of this idea of, it should be for life and... maybe with my partner.

Mia: Yeah.

Anna: So maybe it's my idea of home that should change.

5 Yhteenveto ja johtopäätökset

5.1 Yhteenveto kriittisen kodin maantieteen näkökulmasta

Kriittinen kodin maantiede pyrkii hahmottamaan kotia käsitteenä monipuolisesti ja jakaa sen teoreettisesti kolmeen osa-alueeseen: 1. koti materiaalisena ja kuvitteellisena, 2. koti, identiteetti ja valta ja 3. kodin monitasoisuus (Blunt & Dowling 2006). Näiden osa-alueiden kautta koti hahmottuu paitsi fyysisenä rakennuksena ja henkilökohtaisena kodin tunteena, myös käsitteenä, johon liittyy valtasuhteita ja poliittinen aspekti. Edellisessä luvussa koti hahmottuikin ensin materiaalisena, kuvitteellisena ja sosiaalisena prosessina yhteisasunnossa. Materiaalisina kodin luomisen keinoilla vahvistetaan yksityisyyttä ja luodaan kodikkuutta. Sosiaalisena prosessina kodin tunteeseen vaikuttavat ihmissuhteet kotona, ja kodin tunteen kannalta sopivien ihmisten läsnäolo on tärkeää. Yhteisasuminen vaatii joustavuutta, kunnioitusta ja sopivia ihmisiä, jotka mahdollistavat kodin tunteen. Sosiaalinen ja taloudellinen (materiaalinen) kietoutuvat tiukasti yhteen asumisen valinnoissa.

Identiteetin ja vallan osa-alue tulee niin ikään esiin sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta: ennakoluulot asumismuotoa kohtaan tuovat esiin normatiiviset kotikäsitteet. Yhteisasunto normitetaan opiskelijoille ja nuorille, jolloin sitä ei nähdä aitona vaihtoehtona muille ikäryhmille. Toisaalta ennakoluulot ovat vähentyneet, ja se näkyy myös yritysten ja median kiinnostuksena, sekä mahdollisesti yhteisasumisen lisääntymisenä yli 30–40-vuotiaiden ikäryhmässä (Kannisto 2020). Perhekeskeinen koti-ideaali vaikuttaa myös yhteisasunnossa siihen, millaisten asioiden nähdään luovan kodin tunnetta.

Kodin monitasoisuus tuli tässä tutkimuksessa osa-alueista vähiten esiin, mutta yhteisasumisesta saadun samankaltaiset tulokset Iso-Britanniassa ja Australiassa toteutettuiden tutkimusten kanssa viittaavat siihen, että samanlaiset mekanismit ohjaavat yhteisasumista eri puolilla maailmaa. Lisäksi tutkimus osoittaa ylipäänsä, että kodiksi voi kokea myös yhteisasunnon, vaikka yhteiset tilat ovat yhteisiä ja täysin yksityinen on vain oma huone.

Kriittisen kodin maantieteen kehys auttaa ymmärtämään kotia käsitteenä. Tässä tutkielmassa olen pyrkinyt irrottautumaan normatiivisesta kotikäsitteestä ja siksi

esimerkiksi kyseenalaistamaan ydinperhekeskeistä kotimallia. Kriittisen kodin maantieteen kannalta olennaisena näen yhteisasumisen monimuotoisuuden. Siksi tarkoituksenani ei ole kategorisoida yhteisasumista tai luoda sille sääntöjä. Tämä tutkimus osoittaa, että yhteisasuminen on monimuotoista niin materiaalisesti, kuin sosiaalisesti, eivätkä sen taustalla vaikuta yksiselitteiset motiivit tai syyt. Perhekeskeisen ideaalin kodin normit vaikuttavat yhteisasumiseen, mutta toisaalta se on myös viime vuosina muuttunut hyväksyttäväksi. Modernina ilmiönä yhteisasumisessa on samanlaisia piirteitä eri puolilla maailmaa, ja mahdollisen lisääntymisen takia sen tutkiminen pidemmälle on mielekästä ja tarpeen.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus ja onnistuminen

Koska tutkimusta ei ole mahdollista toistaa sellaisenaan, laadullisen tutkimuksen luotettavuus syntyy tulosten todenmukaisesta kuvailusta ymmärrettävällä ja luettavalla tavalla sekä tulkinnan johdonmukaisuudesta ja läpinäkyvyydestä (Crang & Cook 2007: 146). Tässä tutkielmassa pyrin kuvailemaan polun, jota pitkin kuljen tutkimuskysymysten asettamisesta kohti seuraavassa alaluvussa esiteltyjä johtopäätöksiä. Pohdintani perustuu kolmessa yhteisasunnossa tekemiini havaintoihin, keskusteluihin ja muistiinpanoihin, joita olen jäsentänyt lukijalle ja yhdistänyt niitä aiempaan tutkimuskirjallisuuteen yhteisasumisesta, yhteisöllisestä asumisesta, asumisesta ja kodista. Pyrin tulkinnassani johdonmukaisuuteen, selkeyteen ja läpinäkyvyyteen, joka auttaa lukijaa hahmottamaan prosessin kulkua, sen haasteita sekä tulkinnan perusteita. Pohdin menetelmällisiä haasteita avoimesti luvussa 3, jossa lukijalla on mahdollisuus arvioida valintoja ja hahmottaa tutkimuksen kulku todenmukaisesti.

Etnografinen lähestymistapa osoittautui haastavaksi, ja prosessi olikin opettavainen. Tutkimuksen onnistumiseen vaikutti haastava aikataulu ja tutkijan eli minun kokemattomuuteni. Jälkikäteen koen, että etnografiseen kenttätööhön olisi pitänyt varata enemmän aikaa, joka olisi mahdollistanut osallistujiin tutustumisen paremmin ja ehkä useamman vierailun kodeissa. Jännityksen ja epävarmuuden, sekä kiireen takia kentälle heittäytyminen ei onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla. Vierailut etenkin kodeissa 2 ja 3 jäivät lyhyiksi, ja osittain keskustelujen sisältö jäi pinnalliseksi. Pidempi havainnointi ja

syvällisemmät haastattelut olisivat kenties mahdollistaneet syvällisemmän analyysin ja tuoneet esiin vielä erilaisia nyansseja yhteisasumiseen liittyen. Esimerkiksi yksilöhaastattelut ryhmähaastattelujen lisäksi kaikissa kodeissa olisivat kenties avartaneet yhteisasujien välisiä ihmissuhteita lisää. Se olisi kuitenkin vaatinut niin paljon lisää työtä, ettei ollut tämän tutkielman puitteissa mahdollista. Jos toteuttaisin tutkielman uudelleen, keskittyisin menetelmällisten valintojen harkintaan paremmalla tietämyksellä etnografian käytännöstä.

Lisäksi pohtisin tarkemmin aiheen rajausta ja tutkimuksen fokusta. Jos tutkimus olisi esimerkiksi keskittynyt ainoastaan kodin tunteeseen, eikä kriittisen maantieteen kautta lisäksi normatiivisiin käsityksiin ja kotiin laajempaan käsitteenä, analyysi olisi jälleen mahdollisesti ollut syvällisempi. Toisaalta asumisen normit ovat olennaisessa osassa yhteisasumisen todellisuudessa, ja niiden esiin tuominen tekee tutkielmasta yhteiskunnallisesti merkittävemmän. Tutkielma onnistuu vastaamaan tutkimuskysymyksiinsä (seuraavassa alaluvussa), ja tavoitteen valottaa yhteisasumista ilmiönä voi nähdä onnistuneen. Aiempaa kotimaista tutkimusta aiheesta ei ole, joten jo yhteisasumisen tuominen akateemiseen keskusteluun yhteiskunnallisesti merkittävänä ilmiönä on tärkeää. Ehdotan tällä tutkielmalla yhteisasumisen määritelmää ja esittelen kolme esimerkkikotia, joissa yhteisasuminen on koettu pääosin onnistuneena asumismuotona. Lisäksi tutkielma tuo esiin yhteisasumisen mahdollisia haasteita ja asumisen normeja suhteessa yhteisasumiseen. Ehdotan myös tutkimukseni perusteella mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

5.3 Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkielman alussa asetin kolme tutkimuskysymystä. Ensimmäisenä kysyin, millaiset asiat luovat kodin tunnetta yhteisasumisessa. Kodin tunteella tarkoitan positiivista, turvallisuuden ja merkityksellisyyden kautta ilmenevää henkilökohtaisesti koettua tunnetilaa. Tulkitsin kodin tunteen luomiseksi paitsi asiat, joista osallistujat kertoivat, myös aktiivisen toiminnan materiaalisien ympäristön kanssa, eli kodin luomisen.

Etnografisen tutkimukseni perusteella kodin tunnetta luovat yhteisasunnoissa pääasiassa materiaaliset seikat sekä muiden ihmisten läsnäolo. Materiaalisia seikkoja ovat asunnon fyysinen olemus sekä sisustus, jotka luovat toisaalta ”kodinomaisuutta” mutta myös tilaa ja yksityisyyttä. Oman huoneen sisustaminen esimerkiksi valokuvien ja

merkityksellisten tavaroiden kanssa voi olla kodin tunteen kannalta tärkeää, mutta materiaaliset seikat eivät ole kaikille yhtä olennaisia. Oman huoneen luoma yksityisyys oli kaikissa asunnoissa tärkeää, mutta yhteisten tilojen määrä, käyttö ja merkitys vaihteli. Luovia keinoja käytettiin ”tavallisen” asunnon muokkaamiseksi yhteisasumiseen. Yksityisyyttä voitiin lisätä esimerkiksi äänieristyksen parantamisella ja esimerkiksi keittiössä hyllyt voitiin jakaa niin, että jokaisen on helpompi pitää omaa talouttaan.

Lisäksi kodin tunnetta loivat kotona olevat sosiaaliset suhteet, joiden toimivuus mahdollisti turvallisuuden ja kuulumisen tunteen, sen että voi olla oma itsensä, eikä tarvitse varoa. Sosiaaliset kontaktit tuovat turvallisuuden tunnetta ja tutkimissani asunnoissa muiden ihmisten läsnäolo nähtiin positiivisena. Ihmissuhteiden toimivuus sekä kunnioitus ja joustavuus on kuitenkin tärkeää, eikä sosiaalinen kontakti kotona siten ole automaattisesti positiivinen asia. Kahdessa tutkimistani asunnoista asukkaat olivat tunteneet ennalta ainakin osittain. Kodissa 2 koettiin tärkeänä se, että kaikki osallistuvat uuden asukkaan valintaan ja tapaavat hänet ennen muuttoa. Nämä asiat luovat perustan sosiaaliselle kanssakäymiselle. Esimerkiksi kodissa 3 verrattiin tilannetta opiskelijoiden soluasumiseen, jossa on asukkaiden mukaan mahdollista käyttää yhteistä keittiötä tuntematta ketään kämppekavereistaan. Toisaalta asunnon 3 asukkaat kertoivat myös tilanteista, joissa samanlaiseen soluun voi syntyä hyvinkin yhteisöllinen ”meininki”. Fyysinen asunto tai asumisjärjestely ei siis yksin tee yhteisasumisesta toimivaa, vaan se edellyttää myös sopivia ihmissuhteita, kuten Heath ym. (2018) esittävät. Yhteisöllisyys tai sosiaalisuus ei siis myöskään ole automaatio yhteisasumisen piirissä käyttämälläni määritelmällä, vaan se syntyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, joka mahdollistuu tutustumisen, kunnioituksen ja joustavuuden kautta.

Toiseen kysymykseeni eli siihen, miksi yhteisasuminen on valittu, vastaus ei ole aivan yksiselitteinen: muiden ihmisten läsnäolo tai yhteisöllisyys ja taloudellisuus olivat molemmat tärkeitä. Se ei toisaalta ole yllättävää, sillä asumista ohjaavat valinnat ovat hyvin monimutkaisten prosessien seurausta (Hasu 2010: 60–61, Heath ym. 2018). Taloudellisuus on kuitenkin tämän tutkimuksen perusteella merkittävässä roolissa ja yhteisasumisen koettiin mahdollistavan tasokkaamman asumisen esimerkiksi sijainnin tai asunnon varustelun kautta. Yhteisöllisyys tai ”muiden ihmisten kanssa asuminen” koettiin kuitenkin myös tärkeäksi syyksi yhteisasumiselle.

Vaikka tämäkin tutkimus toi esiin lähinnä positiivisia puolia yhteisasumisesta, vuokratason nousu voi aiheuttaa tilanteen, jossa yhteisasuminen on joillekin todella taloudellisesti ainoa vaihtoehto saavuttaa halutun kaltainen asuminen. Jos yhteisasuminen on pakotettua, siitä tulee herkemmin negatiivista, sillä kaikki eivät yksinkertaisesti ehkä halua asua muiden kanssa, jolloin ihmissuhteet kotona eivät välttämättä toimi (Heath ym. 2018). Yhteisasumisen normalisoituminen on asumisen monimuotoisuuden kannalta hyvä asia, mutta jos normalisoitumista ajaa ainoastaan taloudellinen intressi eikä yhteisasumisen onnistumisen kannalta olennaisiin asioihin kiinnitetä huomiota, kehitys voi kääntyä huonoksi. Jos yhteisasumisesta tulee suurkaupungeissa uusi normaali, vuokrataso voi myös nousta entisestään. Jos asunnosta saa suuremmat voitot vuokraamalla jokaisen huoneen erikseen ja kysyntää riittää, voi yhteisasuminen lisääntyä. Yritysten, kuten A-kruunun, kiinnostus myös uudistuotantoon (ryhmävuokrakodit) viittaa siihen, että yhteisasumisen potentiaali taloudellisessa mielessä on huomattu.

Kolmanneksi kysyin, mitä yhteisasuminen on suhteessa normatiivisiin oletuksiin kodista. Kuten totean tämän tutkielman alussa, yhteisasuminen normitetaan Suomessa vahvasti opiskelijoiden ja korkeintaan muiden nuorten asumismuodoksi ja tämä tuli esiin myös tässä tutkimuksessa. Moni koki yhteisasumisen opiskeluun tai uran alkuun liittyvänä välivaiheena, ja sellaisena sitä ei oltu ihmetelty tai paheksuttu. Jotkut osallistujista olivat kohdanneet ulkopuolisten ihmettelyä asumismuotoaan kohtaan ja ihmettely liitettiin juuri ikään tai elämänvaiheeseen. Toisaalta esimerkiksi tämän tutkimuksen yhteisasumisen konkari, Mari, koki että selvä muutos on tapahtunut 1990-luvulta: että yhteisasuminen on paljon normaalimpaa nykyään. Tämän tutkimuksen perusteella vaikuttaa siis siltä, että normi yhteisasumisesta opiskelijoiden asumismuotona on edelleen olemassa, mutta asenteet yhteisasumista kohtaan ovat muuttuneet hyväksyvämmiksi.

Vallitseva koti-ideaali sisältää myös ajatuksen perheestä, joten analysoin yhteisasumista myös suhteessa tähän ideaaliin. Vaikka yhteisasuminen nähtiin omalla kohdalla toimivana sillä hetkellä, perhekeskeinen normatiivinen kotikäsite vaikutti taustalla joko niin, ettei yhteisasumista nähty tulevaisuudessa vaihtoehtona tai niin, että yhteisasumisessakin arvostettiin ”perheen kaltaista” asumista. Perheeseen yhdistettiin muiden ihmisten läsnäolon lisäksi esimerkiksi yhteisten tilojen olemassaolo ja pysyvyyteen viittaava kodikkuus esimerkiksi viherkasvien ja huonekalujen myötä. Perhe ja koti liitetään

siis vahvasti yhteen, ja ihmisten läsnäoloa pidetään kodin tunnetta vahvistavana myös yhteisasunnossa. Ihmissuhteiden toimivuus on tärkeässä osassa yhteisasumisen onnistumisessa, kuten se on myös perheissä (Heath ym. 2018).

Kukaan tämän tutkimuksen osallistujista ei suoraan pitänyt kämppäkavereitaan perheenä. Ajatus perheestä liitetäänkin yleensä romanttiseen rakkauteen, ja kämppäkavereista puhuttiin kämppäkavereina tai ystävinä. Ihmissuhteiden syvyys vaihteli paljon, mutta silti toisten ihmisten läsnäoloa pidettiin mukavana asiana. Voisivatko kämppäkaverit muodostaa perheen kaltaisen, kenties kevyemmän, mutta silti merkityksellisen yhteisön, joka tuo turvaa ja sosiaalista sisältöä elämään? Yksin asuminen on yksi asumisen kasvavista trendeistä. Perheen perustaminen viivästyy, ja Suomessa on ollut esillä myös syntyvyyden lasku. Lisäksi yksin asuu paljon ikääntyviä, joiden yksinäisyys ja tuen tarve aiheuttavat huolta.

Kriittinen kodin maantiede pyrkii kyseenalaistamaan kodin normeja, joista perhe on yksi vahvimmista. Kuten feministinen kritiikki on tuonut esiin, koti ei aina ole positiivisten tunteiden paikka, vaan se on myös keskeinen sorron ja väkivallan paikka. Tässä tutkimuksessa esiin tulleilla perheen kaltaisilla sosiaalisilla suhteilla tarkoitettiin positiivisia asioita, kuten turvallisuutta, huolenpitoa ja kuulumisen tunnetta, mikä ehkä osoittaa vallalla olevaa normia ideaalista kodista. Perheen kaltaiset sosiaaliset kontaktit kotona nähtiin positiivisena asiana tutkimukseen osallistuneissa kodeissa, mutta aiemmat kokemukset yhteisasumisesta toivat esiin myös muiden ihmisten läsnäolon negatiivisena asiana. Siksi ihmissuhteiden toimivuus on yhteisasumisessa keskeistä, kuten se toki on myös perheissä (Heath ym. 2018) vaikka sitä usein pidetään itsestään selvyytenä.

Tutkielman tarkoituksena oli valottaa yhteisasumista ilmiönä ja kyseenalaistaa siihen liitettäviä normeja kriittisen kodin maantieteen teorian kautta. Yhteisasuminen on monimuotoinen, mutta määritelmällisesti epämääräinen asumismuoto. Monimuotoisuus ilmeni jo kolmessa yhteisasunnossa materiaalisten seikkojen muodossa sekä asukkaiden ajatuksissa yhteisasumisesta, ja laajempi tutkimus toisi esiin varmasti paljon lisää luovia järjestelyitä, joilla kodin tunnetta luodaan normatiivisen koti-ideaalin ulkopuolella.

Määritelmällinen epämääräisyys tarkoittaa sitä, ettei yhteisasumiselle ole vakiintunutta sanastoa. Määrittelin itse yhteisasumisen tutkielman alussa tarkoittamaan vapaaehtoista asuinhuoneiston jakamista siten, etteivät kaikki asukkaat ole perheenjäseniä keskenään.

Määritelmä on minusta edelleen toimiva, sillä sen laajuus ottaa monimuotoista asumista huomioon paremmin, kuin esimerkiksi Tilastokeskuksen käyttämä määritelmä ”kimppakämpistä”. Voisi kuitenkin olla hyödyllistä tutkia yhteisasumisen erilaisia muotoja sekä niistä käytettyjä sanoja hieman pidemmälle. Tutkimuksen aikana erilaisiin yhteisasuntoihin viitattiin lukuisilla sanoilla: kimppakämpä, kommuuni, yhteisö, soluasunto, jaettu asunto. Tähän tutkimukseen osallistuneissa asunnoissa asumismuotoa kutsuttiin pääasiassa kimppakämpäksi, ja etnografisen työni aikana huomasin käyttäväni jopa itse eniten sanaa kimppakämpä, vaikka määritelmällisesti tarkoitin yhteisasuntoa. En kannata tiukkaa kategorisointia, sillä se voisi luoda jälleen uusia normeja, joita tämä tutkielma pyrkii nimenomaan purkamaan, mutta eri termien merkityksiä voisi olla perusteltua pohtia. Ehdotan siis yhteisasumista yläkäsitteeksi, jonka alle kaikki erilaiset termit ja erilaiset yhteisasumisen muodot kuuluvat.

Jos yhteisasuminen nähdään osana yhteisöllisen asumisen kenttää, tulee sen erityispiirteet huomioida verrattuna esimerkiksi yhteisöasumiseen. Vaikka vaikuttaa siltä, että monet samanlaiset asiat yhteisöllisyyteen, turvallisuuteen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyen olivat tärkeitä yhteisasunnoissa ja yhteisötaloissa, yhteisöasuminen on vahvasti sidoksissa arkkitehtuuriin ja asuntotuotantoon, sillä siinä keskeistä on talon suunnittelu yhteisöllisyyttä ja yhteisiä tiloja ajatellen ja asukkaiden kanssa yhdessä. Helamaa & Pylvänen (2012: 21) toteavatkin, että rakennusprosessi vaatii asukkailta valtavasti resursseja, eikä siksi ole kaikille mahdollinen ja ehkä tavoita esimerkiksi yksinäisyydestä kärsiviä. Sen sijaan yhteisasumisen vaatima panostus voi olla paljon pienempi, sillä yhteisasuminen usein muodostuu ”tavalliseen” asuntoon, jossa asukkaat ovat vuokrasuhteessa, ja jonka oleellinen etu on edullisuus. Toki varmasti on myös yhteisomistuksessa olevia yhteisasuntoja sekä muita monimuotoisia järjestelyjä, mutta kaikki tämän tutkimuksen asunnot perustuivat asuntojen vuokraukseen. Yhteisasuminen ei näin ollen ainakaan aina vaadi yhteisöasumisen kaltaista taloudellista, ajallista ja henkistä panostusta (Helamaa & Pylvänen 2012: 21). Tutkimus, joka vertailisi pidemmälle näitä erilaisia yhteisöllisen asumisen muotoja, olisi hyödyllistä. Jos yhteisasuminen yleistyy asumisen hinnan nousun myötä ja muodostuu ainoaksi vaihtoehdoksi pienituloisille, voidaanko siitä enää puhua osana yhteisöllistä asumista, vai onko kyse eri ilmiöstä?

Kuten Anneli Juntto (2010b) on ehdottanut, asumisen tutkimus asukkaiden näkökulmasta on tarpeellista, jotta asumisen monimuotoisuus voi toteutua ja erilaisia vaihtoehtoja löytyy erilaisissa elämäntilanteissa olevien asukasryhmien toiveisiin. Myös yhteisasumista tulisi siis tutkia enemmän, jotta tutkimustieto voisi syrjäyttää normit ja olettamukset asumista ohjaavina voimina. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa Elsa oli huolissaan siitä, miten lapsiperheen aiheuttamat äänet voisi sovittaa yhteisasumiseen. Perheitä ja lapsia kuitenkin myös asuu yhteisasunnoissa (Karhapää 2020, Visapää 2020), joten ääniongelmia on kenties onnistuttu ratkaisemaan, tai ehkä vauva-aika on mahdoton yhdistää yhteisasuntoon, mutta vanhempien lasten kanssa se on mahdollista. Tällainen tieto olisi arvokasta, ja purkaisi asumisen normeja.

Yhteisasumista pidettiin tässä tutkimuksessa hyvänä asumismuotona. Sen hyötyjä ovat erityisesti edullisuus, sosiaaliset kontaktit, tavaroiden jakaminen ja tasokkaamman asumisen saavuttaminen helpommin. Yhteisasumisen onnistuminen kuitenkin vaatii ihmissuhteiden toimimisen. Kuten Heath ym. (2018) ovat todenneet, tämänkin tutkimuksen perusteella ihmissuhteiden toimivuus on olennaisempaa, kuin järjestäytynyt organisaatio. Yhteisasumiseen liittyvien ennakkoluulojen ja normien purku on tärkeää, sillä yhtenä asumisen monista muodoista se voisi tarjota mielekästä asumista ja kodin tunnetta yhä useammille. Vaikka yhteisasuminen ei varmasti sovi kaikille, olisi sääli, jos leimautumisen pelko rajoittaa esimerkiksi yksinäisyydestä kärsiviä kokeilemasta yhteisasumista. Yhteisasumisen tarjoama taloudellinen hyöty, tasokkaamman asumisen saavuttaminen ja sosiaalisen kanssakäymisen lisääntyminen voivat tehdä elämästä mielekkäämpää.

Kiitokset

Ensiksi, kiitos kotien 1, 2 ja 3 asukkaille: kiitos Elsa, Anna ja Minna, kiitos Liisa, Laura, Mari ja Rosa, ja kiitos Paula, Niko ja Antti (nimet muutettu) – kiitos että pääsin vierailulle koteihinne ja erityiskiitos Elsalle, Liisalle ja Paulalle aikataulujen sovittamisesta.

Kiitos kaikille ystäville ja perheenjäsenille siitä, että kannustitte ja autoitte tämän tutkielman teossa. Ilman innostustanne alkuperäistä ideaani kohtaan ja tukeanne tutkielman teon aikana se ei olisi ehkä koskaan valmistunut. Erityisesti kiitos vertaistuesta Saara, Juuso ja Maiju, kiitos kommentteista ja kannustuksesta Anna.

Kiitos kämppikselleni Sarille hyvistä keskusteluista, jokapäiväisestä tsempestä ja sopuisasta keittiön pöydän jakamisesta kotioloissa työskennellessämme. Kiitos Aleksille tuesta ja loputtomasta luottamuksesta työn valmistumiseen.

Lopuksi, suuri kiitos ohjaajalleni Pia Bäcklundille kärsivällisestä ohjauksesta ja kannustavista kommentteista.

Kirjallisuus

- Ajosenpää, K. (2019) Matkalla yhteisöasumiseen: Tutkimus kahdesta ryhmärakennuttamishankkeesta. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Kasvatustieteellinen tiedekunta. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201906142953>
- A-kruunu (2020) Ryhmävuokrakodissa asuu uudenlainen yhteisöllisyys. Viitattu 13.4.2020. <https://www.a-kruunu.fi/kehityshankkeet/ryhmavuokraus>
- Alanko, L. (2017) Mitä on yhteisöllinen asuminen? Demos Helsinki. Luettu 22.4.2020. <https://www.demoshelsinki.fi/2017/07/03/mita-yhteisollinen-asuminen/>
- Alasuutari, P. (1994) *Laadullinen tutkimus*, 2. uud. p. Vastapaino, Tampere.
- Allsop, D., Allen, H., Clare, H., Cook, I, Raxter, H., Upton, C. & William, A. (2010) Ethnography and participant observation. Teoksessa Gomez, B. & Jones, J.P. (toim.) *Research Methods in Geography – A Critical Introduction*, 206–221. Wiley-Blackwell, Malden.
- Blunt, A. & Dowling, R. M. (2006) *Home*. Routledge, Abingdon.
- Brickell, K. (2012) *'Mapping' and 'doing' critical geographies of home*. SAGE Publications. London. doi:10.1177/0309132511418708
- Cloke, P. J., Cook, I., Crang, P., Goodwin, M., Painter, J., & Philo, C. (2004) *Practising human geography*. SAGE, London.
- Cook, I. (2005) Participant observation. Teoksessa Flowerdew, R. & Martin D. (toim.) *Methods in Human Geography – A guide for students doing a research project*, 167–188. 2.p., Prentice Hall, New York.
- Crang, M., & Cook, I. (2007) *Doing ethnographies*. SAGE, London.
- Cresswell, T. (2004) *Place : A short introduction*. Blackwell Pub, Malden.
- Dahlström, M. & Minkkinen, S. (2009) *Loppukiri - vaihtoehtoista asumista seniori-iässä*. WSOY, Helsinki.
- Daniels, I. M. (2001) The 'untidy' Japanese house. Teoksessa Miller D. (toim.) *Home Possessions: Material Culture behind Closed Doors*, 201–229. Berg, Oxford.
- Dawes, S. (2016) Introduction to Michel Maffesoli's 'From society to tribal communities'. *The Sociological Review* 64, 734–738.

- Dunn, K. (2010) Interviewing. Teoksessa Hay I. (toim.) *Qualitative research methods in human geography*, 3. p., 101–137. Oxford University Press. Don Mills.
- Eerola, E. & Saarimaa, T. (2015) Kohtuuhintaisen asumisen taloustiede. Teoksessa Häkli, J., Vilkkio, R. & Vähäkylä, L. (toim.) *Kaikki kotona? : asumisen uudet tuulet*, 58–68. Gaudeamus, Helsinki.
- Golafshani, N. (2003) Understanding reliability and validity in qualitative research. *The Qualitative Report* 8(4), 597–606.
- Gowans, G. (2002) Gender, imperialism and domesticity: British women repatriated from India, 1940–1947. *Gender, Place and Culture* 8, 255–269.
- Granfelt, R., Nousiainen, K., Haahtela, R., Juhila, K. & Raitakari, S. (2015) Oman oven avaajaksi – voiko asunnottomuudesta päästä eroon? Teoksessa Häkli, J., Vilkkio, R. & Vähäkylä, L. (toim.) *Kaikki kotona? : asumisen uudet tuulet*, 71–81. Gaudeamus, Helsinki.
- Harjunen, J. (2016) Miten asuinyhteisöä tehdään ryhmärakennutetussa kerrostalossa? Yhteisöllinen asuminen postmodernina yhteisöllisyytenä ja tilallisena kysymyksenä. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta.
<http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201703273606>
- Hasu, E. (2010) Asumisen päätöksiä – järjellä vai tunteella? Teoksessa Juntto, A. (toim.) *Asumisen unelmat ja arki : suomalainen asuminen muutoksessa*, 59–90. Gaudeamus, Helsinki.
- Heath, S. (2004) Peer-shared households, quasi-communes and neo-tribes. *Current Sociology*, 52(2), 161–179. doi:10.1177/0011392104041799
- Heath, S., Davies, K., Edwards, G., & Scicluna, R. M. (2018) *Shared housing, shared lives : Everyday experiences across the lifecourse*. Routledge, Abingdon, Oxon; New York.
- Heidegger, M. (1993) [1977] Building dwelling thinking. Teoksessa D. F. Krell (toim.) *Basic writings : From being and time (1927) to the task of thinking (1964)*, 2. p., 347–363. Harper San Francisco, San Francisco.
- Helamaa, A., & Pylvänen, R. (2012) *Askeleita kohti yhteisöasumista : Selvitys yhteisöasumisen muodoista ja toteuttamisesta*. MONIKKO-hanke. Tampereen teknillinen yliopisto, Arkkitehtuurin laitos.
- Häkli, J. (1999) *Meta hodos : Johdatus ihmismaantieteeseen*. Vastapaino, Tampere.

- Häkli, J., Vilkkio, R., & Vähäkylä, L. (2015; toim.) *Kaikki kotona? : Asumisen uudet tuulet*. Gaudeamus, Helsinki.
- Hämeenaho, P., & Koskinen-Koivisto, E. (2014) Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa Hämeenaho, P. & Koskinen-Koivisto, E. (toim.) *Moniulotteinen etnografia*, 7–31. Ethnos, Helsinki.
- Herbert, S. (2000) For ethnography. *Progress in Human Geography* 24(4), 550–568. doi:10.1191/030913200100189102
- Jarvis, H., Scanlon, K., Fernández Arrigoitia, M., Chatterton, P., Kear, A., O'Reilly, D., Sargisson, L. & Stevenson, F. (2016) *Co-housing: Shared futures. Report*. University of Newcastle, Newcastle.
- Johansson, H., & Saarikangas, K. (2009) Introduction. Ambivalent home. Teoksessa Johansson, H., & Saarikangas, K (toim.) *Homes in transformation : Dwelling, moving, belonging*, 9–35. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Jolanki, O. & Kröger, T. (2015) Onko vanhalla vara valita? Vanhojen ihmisten uudet asumisvaihtoehdot. Teoksessa Häkli, J., Vilkkio, R. & Vähäkylä, L. (toim.) *Kaikki kotona? : asumisen uudet tuulet*, 82–92. Gaudeamus, Helsinki.
- Juntto, A. (2010a) Asumisen historiallinen muutos Suomessa ja polkuriippuvuus. Teoksessa Juntto, A. (toim.) *Asumisen unelmat ja arki : Suomalainen asuminen muutoksessa*, 17–47. Gaudeamus, Helsinki.
- Juntto, A. (2010b) Lopuksi: Parempaa asumista asukkaan ehdoilla. Teoksessa Juntto, A. (toim.) *Asumisen unelmat ja arki : Suomalainen asuminen muutoksessa*, 17–47. Gaudeamus, Helsinki.
- Kannisto, O. (2019) Tilastokeskuksen asumisen asiantuntija. Tiedonanto sähköpostitse 17.4.2019.
- Kannisto, O. (2020) Tilastokeskuksen asumisen asiantuntija. Tiedonanto sähköpostitse 27.1.2020.
- Karhapää, S. (2020) Perhekommuuni antaa tukea ja turvaa. *Helsingin Sanomat* 15.3.2020 D6.
- Karjalainen, P. T. (1986) Paikka ja maisema elettyinä ja esitettynä. *Kotiseutu* 3, 113–117.
- Kearns, R.A. (2010) Seeing with clarity: undertaking observational research. Teoksessa Hay, I. (toim.) *Qualitative Research Methods in Human Geography*, 3.p., 241–258. Oxford University Press, Oxford; New York.

- Kenyon, E., & Heath, S. (2001) Choosing this life: Narratives of choice amongst house sharers. *Housing Studies* 16(5), 619–635. doi:10.1080/02673030120080080
- Kohonen, I., Kuula-Luumi, A. & Spoof, Sanna-Kaisa (2019; toim.) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja* 3/2019. Saatavilla: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf
- Korpela, S. (2014) *Yhteinen talo : ryhmärakennuttaminen ja yhteisöasumisen pohjoismainen malli*. Into, Helsinki.
- Kuusisto-Arponen, A. (2016) Myötätunnon politiikka ja tutkimusetiikka suomeen yksin tulleiden maahanmuuttajanuorten arjen tutkimisessa. *Sosiologia* 53(4), 396–415.
- Kyttä, M., Pahkasalo K. & Vaattovaara M. (2010) Asumisunelmat tosielämässä. Teoksessa Juntto, A. (toim). *Asumisen unelmat ja arki : suomalainen asuminen muutoksessa*, 121–148. Gaudeamus, Helsinki.
- Lahti, V., & Selosmaa, J. (2013) *Kaikki jakoon! : Kohti uutta yhteisöllistä taloutta*. Atena, Jyväskylä.
- Lehmusto, T. (2012) Maffesolilaisen 'kollektiivin' mieliä. Kolme esseettä. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta.
- Lehtonen, Heikki (1990) *Yhteisö*. Vastapaino, Tampere.
- Lehtoruusu, L. (2019) *Asuminen yhteisöllisesti tai yhdessä ja yleisen asumistuen vaikutukset*. Suomen opiskelija-asunnot SOA ry. Saatavilla: <https://www.soa.fi/ilmoitustaulu/asuminen-yhteisollisesti-tai-yhdessa-ja-yleisen-asumistuen-vaikutukset.html>
- Maalsen, S. (2019) I cannot afford to live alone in this city and I enjoy the company of others: Why people are share housing in Sydney. *Australian Geographer* 50(3), 315–332. doi:10.1080/00049182.2019.1613026
- Maalsen, S. (2020) 'Generation share': Digitalized geographies of shared housing. *Social & Cultural Geography* 21(1), 105–113. doi: 10.1080/14649365.2018.1466355
- Maffesoli, Michel (2016) From Society to Tribal Communities. *The Sociological Review* 64(4), 739-747. doi:10.1111/1467-954X.12434

- Manzo, L. C. (2003) Beyond house and haven: Toward a revisioning of emotional relationships with places. *Journal of Environmental Psychology* 23, 47–61. [https://doi-org.libproxy.helsinki.fi/10.1016/S0272-4944\(02\)00074-9](https://doi-org.libproxy.helsinki.fi/10.1016/S0272-4944(02)00074-9)
- Massey, D. (1994) *Space, place, and gender*, 3.p. University of Minnesota Press.
- Mckee, K., Moore, T., Soaita, A., & Crawford, J. (2017) ‘Generation rent’ and the fallacy of choice. *International Journal of Urban and Regional Research* 41(2), 318–333. doi:10.1111/1468-2427.12445
- Mäki, N. & Vuori, p. (2019) *Helsingin väestö vuodenvaihteessa 2018/2019 ja väestönmuutokset vuonna 2018*. Helsingin kaupunki.
- Pink, S., Mackley, K. L., Morosanu, R., Mitchell, V., & Bhamra, T. (2017) *Making homes: Ethnography and design*. Bloomsbury Publishing Plc, London.
- Porteous, J. D. (1976) Home: The territorial core. *Geographical Review* 66(4), 383–390. doi:10.2307/213649
- Porteous, J. D. (1985) Literature and humanist geography. *Area* 17(2), 117–122.
- Pyry, N. (2016) Participation by being: Teenage girls' hanging out at the shopping mall as ‘dwelling with’ [the world]. *Emotion, Space and Society* 18, 9–16. doi:10.1016/j.emospa.2016.01.006
- Pyry, N. (2019) Akateeminen hengailu: Lumoutumisen tiloja ja radikaalin ajattelun mahdollisuuksia. *Terra* 131(4), 223–233.
- Pyry, N., Kaakinen, I., & Willman, K. (2017). Asuminen on osallistumista: Kodin laajentuminen kaupunkitilaan puutarhahankkeissa. Teoksessa Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. (toim.) *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*. Tampereen yliopistopaino, Tampere, 260–278. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0623-6>.
- Pyry, N., & Tani, S. (2019) More-than-human playful politics in young people's practices of dwelling with the city. *Social & Cultural Geography* 20(9), 1218–1232. doi:10.1080/14649365.2017.1358823
- Rautio, P., Pyry, N., Hyvärinen, R. & Tani, S. (2015) Lasten ja nuorten asuminen ei mahdu kotiin. Teoksessa Häkli, J., Vilkkö, R. & Vähäkylä, L. (toim.) *Kaikki kotona? : asumisen uudet tuulet*, 103–109. Gaudeamus, Helsinki.
- Relph, E. (1976) *Place and placelessness*, Pion, London.

- Rose, G. (1993) *Feminism and geography: The limits of geographical knowledge*. Polity, Cambridge.
- Salmi, T. (2019). Moninainen ruokakunta : Perheen normeja 2010-luvun Suomessa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Humanistinen tiedekunta.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201904241728>
- Sato (2020) Kimppa-asuminen. Viitattu 13.4.2020. <https://www.sato.fi/fi/usein-kysyttya-vuokra-asunnot/kimppa-asuminen>
- SVT 2018 = Suomen virallinen tilasto: Asunnot ja asuinolot [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-6745. yleiskatsaus 2018. Tilastokeskus, Helsinki.
http://www.stat.fi/til/asas/2018/01/asas_2018_01_2019-10-10_tie_002_fi.html
- SVT 2020 = Suomen virallinen tilasto: Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Tilastokeskus, Helsinki. <http://www.stat.fi/til/vaerak/index.html>
- Tani, S. (1995) *Kaupunki taikapeilissä: Helsinki-elokuvien mielenmaisemat : Maantieteellisiä tulkintoja*. Helsingin kaupunki, Helsinki.
- Tasa-arvobarometri 2017. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 8/2018. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Tietoarkisto (2019) Tunnisteellisuus ja anonymisointi. Aineistohallinnan käsikirja. Viimeksi päivitetty 2019-04-28. Viitattu 10.5.2020.
<https://www.fsd.tuni.fi/aineistohallinta/fi/tunnisteellisuus-ja-anonymisointi.html>
- Tuan, Y. (1974) *Topophilia: A study of environmental perception, attitudes, and values*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs.
- Tuan, Y. (1975) Place – experiential perspective. *Geographical Review* 65(2), 151–165. doi:10.2307/213970
- Tuan, Y. (1976) Humanistic geography. *Annals of the Association of American Geographers* 66(2), 266-276. doi:10.1111/j.1467-8306.1976.tb01089.x
- Tummers, L. (2016) The re-emergence of self-managed co-housing in Europe: A critical review of co-housing research. *Urban Studies* 53(10), 2023–2040. doi:10.1177/0042098015586696
- Valentine, G. (1997) My Son's a Bit Dizzy.' 'My Wife's a Bit Soft': Gender, children and cultures of parenting. *Gender, Place & Culture* 4(1), 37–62. doi:10.1080/09663699725495

- Visapää, V. (2020) Eronneet naiset keksivät Hämeenlinnassa asumisjärjestelyn, joka herättää Kelassa ihmetystä ja asiantuntijassa ihailua – Lisäksi se säästää rahaa. *Helsingin Sanomat*, verkkojulkaisu 18.3.2020. Viitattu 10.5.2020. Saatavilla tilaajille: <https://www.hs.fi/perhe/art-2000006443034.html>
- Vestbro, D. U., & Horelli, L. (2012) Design for gender equality - the history of cohousing ideas and realities. *Built Environment* 38(3) doi:10.2148/benv.38.3.315
- Yesilova, K. (2009) *Ydinperheen politiikka*. Gaudeamus, Helsinki.

LIITE 1

HAASTATTELURUNKO

Kiitos

Haluaisin tietää vähän sinun ajatuksiasi tästä teidän kodista ja asumisesta kimppakämpässä. Minulla on muutama kysymys, mutta tärkeintä olisi kuulla sinulle tärkeistä asioista. Kuten tiedät, olen sitoutunut vaihtoon ja tutkielmassa vastaukset anonymisoidaan, joten voit puhua vapaasti.

Haastattelu kestäisi noin tunnin. Paljonko sinulla on aikaa?

Sopiiko, että nauhoitan keskustelumme?

NAUHURI PÄÄLLE!

ESITTELY

Kertoisitko alkuun vähän itsestäsi, mistä olet kotoisin, missä olet opiskellut / mitä teet työksesi?
Milloin muutit tähän asuntoon? Millainen tilanne sinulla oli silloin ja miten päädyit tähän ratkaisuun?

ASUNTO & TAVARAT

Miten kuvailisit tätä asuntoa? Mistä pidät ja et pidä? Missä vietät eniten aikaa?

Mitkä täällä huoneessasi ovat tärkeimpiä asioita?

KOTI

Mitä sinulle tulee mieleen sanasta koti? Millaiset asiat ovat tärkeitä kodissa?

Onko tämä asunto kotisi? Mikä tästä tekee kodin?

SOSIAALISET SUHTEET

Kuvailisitko, millainen suhde sinulla on kämpäkavereihisi? Millaisia asioita teette yhdessä? Koetko tuntevasi heidät hyvin? Millaisia kämpäkavereita he ovat?

Miten arkiset käytännön asiat teillä hoidetaan: siivous, ruokailut, vieraat? Oletko tyytyväinen siihen, miten ne hoidetaan? Onko teillä säännöt?

KIMPPAKÄMPPI

Mitä hyviä puolia on kimppakämpässä asumisessa? Entä mitä huonoja?

Haluaisitko tulevaisuudessakin asua kimppakämpässä? Miksi tai miksi et?

Mietitkö koskaan, mitä muut ihmiset ajattelevat asumismuodostasi? Onko joku kommentoinut sitä jotenkin?

Mikä sai sinut kiinnostumaan kimppakämpässä asumisesta?

LIITE 2

KIRJE OSALLISTUJILLE

Hei! Kiitos, että olette suostuneet auttamaan graduni valmistumisessa! Tässä kerron vähän siitä, mistä on kyse ja mikä teidän osanne tutkielmassa on. Lopuksi pyydän allekirjoituksella vahvistamaan osallistumisen.

Olen maantieteen opiskelija Helsingin yliopistossa ja teen pro gradu -tutkielmaa. Tutkielman aihe on yhteisasuminen eli kimppakämpät ja tutkimuksen tarkoitus on lisätä ymmärrystä yhteisasumisesta ilmiönä. Menetelmäni on etnografinen, eli yhdistelen erilaisia laadullisia menetelmiä kuten havainnointia, haastatteluja sekä mahdollisesti valo- tai videokuvaa. Tutkimuksessa on useampi tapaustutkimus eli kimppakämpä, joita tutkin edellä mainituin menetelmin, sekä mahdollisesti/tarvittaessa lisähaastateltavia.

Tarkoituksena on vierailla kotonanne havainnoimassa ja haastattelemassa teitä asukkaita yhdessä ja erikseen. Yhteisen haastattelun kesto on noin tunti, ja yksittäisten haastattelujen kesto on noin 45 – 75 minuuttia. Lisäksi otan mahdollisesti valokuvia kotoanne. Aineiston keruun menetelmät varmistuvat tutkimuksen edetessä ja informoin teitä mahdollisista muutoksista.

Noudatan tutkielman teossa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita. Aineisto kerätään pro gradu -tutkielmani käyttöön ja olen siitä henkilökohtaisesti vastuussa. Sitoudun vaitioloon, eli en paljasta henkilötietojanne tai muuta kertomaanne ulkopuolisille. Aineisto anonymisoidaan ja tunnistetietoja säilytetään siitä erillään. Aineistoa säilytetään henkilökohtaisella, salasanalla lukitulla tietokoneellani sekä salasanalla turvatussa pilvipalvelussa. Käsini kirjoitetut muistiinpanot säilytän huolellisesti ja hävitän heti, kun niitä ei enää tarvita. Tutkielmassa aineistoa käsitellään anonymisesti ja pyrin parhaani mukaan siihen, ettei teitä voi tunnistaa. En laita kuvia valmiiseen tutkielmaan ilman lupaa.

Pyydän teiltä suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta allekirjoituksen muodossa. **Osallistuminen on vapaaehtoista ja voitte koska tahansa perua tai keskeyttää osallistumisen ilmoittamalla siitä minulle.** Teillä on myös missä tahansa vaiheessa oikeus pyytää tutkimuksen yksityiskohdista lisätietoja.

Valmis tutkielma julkaistaan internetissä, kuten kaikki Helsingin yliopiston gradut. Tutkielma on suomenkielinen.

Terveisin,

Mia Hyödynmaa

Graduohjaaja:

Pia Bäcklund, Ph.D.

Associate Professor

☒ Suostun osallistumaan tutkimukseen, jossa osallistun haastatteluihin ja asuntoani havainnoidaan.

Paikka ja päivämäärä _____

Allekirjoitus

Nimenselvennys

LIITE 3

LETTER TO THE PARTICIPANTS

Hey! Thank you for agreeing to help me with my thesis! Here I will tell you about what it is about and what is your part in the process. Finally, I ask for you to sign this paper to confirm your participation.

I am a geography student at the University of Helsinki and doing my master's thesis. The topic of the thesis is shared housing and the purpose of the research is better understanding shared housing as a phenomenon. My method is ethnographic, which combines various qualitative methods, such as observation, interviewees, and potentially photographs or video. There are several cases, that I study using the above methods, as well as possible additional interviewees.

In practice, I will visit your home to observe and interview you residents together and individually. Common interview duration is approximately an hour and individual interviews approximately 45-75 minutes. I may also take photographs. The methods of data collection will be reviewed as the research progresses and you will be informed of any changes.

In my thesis I follow the ethical principles of the Research Ethics Advisory Board (TENK). The material is collected for my Master's thesis and I am personally responsible for it. I undertake to remain silent, meaning I will not disclose your personal information or other information to third parties. The data is anonymized and the identifiers are kept separate from it. The data collected is stored on my personal password-locked computer and password-protected cloud service. Handwritten notes are properly stored and discarded when they are no more needed. In the thesis I analyse the data anonymously and I will give my best effort so that you cannot be recognized. I will not use photos in the thesis without your permission.

I request you for your consent to participate in the study in the form of a signature. **Participation is voluntary and you may cancel or suspend your participation at any time by notifying the me.** You have also the right to ask for more details about the study at any point.

The final thesis will be published on the Internet, as all Master's theses at the University of Helsinki. The thesis will be written in Finnish.

Sincerely,

Mia Hyödynmaa

Supervisor:

Pia Bäcklund, Ph.D.

Associate Professor

☒ I agree to participate in the study, in which I will be interviewed and my apartment will be observed.

Place and date _____

Signature

Name